

TC
YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU YÖNETİMİ VE SİYASET BİLİMİ ANABİLİM DALI
(Sosyal Politika)

Göç Olgusuna Teorik Bir Bakış

Yüksek Lisans Tezi

Abdulnasır BULAK

Ankara, 2015

ÖNSÖZ ve TEŞEKKÜR

Sosyal politikanın öğrenilmesi ve uygulanmasını bir insani görev bilirim. Göç çaresizliğin bir sonucudur. Göç etmek zorunda kalan bütün insanların yerine kendimi koyarım, ayrılığın ne denli insanın rikkatine dokundurduğunu hissederek göç edenleri muhacir, konaklatma maharetini gösterenleri en-sar'dan sayarım.

Tanıştığım günden beri ilminden faydalandığım, insani ve ahlaki değerleri ile de örnek edindiğim, beraber çalışmaktan onur duyduğum ve Eyüb-vari sabrından dolayı değerli hocam, Prof. Dr. Bilal SAMBUR' a,

Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü değerli hocam, Prof. Dr. Erdal Tanas KARAGÖL'e

Bu günlere gelmemde büyük pay sahibi olan valideme, rahmeti rahmana irtikal etmiş pederime, arkadaşlarıma, dostlarıma ve kardeşlerime teşekkürlerimi sunarım.

ÖZET: Bireyin veya toplulukların, coğrafik anlamda yer değiştirme eylemi göç olarak tanımlanmaktadır.

Göç olgusunun yüzyıllardan beri süregelen varlığı içerisinde yer değiştirme eylemlerini görmek mümkündür. Ancak yer değiştirme hareketini kabul etmekle beraber, göç olgusunun geçen zaman içerisinde gelişip farklı anlamlar, farklı nitelikler kazandığı ve çeşitli kavramlar ürettiği aşikârdır.

Toplumsal yapıdaki değişimin göstergelerinden biri göçtür. Ekonomik, sosyal ve siyasal sebep ve sonuçları olan göç, ülke içi ve ülkeler arasında meydana gelen bir olgudur. Çalışmanın konusu, ülke içinde ortaya çıkan iç göçlerin ekonomik nedenlerini teorik olarak belirlemektir.

Sosyo-ekonomik düzeyi düşük olan ailelerin geçindiremeyecek kadar çocuk sahibi olmaları hızlı nüfus artışına bağlı olarak göçe neden olmaktadır. Tarımın büyük ölçüde makineleşmesi, toprak sahiplerinin insan gücüne olan ihtiyacını azaltmıştır. Sanayileşme, devletin yanlış politikalarından ve kaçınılmaz doğal nedenlerden dolayı özellikle belirli metropollerin bazı bölge ve şehirlere göre orantısız bir şekilde daha fazla gelişmesine neden olmuştur.

Ekonomik, sosyal, kültürel gibi faktörlerin etkisiyle gerçekleşen göç olgusu, yarattığı sonuçlar neticesinde göç veren ve göç alan merkezleri etkilemektedir. Bu etkileşim neticesinde göç kavramı varlığını sürdürmüş ve neticede her ülkede var olan bir olgu haline gelmiştir. Türkiye’de 1950’li yıllardan sonra yoğun olarak içgöç hareketi yaşanmış ve zaman içerisinde çeşitli süreçlerden geçmiştir. Günümüzde de içgöç hareketi Türkiye’de varlığını yoğun olarak sürdüren bir kavramdır. Bu çalışma sonucunda göç ile bir çok çalışma yapılabilir. Göç edenlerin kültürel değişimleri ile kültürel erozyon algıları ile ilişki incelenebilir.

Anahtar Kelimeler: Türkiye, İçgöç Nedenleri, Göç, Teori, Köyden Kente Göç ; Kentten Köye Göç ; Kentleşme ; Köy, Göç Teorileri, Ekonomi-politik, Eşitsizlik, Neo-klasik, Kuramlar, Sosyal Politika, Yoksulluk, Kentleşme, İç Göç, Dış Göç, Yoksulluk

ABSTRACT: Individuals or community is defined as the migration action change in a geographical sense .

It is possible to see the displacement in ongoing migration for centuries. However, while acknowledging the movement of displacement , migration and develop a different meaning in the time of the case , it is obvious that take on different characteristics and produce a variety of concepts.

One indicator of changes in the social structure is migration. Economic, social and political causes and consequences of migration is a phenomenon occurring between domestic and countries. The subject of the study is to determine the resulting internal migration within the country as a theoretical economic reasons.

Socio- economic status of the families who have children too low leads to provide for migration due to rapid population growth. Largely mechanization of agriculture , land owners have reduced the need for manpower. Industrialization, and due to the wrong policies of the state in particular has led to inevitable natural causes disproportionately more progress than some regions and cities of certain metropolitan areas.

Economic, social, migration took place under the influence of factors such as cultural , in its consequences as a result of emigration and immigration affects centers. The concept of migration has existed as a result of this interaction , and eventually became a phenomenon that exists in every country. After the 1950 recruit experienced intense movement in Turkey and has gone through several processes over time. Today, recruitment movement is a concept that has existed in Turkey as intense. In this study, the results can be a lot of work on migration . Relationship between cultural perceptions and cultural changes of the migratory erosion can be examined.

Keywords: Turkey, recruitment Why , Migration , Theory, Urban Migration village ; Migration from the city to the village ; urbanization ; Rural Migration Theory , Political Economy , Inequality, Neo-Classical , Theory , Social Policy , Poverty , Urbanization, Internal Migration, Immigration , Poverty

İÇİNDEKİLER:

1. Kapak.....	i
2. Önsöz ve Teşekkür	ii
3. Özet.....	iii
4. Abstract.....	iv
5. İçindekiler	v
6. Tablolar.....	ix

BİRİNCİ BÖLÜM:

GÖÇ OLGUSU VE ULUSLARARASI GÖÇ KURAMLARI ÜZERİNE TEORİK BİR DEĞERLENDİRME

1. Giriş	1
2. Uluslararası Göç Kuramları Üzerine Bir Değerlendirme.....	15
2-1. Neoklasik Göç Kuramı	17
2-1-a. Neo-klasik ekonominin mikro güç kuram.....	17
2-1-b. Neo Klasik Ekonominin Makro Göç Kuramı	18
2-1-c. Neo Klasik Modele Yönelik Eleştiriler	19
2-2. Yeni Ekonomi Kuramı	19
2-2-1. Diğergamlık.....	19
2-2-2. Güvence.....	19
2-2-3. Yatırım.....	20
2-3. İkiye Bölünmüş Emek Piyasası.....	20
2-4. Göç Sistemleri Kuramı	21
2-5. Dünya Sistemi Göç Kuramı Temel Varsayımları.....	22
2-6. Ravenstein'in Göç Kanunları.....	23
2-6-1. Göç ve Mesafe.....	24
2-6-2. Göç ve Basamakları.....	24
2-6-3. Yayılma ve Emme Süreci.....	25
2-6-4. Göç Zincirleri.....	25
2-6-5. Doğrudan Göç.....	25

2-6-6. Kır Kent Yerleşimcileri Farkı.....	25
2-7. İtme Çekme Kuramı.....	26
2-7-1. İç Göçlerin İtici ve Çekici yaklaşımı.....	26
2-7-2. İtici ve Çekici Güçler.....	27
2-7-2-1. İtici Güçler.....	27
2-7-2-2. Çekici Güçler.....	27
2-8. Kesişen Fırsatlar Kuramı.....	28
2-9. Merkez Çevre Kuramı.....	28
2-10. Göç sistemleri Kuramı.....	28
2-11. İlişkiler Ağı(Network)Kuramı.....	29
3.Klasikler.....	29
3-1. Göçün Özel Maliyetleri.....	30
4.Göçün Sınıflandırılması.....	31
4-1.Geçici Göçler.....	32
4-2. Göç Tipleri.....	33
4-2-1. Mesafe Kriteri.....	34
4-2-2. İrade Kriteri.....	34
4-2-3. Siyasi Sınırlar Kriteri.....	34
4-2-4. Zaman Kriteri.....	34
5. Göç Türleri.....	35
5-a. İç Göç.....	36
5-a-1. İç Göçlerin Fayda-Maliyet Yaklaşımı.....	36
5-b. Dış Göç.....	37
5-c. Zorunlu Göç.....	38
5-d. Gönüllü Göç.....	38
5-e. Tersine Göç.....	39

İKİNCİ BÖLÜM:
TÜRKİYE'DE GÖÇ

1. Türkiye'de göç Olgusu	40
1-1. Göçün Tanımı ve sosyolojik açıdan göç Olayı	42
1-2. Sosyal Hareketlilik Açısından Göçün Ele Alınışı.....	44
1-3. Göçlerin Tarihçesi ve Göçlerin İnsanlık Tarihindeki Yeri.....	44
2. Kent Kavramı ve Göç-Kentleşme İlişkisi.....	44
2-1. Kent Tipleri.....	46
2-3. Göç ve Kentleşme İlişkisi.....	48
2-4. Bir Sosyal Politika Sorunu Olarak Göç.....	50
2-4-1. Göçün Nedenleri ve Sosyal Politika.....	51
2-4-1-a. Ekonomik durum.....	51
2-4-1-b. Siyasi Askeri Şartlar.....	51
2-4-1-c. Sosyal ve Kültürel Yapı.....	52
2-4-1-d. Diğer Nedenler.....	52
3. Türkiye'de Göç ve Göç Hareketleri.....	53
3-1. Göç Nedenleri.....	53
4. Çeşitli Değişkenlere Göre Türkiye'de Göç ile İlgili İstatistikler.....	54
5. Türkiye'de Yaşanan Göçlerin Nedenleri.....	62
5-1. Hızlı Nüfus Artışına Bağlı Olarak Kırdan Kente Göç.....	62
5-2. Tarımın Büyük Ölçüde Makineleşmesi ve Göç.....	63
5-3. Sanayileşme Pilansızlığı ve Göç.....	64
5-4. Kırsal Alanlardaki Yetersizliklere Bağlı Olarak Ortaya Çıkan Göç.....	65
5-5. Bilgi, Gördü ve Kültürel Değer Yargılarını Yükseltmek Amacıyla Yapılan Göç.....	66
5-6. Doğu ve Güneydoğu'da Çözülenemeyen Siyasal İçerikli Anarşik Olaylar Çerçevesinde Göç Olgusu.....	67

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM:

SONUÇ

1. Sonuç ve Öneriler	69
2. Sosyal poltika Açısından Göç Sonuçları.....	71
2-1. Ekonomik Sonuçlar.....	71
2-2. Sosyal Sonuçlar.....	73
2-3. Kültürel Sonuçlar.....	74
Bir Göç Hikayesi	83
KAYNAKÇA.....	83

TABLÖLÄR

TABLO-1. Türkiye’de Sayım Yıllarına Göre Kent ve Kır Nüfusu	55
TABLO-2. Bölgelerin Aldığı Göç, Verdiği Göç, Net Göç ve Net Göç Hızı	56
TABLO-3. Türkiye’de Yerleşim Yerlerine Göre Göç Eden Nüfus	57
TABLO-4. Göç Etme Nedenine Göre Göç Eden Nüfus ve Oranı.....	58
TABLO-5. Bölgelerin Yaş Grubuna Göre Aldığı Göç.....	59
TABLO-6. Bölgelerin Cinsiyete Göre 15 Yaş Üstü Aldığı Göç.....	61

BİRİNCİ BÖLÜM

GÖÇ OLGUSU ve

ULUSLARARASI GÖÇ KURAMLARI ÜZERİNE

TEORİK BİR DEĞERLENDİRME

1. Giriş:

Göç: Ekonomik, toplumsal, siyasi sebeplerle bireylerin veya toplulukların bir ülkeden başka bir ülkeye, bir yerleşim yerinden başka bir yerleşim yerine gitme işi, taşınma, hicret, muhaceret (TDK, 2014)

Göç, sosyo-politik, ekonomik, güvenlik ihtiyacı vb. gibi nedenlere dayanan, insanlığın var olduğu günden bu yana süregelen ve devam eden bir olgudur. Yaşamın her döneminde çeşitli nedenlerden dolayı insanoğlu bulunduğu ve yaşadığı bölgeyi değiştirme ihtiyacı duymuştur. Toplumsal yapıların değişmesine neden olan göç olgusu; zaman içerisinde niteliksel ve nedensel farklılıklar göstermiştir (Bülbül ve Köse, 2010: 76). İlk çağlarda insanoğlu küçük topluluklar halinde temel yaşamsal ihtiyaçlarını giderebilmek veya güvenlik amacıyla göç ederken; ileriki çağlarda değişen yaşam koşullarından dolayı daha verimli su, besin, toprak arayışları, savaşlar, salgın hastalıklar, iktidar mücadeleleri, sosyo-politik ve siyasi gibi nedenlerle daha geniş topluluklar veya koloniler halinde göç edilmiştir. Buna bağlı olarak, ilk çağlarda başka toplulukların bulunmadığı bölgelere daha sık göç olduğu, yakın geçmişte ise başka toplumların bulunduğu bölgelere göç edildiği söylenebilir.

Göç, insan topluluklarının salt mekân değişimi olarak tanımlanabilecek bir olgu değildir. Kendi içinde bir dinamizm barındırır. Küresel düzlemdeki insan göçleri modernitenin çekirdeği olan kent mekanlarının toplumsal, kültürel, ekonomik ve politik değişimini de sağlayan toplumsal değişim aracıdır (Chambers, 1994) Buna bağlı olarak göç hareketleri, kimi zaman dünya tarihine yön veren bir olgudur. Bundan dolayı parçadan bütüne bir etkiye sahiptir. Örneğin; kavimler göçü ilkçağın bitişi ve orta çağın başlangıcı olmuştur (Aksoy, 2012: 293). Buna ek olarak Avrupa coğrafyasında yaşam, bir göç hareketi sonucunda meydana gelmiştir.

Göç hareketlerinde, sanayileşme ile birlikte yapısal değişiklikler olmuştur. Her ne kadar gelişmekte olan ya da az gelişmiş bölgelerde halen önemi devam etse de güvenlik, savaş veya barınma gibi nedenlerin yerini genel itibariyle sosyo-ekonomik nedenler almıştır (Ataöv ve Osmay, 2007). Özellikle 18.yy'dan itibaren Avrupa'da üretim

tarzında meydana gelen değişim sonucunda kırdan kente doğru yoğun bir şekilde göç söz konusudur. Aynı nedenlere bağlı olarak yarım yüzyıldan beri Türkiye’de de kırdan kente ciddi bir göç söz konusudur.

Göç olgusunun olumsuz etkilerinin yanında olumlu etkileri de olmuştur. Kırsaldan kente göç eden ailelerin sosyal statü ve rollerinin değişmesi, üretim biçiminin değişmesiyle aile yapısının çekirdek aileye dönüşmesi ve bağımsızlaşması, zararları olan bazı sosyo-kültürel değerlerin geleneksellikten modernliğe doğru bir eğilim göstermesi, olumsuz olarak nitelenen marjinal sektörün giderek enformel bir sektöre dönüşmesi ve iş yaşamına önemli katkılar sunması, göç eden ailelerin çocukları için eğitim-öğretimlerinin gelecekleri açısından önemli olduğu ve potansiyelleri olan meslekler edinmeleri gerektiğinin bilincine varması olumlu etkileri olarak gösterilebilir (Çakır, 2011a).

Göç, ekonomik, toplumsal ve siyasal nedenlerle insanların bireysel ve kitlesel olarak yer değiştirme eylemi ya da yaşanılan yerin değiştirilmesi eylemidir.

Göç kavramı, birden fazla disiplinin araştırma alanına giren bir olgudur. Sosyoloji başta olmak üzere coğrafya, ekonomi, tarih ve psikoloji bilim dalları gibi sosyal olgular üzerine çalışmalar yapan tüm bilim dallarını etkilediğı için her alanda göç kavramı farklı tanımlamalarla karşımıza çıkmaktadır (Kurt, 2006: 136).

Göç kavramı için çeşitli sözlüklerde ve bilimsel çalışmalarda farklı tanımlamalara yer verilmiştir. Türk Dil Kurumu sözlüğünde göç kavramı; “*ekonomik, toplumsal, siyasi sebeplerle bireylerin veya toplulukların bir ülkeden başka bir ülkeye, bir yerleşim yerinden başka bir yerleşim yerine gitme işi*” olarak tanımlanmıştır. Ayrıca taşınma, hicret ve muhaceret kelimelerinin eş anlamlısı olarak da kullanılmıştır (TDK, 2014). Temel Britannica Temel Eğitim ve Kültür Ansiklopedisinde ise göç, “*insanların bir yerleşim yerinden bir başkasına ya da bir ülkeden öbürüne temelli ya da geçici bir süre için taşınması*” şeklinde tanımlanmaktadır (Cilt:7, 1992: 189). Göç, bir yerleşim yerinin niceliksel yapısını değiştiren önemli bir olgudur. Bir ülkenin ya da kentin nüfus değişimi için doğum ve ölüm dışındaki tek kaynaktır. Çoğunlukla kestirilemeyen göçün çalışılması da güçtür. Birçok disiplinin (psikoloji, sosyoloji, eğitim vb.) araştırma odağı olan göç, sosyo-ekonomik değişiklikler ve ulusal düzeyde gerçekleşen olaylarla arasında anlamlı bir ilişki mevcuttur (Çelebioğlu, 1998: 98).

Genel itibariyle göç kavramı ile ilgili yapılan tanımların ortak noktasının “yer değişikliği” olduğu görülmektedir. Yer değişikliği çatısı altında yapılmış tanımlarda nedensellik açısından farklı açıklamalar saptanmıştır.

Göç, ekonomik, siyasi, ekolojik, bireysel ve demografik nedenlerle, bir yerden başka bir yere yapılan kısa, orta ve uzun vadeli geri dönüş veya sürekli yerleşim hedefi güden coğrafi, toplumsal ve kültürel bir yer değiştirme hareketidir (Murat, 2007: 93-94).

Göç, bireylerin, ailelerin veya grupların herhangi bir nedenle ya geçici bir süreç için ya da başka bir yer değişikliği planlaması yapmaksızın mekan açısından bir yerden başka bir yere yapmış oldukları yer değiştirme durumu olarak tanımlanabilir (Demir, 1997). Göç kavramı, nüfusun coğrafi hareketliliği şeklinde de ifade edilmektedir (Güreşçi, 2007). Başka bir deyişle; vatandaşların sürekli olarak yaşamış olduğu bölgeleri bireyler, aileler veya gruplar halinde terk edip, geçici veya sürekli yaşamak amacıyla, başka bir yere hareket etmesi olarak tanımlanmıştır (Doğanay, 1994).

Göç, algıdaki değişim ile başlayan, mekânda yer değiştirme ile devam eden ve varılan yere uyumla tamamlanan bir süreçler bütünüdür (Demirel, 2004: 7).

Göç, genel anlamda, kaliteli yaşam standartlarını arttırmak amacıyla bireyler ya da toplulukların yaşadıkları mekanları terketme hareketiyle geçici veya sürekli olarak yeni ve farklı bir yerleşim yerine gitmeye karar verme eylemidir (Pazarlıoğlu, 2007).

Göç, belli bir zaman ve mekandaki insanların gönüllü, gönülsüz, sosyal veya siyasi şartlardan ötürü bir mekan değişikliği olup; bu değişikliğin sonucunda sosyo-kültürel değişmelerin meydana geldiği bir sosyal hareketliliklerdir (Türkyılmaz, 1998: 2).

Her yerde ve her süreçte yaşamın bir parçası olan göç, insanoğlunun tüm hayatı boyunca yaşam savaşımında ona eşlik eden bir olgudur. Göç, bir ailenin, bir grubun evi-barkı, çoluk çocuğu ile bir yerden başka bir yere taşınması ya da yer değiştirmesi olayıdır (Çakır, 2011).

Göç, herkes tarafından kolay anlaşılabilir bir kavramdır. Buna bağlı olarak yapılmış birçok tanımlama bulmak mümkündür ve tanımlamaların herhangi biri diğerlerinin aksi değildir. Bu tanımlamalar temelde aynı çerçeve üzerinden yapılmaktadır. Geçici

ya da sürekli olarak bir yerin terk edilerek, başka bir yere yerleşme amacıyla oluşan nüfus hareketi göçtür (Yürüdü, 2008: 25).

İnsanlık tarihinde derin izler bırakmış olan göç, hayat şartları nedeniyle bilinmeze yapılan zorunlu bir yolculuğun adıdır. Göç, kimi zaman daha güvenli bir ortamda yaşamak, kimi zaman olumsuz doğa koşullarından kurtulmak, kimi zaman insanların yaşamlarını daha uygun maddi koşullarda sürdürmek ve kimi zaman da daha özgür bir yaşam için yer değişimleri olarak tanımlanabilir (Keskinlik, 2008).

Problem: Bu araştırmanın problem cümlesi; Dünyada ve Türkiye de Göç kuramlarına bağlı kalarak, göçü teorik bir yaklaşımla incelemek.

Yukarıda belirtilen problemin incelenebilmesi için şu sorulara cevap aranmıştır:

Dünya da ve Türkiye de hızlı nüfus artışının göçe etkisi var mıdır? İşgücünün kırsal bölgelerden kentlere kaymasının nedeni tarımın büyük ölçüde makineleşmesi midir? Sanayileşmenin plansızlığı göçe neden olmaktadır? Kırsal alanda sağlık, beslenme, eğitim, ulaşım ve bu gibi olanakların yetersizliği, dengesizliği ve denetimsizliğinin göçe etkisi var mıdır? Toplumların bilgi, görgü, kültür gibi değer yargılarını yükselten kurumların kırsal bölgelerde bulunmaması ve böylece kentsel yaşamın özendirici bir nitelik ve nicelik taşıması vb. nedenlerin göç üzerinde etkisi var mıdır? Dünyada savaşlar ve şiddet, özde Türkiye de Doğu ve Güneydoğu'da çözümlenemeyen siyasal içerikli anarşik olaylar, psikolojik baskı, şiddet, yoksulluk, eğitimsizlik vb. nedenlere bağlı olarak insanlar göç etmekte midir?

Yapılan teorik çalışma çerçevesinde; Dünya da ve Türkiye'de göç olgusunun neden ve sonuçları ile ilgili yapılan bilimsel çalışmaların hem niteliksel hem de niceliksel sonuçlarının nesnel olarak ortaya konduğu kabul edilmiştir.

Bu çalışma; Kuramlara bağlı kalarak teorik açıdan taranan ve yararlanılan kaynaklar ile sınırlıdır. Resmi kurumlar ve bilimsel çalışmalardan elde edilen istatistiksel veriler ile sınırlıdır. Dünya'da ve Türkiye'de yaşanan göç olaylarının neden ve sonuçları ile sınırlıdır.

Araştırmanın Önemi: Dünya'da ve Türkiye'de doğal nedenlere bağlı olarak gelişen göç hareketlerinin aksine önlenemez nedenleri olan göç olayları da yaşanmaktadır. Özellikle hızlı nüfus artışı, sanayileşmenin plansızlığı, siyasal politikalara bağlı

olarak gelişen anarşik olaylar, kırsalda eğitim ve sağlık gibi temel ihtiyaçların olması gereken standartlara getirilememesi gibi nedenlere bağlı olarak göç olayları yaşanmaktadır. Yaşanan bu göç olayları, beraberinde kültürel erozyona, işsizliğin artmasına, gecekondulaşmaya, asayiş olaylarının artmasına, sosyo-ekonomik ve kültürel çatışmalara neden olmaktadır. Yaşanan bu tür problemler; Türkiye’de sosyo-politik ve kültürel sorunları arttırmaktadır. Bu sorunların kökeninde göç olgusu yattığından dolayı göçü önleyecek, insanların kültürel anlamda bağlarının olduğu kendi yaşadıkları bölgelerini terk etmeyecekleri politikalar geliştirilmelidir. Bu politikaların geliştirilmesinde en büyük sorumluluk devletin olsa da bilim insanları da yapacakları bilimsel çalışmalarla katkı sunmalıdırlar. Özellikle geri dönüşleri sağlayacak çözümler ve göçün önüne geçecek önleme ve müdahale çalışmalarına yoğunlaşmalıdırlar.

Bu araştırma, kültürel erozyona neden olan göç olaylarının nedenlerini ve bu göç olaylarının insanlar ve toplum üzerindeki etkisini araştırmak, göç olaylarına karşı önlemler almak ve toplumu göç olaylarında uzak tutacak öneriler getirebilmek açısından önemlidir. Ayrıca bu araştırmanın, göç olgusu ile ilgili yurt içi ve yurt dışında yapılacak olan araştırmalara da ışık tutacak olması bu araştırmayı önemli kılan unsurlardan biridir.

Araştırmanın Amacı: Bu araştırmada Dünya’da ve Türkiye’de göç olgusunun; hızlı nüfus artışı, tarımın büyük ölçüde makineleşmesi, sanayileşmenin plansızlığı, kırsal alanlarda sağlık beslenme, eğitim, ulaşım ve bu gibi olanakların yetersizliği, dengesizliği ve denetimsizliği, iş olanaklarının sadece belirli kent merkezlerinde kurulan fabrikalar ve devlet kurumlarınca sağlanması, halkın bilgi, görgü, kültür gibi değer yargılarını yükselten kurumların kırsal bölgelerde bulunmaması ve böylece kentsel yaşamın özendirici bir nitelik ve nicelik taşıması, Doğu ve Güneydoğu’da çözümlenemeyen siyasal içerikli anarşik olaylar, psikolojik baskı, şiddet, yoksulluk, eğitimsizlik vb. nedenler açısından incelenmesi amaçlanmıştır. Ayrıca araştırmadaki denenceler üzerinde yapılan inceleme sonucu elde edilen bulgulara bağlı olarak Türkiye’de göç olaylarını önleme, müdahale ve göçün yaratmış olduğu sorunların çözümü konusunda devletin politikalarına katkı sağlanması ve araştırmacılara öneriler getirilmesi amaçlanmaktadır.

İlgili Yayın ve Araştırmalar: İkinci bölümde; göç olgusu, göçün nedenleri, göçün doğurduğu sonuçlar, göç eden birey, aile veya grupların karşılaştıkları problemler vb. durumların sonuçlarını bilimsel yollarla açıklamaya çalışan yayın ve araştırmalara yer verilmiştir.

Koyuncu(2011) yaptığı çalışmada ülkemizdeki toplumsal, sosyal, siyasal, kültürel, ekonomik dönüşümün anlaşılabilir kılınmasında kilit rol oynayan göç olgusunu Konya ili özelinde göç edenlerin hangi nedenlerle göç ettiklerini, tercih sebeplerini, yoğunlaştıkları semt ve ilçeleri, sosyal, siyasal, ekonomik tercih ve beklentilerini, istihdam, barınma, işgücü, yaşam tarzı, gelir ve eğitim düzeyleri, göç ettikleri yerle hâlihazırdaki ilişkileri vb. birçok değişken kullanılarak Konya'ya gerçekleşen göçün temel dinamiklerini, ortaya koyarak ekonomik ve toplumsal sonuçlarını mülakat ve anket tekniği ile incelemiştir. Araştırma sonucunda elde edilen bulgulara göre Konya iline gerçekleşen göçlerin nedenleri; kendi tarihi dokusu, gelişen hizmet ve sanayi sektörü, eğitim, sağlık ve ulaşım imkânlarının artması, modern bir görünüme sahip olmasının yanında gelenekten gelen dokunun korunmasıyla muhafazakâr bir özelliğe sahip oluşu nedeniyle ekonomik ve toplumsal sonuçlar açısından farklı ve özgün bir göç serüveninin şahitliğini üstlenmiş olmasıdır.

Yılmaz (2011) 1989'dan günümüze kadar Diyarbakır'a göç eden ve kentleşme çabası içerisinde olan insanların kentle uyumlarını; yaş, ekonomik durum, kentte ve geldikleri yerlerde aldıkları eğitim, Sosyo-kültürel yaşantı ve yaşadıkları sağlık sorunlarıyla beraber ele alarak, göç edenlerin kente ne kadar uyum sağlayabildiklerini tespit etmeye çalışmıştır. Derinlemesine mülakat, odak grup görüşmesi ve anket yöntemleri kullanılarak elde edilen bulguların yardımıyla Diyarbakır'daki "göçmenlik" ve "kentlilik" olguları incelenmiştir. Araştırma sonucunda elde edilen bulgular göre ; 1989 ve sonrasında köyden kente göç eden aileler, ekonomik yoksunluk başta olmak üzere, eğitim, sağlık, barınma gibi alanlarda birtakım sorunlar yaşamışlardır. Diyarbakır'a göç eden aileler Diyarbakır'ın kent gelişimini birçok yönden olumsuz etkilemiştir. Göç sürecinin büyük oranda plansız ve sistemsiz bir şekilde gerçekleşmiş olmasından dolayı, Diyarbakır'a göç eden insanlar uzun yıllar kente adapte olamamışlardır. Diyarbakır'a göç eden insanların bulunduğu bölgelerde ortaya çıkan sorunlardan bir diğeri de hırsızlık, şiddet, madde bağımlılığı gibi yönelimlerin yaygın olmasıdır. İnsanların

içinde bulunduğu ekonomik, sosyal ve psikolojik durum, onları bazen bu tür alanlara yöneltebilmektedir.

Karakuş (2006) yaptığı çalışmasında büyük şehirlere göç eden Sosyo-ekonomik seviyesi düşük kalabalık ailelerin çocuklarının okullarda karşılaştıkları sorunları, bu ailelerin çocuklarının okul başarılarını etkileyen durumları, ailelerin eğitime bakış açısını ve bu bölge okullarında ortaya çıkan eğitim sorunlarını saptamaktır. Bu bağlamda ailelerin göç nedenleri, ailelerin okul ile ilgili beklenti ve memnuniyetleri, öğrencilerin okul ve öğretmenleri ile ilgili beklentilerini belirleyebilmek amacıyla sorular hazırlanıp görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Araştırmadan elde edilen sonuçta göre köyden kente göç, göç alan bölge okullarında sınıf mevcutlarının artmasına ve öğrenci başarısının azalmasına neden olmaktadır. Bu durum öğretmenlerin mesleki doyumlarını ve performanslarını olumsuz yönde etkilediği için bu bölgelerden tayin isteyip ayrılmaktadırlar. Ayrıca bu tür okullarda eğitime daha fazla önem verilmesi gerektiğinden dolayı öğretime yeterli zaman ayrılamamakta ve müfredat programının uygulanmasında zaman yetersizliği ve aksaklıklar yaşanmaktadır. Bu nedenle bu tür okullar başarı sıralamasında listede alt sıralarda kalmaktadır.

Örnek (2011) çalışmasında göçlerin dini boyutunu ele almıştır. Çalışmada; Göç, göçmen toplumların dini hayatını etkiler varsayımından hareketle bu etkiyi araştırabilmek amacıyla Antalya il merkezinde Güneydoğu'dan göç eden ailelerin özellikle Van-Muş-Batman illerinden gelen göçmenlerin yaşadığı alan ve bölgeler çalışma sahası olarak seçilmiştir. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre özellikle 90'lı yıllardan sonra başlayan göç akımı çok çeşitli başlangıç noktalarına gelmektedir. Yapılan anket ve görüşme sonuçlarına göre katılımcıların şahsi ibadetlerinde bir değişimi olmadığı vurgulanmış, göçün katılımcıların dini tutumlarında belirgin bir değişikliğe yol açmadığı veya bu değişimin çok az bir düzeyde kaldığı saptanmıştır.

Kırmızı (2007) çalışmasında İstanbul'a göç eden bireylerde meydana gelen kültürel değişimi ele almıştır. Çalışma Şanlıurfa genelinde Şeddadi aşireti üyeleri özelinde gerçekleştirilmiştir. Çalışmada Şanlıurfa'dan İstanbul'a göç etmiş olan aşiret üyeleri ile görüşme ve anket tekniği kullanılarak göç ile birlikte kültürel açıdan nelerin değiştiği nelerin korunduğu, göç ile kültürel taşınmanın ne kadarının yapılabildiği konuları araştırılmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre göç ile birlikte çeşitli konularda bir aktarım söz konusu iken bazı konularda ise kültürel aktarım

gerçekleşmemektedir. Bu bağlamda göç ile birlikte kültür her yönü ile tamamen aktarılmadığı sonucuna ulaşılmaktadır.

Şentürk (1999) çalışmasında göç neticesinde meydana gelen uyum ve kentlileşme problemlerini Malatya ili özelinde ele almaya çalışmıştır. Şentürk çalışmasında Malatya'ya göç eden nüfusun konut, iş, altyapı, eğitim, sağlık gibi bir takım problemlerin yeni kentliler tarafından giderme şeklini ortaya çıkarmaya çalışmıştır. Araştırma sonucunda elde edilen bulgulardan hareketle iş bulma , çocukların eğitimi, gibi zorunlu nedenlerle Malatya'ya göç eden kırsal kesim kökenlilerinin özellikle kentten beklentilerinin gerçekleşmesine yardımcı olacak ekonomik şartların sağlanamaması nedeniyle, kentte yaşamalarına rağmen, memleket ile hemşerilerle ilişkisinin yoğun olması nedeniyle bu çerçeveye uyum sağlayacak tutum ve davranışları gerçekleştiremedikleri yani kentlileşemedikleri anlaşılmaktadır.

Altinkaya (2009) çalışmasında Ülkemizde yaşanan göç hareketlerinin kırsalın itici etkisinde meydana geldiği ve terör olaylarının itici etkenlerden biri olduğunu belirlemek göç alan bir il olan Adana'da göç sonucu oluşan gecekondu bölgeleriyle, terörist örgütlenmelerin ve terör eylemleri arasındaki bağı ortaya koymaktır. Bu amaçla Adana ilinde 2001–2006 yılları arasındaki adliyeye sevk edilen terör olayı şüphelilerinin eğitim, cinsiyet, göç edip etmedikleri, yas ortalamaları ve ikametlerine ilişkin veriler derlenerek bunların birbirleriyle olan ilişki durumları ortaya konmaya çalışılmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre; Terör göç olgusunun sonuçlarından biridir. Gecekondu göç sonucu meydana gelen konut açığının giderilmesi için genellikle göçmenler tarafından inşa edilen yapılardır. Bu yapılar toplumsal açıdan bir takım sorunlar oluşturmaktadırlar. Göç sonucunda kentli ve gecekondu şeklinde ortaya çıkan ikili yapıda gecekondulular mağdur, mahrum ve ezilen topluluklar olarak terör örgütlerinin ilgi odağı durumundadırlar. “Bu sözde mağduriyet, mahrumiyet ve ezilmişliğin sebebinin etnik/ ekonomik, sınıfsal/ ideolojik/ dini farklılık olduğunun propagandasının yapılmasıyla, gecekondu kentli yaşamına ulaşmaya dönük arzusu, düşmanlığa dönmekte, sapma davranışları ve çeşitli suçlar ortaya koymaktadırlar. Terör örgütlerinin kaynak kitle olarak gördükleri bu gruptaki insanlar, diğer suç türlerinden farklı olarak terörist eylemlere başvurumaktadırlar.”

Kef (2010) Türkiye’de kentleşme olgusunun nasıl ortaya çıktığı ve şekillendiği ve Sosyo-ekonomik açıdan ülkeyi nasıl etkilediğini göç olgusu ile birlikte ele aldığı çalışmasında, kentleşmenin toplumsal sınıflaşmayı nasıl etkilediğini, gelir dağılımındaki adaletsizliğin de etkisiyle kentleşmenin toplum yaşamına nasıl yansıdığını ortaya koymaya çalışmıştır. Bu bağlamda araştırma sonucunda elde edilen bulgulara göre ; Kırsal ve kent arasındaki Sosyo- ekonomik dengesizlikler kırsaldan kente doğru göçe neden olmaktadır. Ülkemizde özellikle; İstanbul, Ankara, Bursa, Adana gibi yoğun göç alan illerde ağır ve yoğun kentleşme ve kimlik sorunu tehlikesi söz konusudur. Bunun yanında yoğun göç alan bölgelerde işsizlik, konut, ulaşım, eğitim, sağlık, altyapı gibi alanlarda ciddi sorunlar bulunmaktadır.

Angay’ın (2012) iç göçle gelen ailelerin çocuklarının okulda karşılaştıkları sorunları incelemeyi amaçlayan çalışmasında İzmir’in son yıllarda en çok göç alan ilçelerindeki ilköğretim ve ortaöğretim öğrencilerinin göç deneyiminden dolayı yaşadıkları sorunları, bu sorunların okul yaşantılarını nasıl etkilediğinin tespit edilmeye çalışılmış, tespit edilen sorunlar doğrultusunda çözüm önerileri geliştirmek amaçlanmıştır. Bu bağlamda göç etmiş aile ve öğrencilerle, göç etmiş olan ailelerin çocuklarının çoğunlukta olduğu okullardaki öğretmenler ile görüşme ve anket tekniği kullanılarak veri elde edilmeye çalışılmıştır. Araştırma sonucunda elde edilen bulgulara göre; göç eden öğrenciler çeşitli konularda sorun yaşamaktadır. Göç etmek öğrenciler için daha iyi eğitim olanakları ile sonuçlanmıştır. Ancak bazı öğrenciler uyum sorunu ve ekonomik sorunlar yaşamaktadır. Çevre ve kültüre uyum sorunları ile dışlanma en çok yaşanan sorunların başında gelmektedir

Demir (2011) “Türkiye’de Göç Olgusunun Suçluluk Üzerine Etkileri” isimli çalışmasında göç olgusunun suç ve suçluluğunun artışına neden olduğu varsayımından hareketle Mersin ili özelinde göç olgusunun suç ve suçluluğun üzerine etkilerini ele almıştır. 1960’lı yıllardan sonra kentlere yapılan yatırımlar sonucu kentler birer cazibe merkezi haline gelmiş bu bağlamda kırsaldan kente doğru bir göç hareketi başlamıştır. Kırsaldan kente doğru gerçekleşen göç hareketleri, çarpık ve plansız kentleşme, gecekondulaşma ve nüfus yoğunlaşması gibi sonuçlar doğurmuştur. Cengiz araştırmasında göç ve suçluluk arasında bir ilişki olup olmadığını incelemek amacıyla Mersin ilinin 2000 yılı sonrasına ait suç istatistiklerini incelemiştir. Araştırma sonucunda elde edilen bulgulara göre; göç ve suç olguları arasında anlamlı

bir ilişki olduğu görülmüş, göç olgusunun suç ve suçluluğun artmasında önemli bir etken olduğu sonucuna varılmıştır.

Anavatan Partisi'nin 1994 yılında yaptığı çalışma ve araştırma olan "Güneydoğu Sorunu ile ilgili Tesbit ve Değerlendirmeler Raporu" na göre "Terörün amacı, devlete olan güveni ortadan kaldırmak, propaganda, tehdit ve sindirme yoluyla bölge halkını yanlarına çekerek, devlete karşı ayaklanmaya zorlamaktır". Bunun için de alınması gereken terörle mücadele tedbirleri arasında sayılan aşağıdaki öneriler dikkat çekicidir: " Yöre halkının devletten beklediği can ve mal güvenliğidir. Bunun için öncelikle terör ezilmelidir". "Köyleri boşaltılan vatandaşlara devlet gerekli yardımları yapmalıdır". "Güneydoğu sorunu bölücü terör sorununu da içermekle birlikte, bundan ibaret değildir. Bu nedenle bölücü terörün önlenmesi asıl sonucun çözümü anlamına gelmeyecektir." (Türkyılmaz, 1998).

Özgen (2010) Göç ve kentleşmenin, Türkiye'de son 60 yıl içerisindeki süreciyle ülkede en fazla etkileri olan olgular olduğunun vurgulandığı çalışmasında, ülkede yaşanan yoğun ve hızlı göçe kentlerin hazırlıklı ve yeterli olmaması ve işgücü ve altyapının yetersiz olması insanların bir takım sorunlar yaşamasına neden olmaktadır. Bu sorunlar işsizlik, yoksulluk, marjinal veya kayıt dışı işler, sosyal olarak dışlanma, bütünleşememe(uyumsuzluk), geleneklerde ve ailevi değerlerde zayıflama, aile ve toplum denetiminin(sosyal kontrol) azalması, alt kültür ve arabesk kültürü, psikolojik açıdan stres, yalnızlık, ruhsal bunalımlar ve depresyon olarak sıralanabilir. Özgen'e göre (2010) suç olgusu bu sorunların birleşimi sonucunda ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda Göç ve kentleşme olgularının suçluluk üzerine etkilerini İstanbul ili özelinde inceleyen Özgen'in (2010) araştırmasının sonucunda elde edilen bulgulara göre; Bireyler kırdan kente göç ederken suç işlemek amacı ile göç etmemektedirler. Şehirlerdeki altyapı ve istihdam yetersizliği ve kentte karşılaşılan bir takım ekonomik-psikolojik sorunlar insanları suça itebilmektedir.

Şatıroğlu (2012) Geniş bir Sosyo-ekonomik gösterge yelpazesini değerlendiren çalışmasında zorunlu göç ve yeniden yerleşimin toplumsal çevre ve üzerindeki etkisini Tahtalı Barajı özelinde incelemiştir. Barajın inşası ile birlikte kendi yaşadıkları Sosyo-ekonomik kültürel ortamdan daha farklı ortama İzmir'e iskân ettirilen kişilerin yaşadıkları sorunların ele almıştır. Şatıroğlu (2012) bu bağlamda Zorunlu göçe maruz kalan bu grupların zorunlu göçten sonra cinsiyet rollerindeki

değişimlerini irdelemekte ve Adıyamanlı hanelerin uzak mesafe iskânlarının ve etnik ilişkilerinin nasıl şekillendiğini ve zorunlu göçün Sosyo-psikolojik sonuçlarını anket, katılımcı gözlem ve kilit bilgilendirici yöntemlerini kullanarak incelemeye çalışmıştır. Araştırma sonucunda elde edilen bulgulara göre Devlet tarafından iskân edilenler işsizlik sebebiyle barajdan sonra büyük sıkıntı çekmişlerdir. İskân edildikleri köyün otlaklarının olmaması ve ev tasarımlarının hayvan bakmaya uygun olmaması sebebiyle hayvancılık da sekteye uğramıştır. Yaşanılan ekonomik sıkıntılar nedeniyle gençler eğitimlerini yarıda bırakmak zorunda kalmışlardır. Cinsiyet rollerinde kadın ve erkekler arasında birinin diğerinden daha fazla etkilendiğini söylemek mümkün değildir. Zorunlu göçün psikolojik anlamda olumsuz etkileri söz konusudur. Zira ölüm oranlarına bakıldığında iskân ettirilen hanelerde ölüm oranlarında bir dönem artış görülmüştür.

Macit (2012) “1980 Sonrası Güneydoğu ve Doğu Anadolu’dan Göç Edenlerin Kimliklerinin Yeniden İnşasında Eğitim Sürecinin Rolü” sorusuna cevap aradığı çalışmada mevzubahis olan bölgelerden göç edenlerin kentsel alanda kurdukları ilişki süreçlerinde köken kimliklerini yeniden inşa ederken eğitimin önemini anlamaya çalışmaktadır. Alan araştırmasında 51 soruluk görüşme formu kullanılarak çeşitli yaş, cinsiyet, meslek ve gelir gruplarından oluşan 170 kişiye uygulanmıştır. Araştırma sonucunda elde edilen bulgulara göre; eğitim düzeylerine bağlı olarak göçmenlerin siyasal, sosyal, ekonomik uyarlanmalarında farklılıklar söz konusudur. Eğitim göçmenlerin kimlik inşa süreçlerinde etkili bir süreç olduğu saptanmış, eğitim seviyesine paralel olarak göçmenlerin kendilerini tanımlama unsurları, konuşulan dil, kendini ötekilerden farklı hissetme, geleneklere bağlılık, farklı gruplara hissedilen yakınlık gibi davranışlarda değişiklik olduğu görülmektedir.

Göçün Sosyo-kültürel sonuçlarını “Güneydoğu Anadolu Bölgesinde Orta Fırat Havzasında İnşa Edilen Birecik Barajından Etkilenen Yerleşimler” özelinde inceleyen Türkeli(2012) çalışmada göç olgusunun yol açtığı mekân değişimi ile sosyal değişim arasındaki karşılıklı ilişkiyi araştırmıştır. Birecik Barajının ardından Fırat suyunun altında kalan Halfeti’nin yeniden yerleştirilmesi sürecinde mekân-kültür ilişkilerini antropolojik açıdan inceleyen bu çalışmadan elde edilen bulgulara göre; Yeni konut yapısı, kent dokusu ve doğa şartları eskisiyle birbirine hiç benzememekte, bu durum mekânsal uyumlanmayı ve gündelik yaşamın organizasyonunu güçleştirmektedir. Göç sonucunda büyük ailelerin dağılması

yalnızlık ve yabancılaşmayı getirmiş, çevreye güven duygusu zedelenmiş, yabancılaşma yerini korku ve kuşkuyla bırakmıştır. Köylerden ve ilçe merkezinden gelenlerin kura ile iç içe yerleştirilmesi ve komşuluk tercihlerinin dikkate alınmaması sonucu örf ve âdetler sarsılmaktadır. Yaşanan kültürel sorunlar, giyim kuşamdan konuşulan dile kadar her şeye yansımaktadır.

Tellier (2006) çalışmasında göç ve kentleşme sürecinde ortaya çıkan Sosyo-ekonomik ve kültürel değişim sorunlarını Afyon İli 'ne bağlı Bolvadin İlçesi Ağılönü Bölgesi özelinde inceleyerek Ağılönü Bölgesi'nin kültürel değişim sürecinde yaşadığı farklılaşmanın sonuçlarını Etnoloji, Antropoloji ve Din Sosyolojisi açısından incelemiştir. Mülakat yöntemi kullanılarak gerçekleştirilen araştırmadan elde edilen bulgulara göre; dini fonksiyon ile geleneksel toplumsal bünye arasında bir kopuşu simgeleyen sürekli bir dünyevileşme süreci, geleneksel toplumun her türlü yapılanma biçiminin temelinde yer alan, yani Sosyo-ekonomik, kültürel, hukuki, ahlaki ve dini bir birlik olan ailenin bu işlevlerini ortadan kaldırmaktadır. Antik çağlardan beri kolektivist bir yapı ve değer kaynağı olarak varlığını devam ettiren geleneksel ailevi birlik, modern dünyanın bireye verdiği önem tarafından şiddetli bir şekilde sarsılmaktadır. Ağılönü'nde ailelerin parçalanması, aile fertleri arasındaki değerlerin farklılaşmasından kaynaklanmaktadır.

Gişi (2007), "Göksun İlçesinde Yaşanan Göç Hareketlerinin Sosyo-ekonomik Analizi" isimli çalışmasında Göksun ilçesinin kırsal yerleşmelerinden olan göçlerin nedenlerini ortaya koymaya çalışmıştır. Analiz için Göksun ilçesinin kırsal yerleşmelerinde (köy ve beldelerde) 216 denek üzerinde ve Göksun'dan yoğun olarak göçlerin olduğu Kahramanmaraş ve Gaziantep'te 115 deneğe anket uygulanmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre; Göçün en önemli nedeninin "geçim sıkıntısı" olduğu belirlenmiş, Göksun'dan göç eden ailelerde Sosyo-ekonomik değişiklikler genel olarak olumlu manada değişmiştir. Göç eden ailelerde okuma oran artmış, işsizlik azalmış, ekonomik seviye yükselmiştir.

Olçar (2013), İstanbul'un Tuzla ilçesinde bulunan Şifa mahallesi özelinde iç göçlerin güvenlik bağlamında analizini gerçekleştirdiği çalışmasında yaşanan iç göçlerin bireyler üzerinde yarattığı değişim ve güvenlik algılarını ölçmekte ve bu faktörlere bağlı korelasyonu nitel olarak tespit etmeye çalışmaktadır. Özellikle 1980-2011 yılları arasında yaşanan iç göçlerin güvenlik bağlamında analizini yapan çalışma, hazırlıksız ve plansız bir şekilde yapılan göçün kentsel alanlarda ortaya çıkan kimlik

tabanlı güvenlik ile maddi ve manevi değişim sorunlarını incelemektedir. Araştırma sonucunda elde edilen bulgulara göre; göç davranışının sosyo-kültürel değişime sebep olduğu görülmüştür. Bu değişim maddi ve manevi alanlarda meydana gelmiştir. Ancak bir kısım bireylerde, maddi ve manevi alanlarla meydana gelen değişimler, paralel ve eş zamanlı olmadığından, genel toplum normlarıyla çatışmalar yaşandığı saptanmıştır. Göç eyleminin kimlik olgusunu belirginleştirdiği ve zaman zaman toplumsal güvenliğin konusu haline geldiği görülmüştür.

Geyik (2010), “Kırdan Kente Göç Sonrası Kentlilik Bilinci” isimli çalışmasında kır kökenli bireylerin kentlilik bilinci düzeyleri ve kentlilik bilincine etki eden demografik, sosyal ve ekonomik faktörlerin etkisinin öğrenilmesi amaçlanmıştır. Çalışmada yaş, cinsiyet, medeni durum, meslek, eğitim ve gelir düzeyi, kentte kalış süresi ile ilgili değişkenlerin kentlilik bilinci üzerindeki etkilerini İstanbul’un Sancak tepe ilçesinde yer alan Mevlana Mahallesi özelinde incelemiştir. Yüz yüze görüşme tekniği ile gerçekleştirilen çalışmadan elde edilen bulgulara göre; kırsal göçmenlerin kentlilik bilinci düzeyleri düşük çıkmıştır. Kentlilik bilinci üzerinde demografik, sosyal ve ekonomik faktörlerin etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Sosyal dışlanmanın kapsamını Adana, Gaziantep, Diyarbakır, Ankara, İstanbul, İzmir özelinde incelemeyi amaçlayan Adaman ve Çağlar özellikle gecekondulu ve kent içi yoksul mahallelere vurgu yaparak gerçekleştirdikleri çalışmalarında odak grup görüşme ve anket tekniğini kullanarak sosyal dışlanmaya ilişkin bir rapor ortaya koymuşlardır. Araştırma sonucunda elde edilen bulgulara göre; Kişilerin temel eğitim/ becerilerinden mahrumiyet ya da ayrımcılık dolayısıyla toplum dışına itilmesi ve toplumsal hataya diledikleri gibi katılımlarının engellenmesi olarak tanımlanan sosyal dışlanma olgusu Türkiye’de gecekondulaşmaya paralel olarak ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda sosyal dışlanma sonucunda ortaya çıkan sorunlar ;” Gençler eğitim olanaklarından tam anlamıyla faydalanmalarını sağlayacak koşullardan mahrumdur. Engelliler, sağlık, eğitim, mekan, istihdam ve bakım hizmetlerinde ciddi sorunlar yaşamaktadır. Bu, engellilerin toplumsal yaşamdan çekilmesine yol açabilmektedir. Engelli ebeveynlerin çocukları ek zorluklar yaşamaktadır. Kadın olmanın gecekondulu bölgelerinde ek sorunlar yarattığı ya da mevcut sorunları derinleştirdiği gözlemlenmiştir: kadın nüfusun eğitim ve eğitim piyasasına katılımı düşüktür, siyasi karar alma mekanizmalarına dahil olma oranı çok daha düşüktür, hem aile içi hem de aile dışı şiddet (uç noktada “namus cinayetleri”) yaygındır.” Göç

sonucu kente gelen bireylerin sosyal dışlanma açısından yaşadıkları daha net olarak görülebilmektedir. Yaşadıkları mekânlar, sosyal güvenceler, eğitim durumları, siyasal katılımları, çalışma koşulları incelendiğinde bu haklardan yararlanma durumları düşük bir oradadır.

Koçak ve arkadaşları (2012) yaptıkları çalışmalarında Türkiye’de göç olgusunu, göçlerin nedenlerini ve göçlerin ortaya çıkardığı sonuçlarını irdelemişlerdir. Araştırma sonucunda elde edilen sonuçlara göre; Göç olgusu Türkiye’de hemen hemen her dönemde var olagelmıştır fakat özellikle 1950’li yıllardan sonra makineleşmeye bağlı olarak şehirlerde ortaya çıkan işgücü ihtiyacı şehri cazip kılmış ve köyden kente doğru hızlı bir göç süreci başlamıştır. Göç eden kişilerin göç ettikleri yerde var olan kültürü kent yaşamında da sürdürmeye çalışmaları kentliler tarafından dışlanmalarına ve ötekileştirilmelerine neden olmaktadır. Bunun yanında plansız olarak gerçekleşen göçler şehirlerdeki konut sayısının ve altyapının yetersiz olmasına bağlı olarak gecekondulaşma, çarpık kentleşmeyi beraberinde getirirken yetersiz sağlık ve eğitim koşullarının ortaya çıkmasına da neden olmaktadır.

Türkiye’de gerçekleşen iç göçlerin altında yatan tarihsel koşullar bağlamında inceleyen Özdemir(2012) bu çalışma ile iç göçün etkilerini “kent” özelinde ele almıştır. Araştırma sonucunda elde edilen bulgulara göre özellikle 1950’li yıllardan sonra makineli tarımsal üretim tarzının kırsal alana da girmesi ile birlikte tarımsal üretim metalaşmış ve ticari bir hal almıştır. Bu durum Türkiye’de yaşanan iç göç hareketlerinin fitilini ateşleyen temel etken olmuştur. Bunun yanında kentsel alanlarda yoğunlaşan altyapı, eğitim sağlık hizmetleri iç göç hareketinin bir başka nedenidir. Devlet elinin köylerden çekilmesi ve yatırım alanlarının kentsel bölgelere kaydırılması iç göçün daha da hızlanmasına neden olmuştur. Türkiye’de gerçekleşen iç göçlerin bir diğer önemli nedeni ise 1980’li yıllarda Güneydoğu Anadolu bölgesinde artan terör olayları nedeniyle gerçekleşen gönülsüz göçlerdir. Yukarıda bahsi geçen nedenler sonucunda ortaya çıkan iç göç hareketleri, ülkemizdeki kentsel dokuyu büyük ölçüde bozmuş, ekonomik ve toplumsal dengeleri ters yüz etmiş ve beklenmedik birçok olumsuz sonuca neden olduğu saptanmıştır.

Göç eden nüfusun Sosyo-ekonomik özelliklerini ve şehirleşme sürecindeki değişimini Adana’nın Yüreğir ilçesi özelinde ele alan Gürbüz (2007) göç sürecinde kentlerde ortaya çıkan sosyo-ekonomik sorunları incelemiştir. Bu amaç doğrultusunda, Yüreğir’in en çok göç alan mahallelerinde otuz dört soruluk anket

uygulanmış ve analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda elde edilen bulgulara göre; Türkiye'nin farklı bölgelerinden ekonomik sıkıntılar nedeni ile göç eden birçok ailenin göç sonrası süreçte de ekonomik sıkıntılarının devam ettiği görülmüştür. Bunun yanında göç sonrasında kente gelen gruplar ile kentliler arasında bir sosyal doku uyumsuzluğu söz konusudur.

Türkiye'de kentsel alanlara göç edenlerin kent ve çalışma hayatına uyum durumlarını İstanbul'un Avrupa yakasında yaşayan semt pazarcılarını özelinde ele alan Öztürk ve arkadaşları (2011) bu çalışma ile göç alan ile göç veren yerler ve özellikle göç alan yerlerin emek piyasası üzerindeki etkilerinin irdelenmesini amaçlamaktadır. Toplamda 288 kişiye uygulanan anket sonucunda elde edilen bulgulara göre; Genel olarak, kırsal alanların itici ve kentsel alanların çekici şartlarına bağlı olarak gelişen iç göç hareketleri, gelinen yerlerin boşalmasının yanında, gidilen yerlerde başta işsizlik olmak üzere, konut sıkıntısı, gecekondulaşma, çevrenin ve tarihi yapının tahribatı, sosyal çatışmalar, kapkaç ve hırsızlık gibi birçok sosyo-ekonomik sorunu da beraberinde getirmiştir.

2.Uluslararası Göç Kuramları Üzerine Bir Değerlendirme

Göç olgusunun ve dinamiklerinin ortaya çıktığı dönemlerin siyasi, ekonomik ve kültürel belirleyicileri tarafından şekillendirildiğini öne süren bu çalışma, göç teorilerinin de tarihsel olarak dünyadaki dönemsel ekonomik politika ve uygulamalardan etkilendiğinin altını çizmektedir. Göç kuramlarının gelişimini takip ettiğimizde, ilk olarak 1960'lı yıllarda ortaya atılan neo-klasik göç teorilerinin dayandıkları iktisat modellerine ve günün koşullarına uygun olarak "bireysel faktörleri" göç analizine dâhil ettiklerini söyleyebiliriz. Bu teori, göç sürecini bireysel girişimin bir parçası olarak yorumlarken, bölgeler arası eşitsizlikleri işgücü arz-talebi yoluyla giderilebilecek geçici dengesizlik durumları olarak değerlendirmiştir. Uluslararası göç literatüründe sıklıkla karşılaşılan göç nedenleri dört ana başlıkla değerlendirilebilir:

1. Ülkelerarası farklı demografik özellikler,
2. Kapitalizmin devresel krizleri,
3. Bölgeler arası gelir farklılıkları,
4. Küresel olarak yeniden yapılanmaya zorlanan ekonomiler vb.

Göç, ekonomik, toplumsal ve siyasal nedenlerle insanların bireysel ve kitlesel

olarak yer değiştirme eylemi ya da yaşanılan yerin değiştirilmesi eylemidir. İster kısa süreli, ister uzun süreli olsun bu yer değiştirme hareketleri çoğu kez aynı toplumsal sistem içinde “iç göç” biçiminde gerçekleşir. Bazen de kendine özgü koşulları nedeniyle toplumsal sistemler arasında “dış göç” biçiminde ortaya çıkarlar (Tekeli ve Erder, 1978: 17). Göçler otoriter ya da doğal bir zorlanmadan ötürü “zorunlu göç” veya kişilerin kendi iradesiyle serbestçe gerçekleştirdikleri “gönüllü göç” niteliğinde olabilirler.

Göç, değişik açılardan sınıflamalara tabi tutulmaktadır. Amacı açısından ekonomik göç-ekonomik olmayan göç; göçü tetikleyen etmenler açısından gönüllü göç-gönülsüz göç; süresi açısından geçici göç-sürekli göç; son yerleşim yeri açısından transit göç-yerleşik göç; yasal statü açısından yasal (legal) göç, kaçak (illegal) göç ve göç edenin özelliği açısından vasıflı (beyin) göçü- vasıfsız göçü akla ilk gelen belli başlı kategorilerdir. Açıktır ki bir göçmen aynı anda birden çok kategoride yer alır. Örneğin, göçmen daha çok kazanmak amacıyla göçtüğünde bir ekonomik göç gerçekleşmiştir. Ancak bunu yaparken göç ettiği ülkeye yasadışı yollardan girerse aynı zamanda bir kaçak göç gerçekleşmiş olmaktadır. Göç olgusu ortaya çıktığı dönemlerin siyasi, ekonomik ve kültürel belirleyiciler tarafından doğrudan şekillendirilmiştir. Göç akımlarına yönelik teorik açıklamaların, tarihsel olarak dünyadaki dönemsel ekonomik politika ve uygulamalardan etkilendiği söylenebilir. Buna göre, 1960’lı yıllarda ortaya atılan neo-klasik göç teorileri dayandıkları iktisat modeline ve günün koşullarına uygun olarak “bireysel faktörleri” göç analizinin içine dâhil etmiştir. Bu teori, göç sürecini bireysel girişimin bir parçası olarak yorumlarken, bölgeler arası eşitsizlikleri işgücü arz talebi yoluyla giderilebilecek geçici dengesizlik durumları olarak değerlendirmiştir. Ancak, özellikle 1970’li yılların ekonomik krizleri ve işgücünün sömürülmesine karşı oluşan negatif ortam, yapısal eşitsizliklerin sorgulanmasını gündeme getirmiştir. Bu bağlamda, merkez-çevre ilişkileri kapsamında, uluslararası göçün merkez ülkeler tarafından çıkarlarına uygun olarak yönlendirildiğini savunan dünya sistemi teorisi ön plana çıkmıştır. Aynı dönemlerde, ikili işgücü piyasası teorisi ise merkez-çevre kavramını işgücü piyasalarının yapısına uyarlayarak zengin ülkelerdeki birincil (vasıflı) ve ikincil (vasıfsız) işgücü ayırımına dayalı olarak enformel sektörün güvencesiz ve ucuz

işgücü olması nedeniyle yüksekdüzeyde göçmen emek gücüne ihtiyacı olduğu iddiasındadır. 1990'lı yıllardan sonra ise, ekonominin küreselleşmesi ve uluslararası iletişim ve ulaşım kaynaklarının gelişmesinin uluslararası göç sürecinde yarattığı karmaşıklaşma ile birlikte yapısal faktörlerin yanında kültür, aileler, etnik gruplar ve ilişki ağlarının da göç analizine katılması söz konusu olmuştur.

Göç Nedenleri: Uluslararası göç literatüründe dört ana başlık altında değerlendirilir.

- Bölgeler arası gelir farklılıkları
- Ülkeler arası farklı demografik özellikler
- Kapitalizmin devresel krizleri
- Küresel olarak yeniden yapılanmaya zorlanan ekonomiler

2-1 .Neoklasik Göç Kuramı:

2-1-a. Neo-klasik ekonominin mikro göç kuramı: Bu kuram da göçün nedenleri konusunda makroekonomik kurama benzer bir şekilde varsayımlar öne sürmektedir. Ancak, bu kurama göre, göçe neden olan faktör, iş piyasalarındaki makro olgularla birlikte özellikle bireyin kendisidir. Sjaastad, Borjas ve Todaro'nun geliştirdikleri bu modele göre bireyler; rasyonel düşünce sistemlerini kullanarak maliyet/kar hesabı yapmak suretiyle daha yüksek bir kazanç elde edecekleri hesabının sonucunda göç etme kararı vermektedir. Bu kararlar, insan sermayesine yapılan bir çeşit yatırım olarak da değerlendirilmelidir. (Abadan-Unat, 2006: 23).

Neo-klasik ekonominin makro güç kuramı gücün temel nedenlerini:

- Ülkeler arası ücretler,
- İstihdam koşullarındaki farklılıklar şeklinde sınıflandırılır.
- Göçün kendisi emek piyasasını dengeleyici bir mekanizma olarak algılanmaktadır.
- Makro düzeyde göç, sermaye ve emeğin coğrafi olarak eşitsiz dağılımından kaynaklanmaktadır.

Ülkeler arasındaki ücret farklarının giderek azalması emek hareketlerinin yavaşlamasına ve göçün son bulmasına neden olacaktır. Bu kuram da göçün nedenleri konusunda makroekonomik kurama benzer bir şekilde varsayımlar öne

sürmektedir. Ancak, bu kuram göre, göçe neden olan faktör, iş piyasalarındaki makro olgularla birlikte özellikle bireyin kendisidir.

Sjaastad, Borjas ve Todaro'nun geliştirdikleri bu modele göre bireyler; rasyonel düşünce sistemlerini kullanarak maliyet/kâr hesabı yapmak suretiyle daha yüksek bir kazanç elde edecekleri hesabının sonucunda göç etme kararı vermektedir.

Bu modele göre göçte belirleyici olan, bireyin hedef ülkenin işyerindeki kazancı hesaplamasıdır. Bu hesapta yaş, deneyim, öğrenim, medeni durum ve beceri gibi bireysel değişkenler rol oynamaktadır.

Mikro ekonomi kuramı, göç kararının bireysel olarak alındığını vurgular; göç veren ülke ve gidilmek istenen yer çeşitli ülke alternatifleri arasındaki görece maliyet ve fayda karşılaştırmasına yani "rasyonel tercihlere" dayanır. Mikro kuram göçü gelirin maksimizasyonu doğrultusunda bireysel bir karar olarak ele almaktadır. Neo-klasik mikro göç kuramı, dayandığı iktisat modeline ve günün koşullarına uygun olarak "bireysel faktörleri" göç analizinin içine katmıştır.

2-1-b.Neo-Klasik Ekonominin Makro Göç Kuramı: Neo-klasik ekonomi kuramı, göç üzerine ilk sistematik teoriyi ortaya çıkarmıştır. Bu kurama göre, göçler emek konusundaki arz ve talep alanında ortaya çıkan coğrafi farklılıkta yatmaktadır. Emek fazlasına sahip olan ülkeler, düşük bir ücret piyasasına sahiptir; buna karşılık sermayeye kıyasla sınırlı bir emek piyasasına sahip olan ülkelerin ücret düzeyi yüksektir. Ücret farklılığından ileri gelen bu açıklıktan dolayı düşük ücretli işçiler, yüksek ücretli ülkelere göç etmektedir. Bu demografik hareketin sonucu olarak, emek zengini ülkelerde emek piyasası daralmakta, dolayısıyla ücretler yükselmekte, buna karşılık sermaye zengini ülkelerde ücretler düşmektedir ve böylece bir denge oluşmaktadır. Sonuç olarak, neo-klasik ekonomik yaklaşımın makro teorisi, ülkeler arası ücretler ve istihdam koşullarındaki farklılıkların göçün temel nedeni olduğunu ileri sürmektedir. Bu yaklaşım aynı zamanda uluslararası göçün hacminin ücret farklılıklarının boyutuyla ilgili olduğunu vurgulamaktadır.

Neoklasik ekonomik yaklaşımın makro kuramı, coğrafi farklılık bağlamında emek piyasasındaki arz-talep ilişkilerine odaklanır. Bu bağlamda , emek piyasasının ya diğer deyişle emek arzı ücret düşük seviyededir. Yine Neoklasik ekonomi kuramı

göç olgusunu açıklamaya yönelik doğrudan göç olgusunu ‘rasyonelize edilmiş’ birey açısından yorumlar(EFE 2014).

Lewis (1966) uluslararası göçün, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerdeki işgücü piyasası dengesizliğinin ve ücret farklılıklarının bir sonucu olduğunu savunmaktadır. Bu bakış açısının ortaya koyduğu süreç, işgücü arzı ve talebi arasındaki ücret dengesizlikleriyle sonuçlanan zengin ve fakir ülkeler arasındaki emek ve sermaye kaynaklarında görülen faktör donanım farklılıklarıdır. Bu farklılıklar sonucunda fakir ülkelerden zengin ülkelere göç gerçekleşmektedir. Fakir ülkeler, sermayeye göre daha fazla işgücü arzına sahipken zengin ülkeler işgücüne göredaha fazla sermaye arzına sahiptir. Bu da işgücünün zengin ülkede fakir ülkeye oranla daha yüksek ücrete sahip olmasına sebep olmaktadır.

2-1-c.Neo-klasik modele yönelik eleştiriler: Neo-klasik kuramın fayda-maliyet modeli, benzer göçlerin neden eşit derecede fakir bölgelerden olmadığına yanıt verememektedir. Bu model temel olarak oldukça bireyseldir ve varsayımları göçün sosyo-ekonomik ve sosyo-politik boyutunu göz ardı etmektedir.

Neoklasik (“piyasa mantığı”) yaklaşım, sosyal, politik, kültürel etkenleri bir kenara bırakmakta ve sadece iktisadi mekanizmalara odaklanmaktadır.

2-2. Yeni Ekonomi Kuramı

1990’li yıllarda Oded Stark tarafından geliştirilen teori göç kararının sadece bireyler tarafından değil, gruplar tarafından verildiğini, özellikle aile ve hane halkının etkili olduğunu, göçün bir aile stratejisi olduğunu öne sürmektedir. Yeni ekonomi teorisine göre göç kararları yalnız bireysel aktörler tarafından alınmamaktadır. Yeni ekonomi kuramına göre ise göç kararı, kolektif bir aile kararıdır. Göçlerde bireyin değil ailenin ve hane halkının karar ve davranışları önemlidir. Yeni Ekonomi kuramına göre, göç üç temel finansal faktör yol açmaktadır:

2-2-1 .Diğergamlık (aileye bağı nedeniyle kişinin kendi çıkarı dışında ailesinin çıkarlarını da düşünmesi ve bu çıkarlar doğrultusunda göç kararı alması).

2-2-2 .Güvence (gelir şoklarını aşabilmek için insani ve sosyal gelişim) ve yatırım (hayat boyu göç planının bir parçası olarak anavatanda gerçekleştirilmeye çalışılan varlık birikimi)

2-2-3 .Yatırım (hayat boyu göç planının bir parçası olarak anavatanda gerçekleştirilmeye çalışılan varlık birikim)

“Neoklasik” ve “yeni ekonomi” kuramının her ikisi de mikro düzey modellerdir. Aralarındaki temel fark, göç kararını kimin verdiği (birey ya da hane halkı), gelirin ve risklerin nasıl hesaplandığı gibi noktalardadır.

2-3. İkiye Bölünmüş Emek Piyasası Kuramı: Bu teoriye göre uluslararası emek göçü, büyük ölçüde gelişmiş ülkelerdeki talebe dayalı olarak gerçekleşmektedir. Göçmen işçi talebi ekonominin yapısal gereksinimlerinden doğar; Ücret teklifleri ve uluslararası ücret farkları emek göçünün oluşması için zorunluluk değildir. Göç, endüstri sonrası toplumların ekonomisinde yapısal olarak oluşan birincil sektör ve ikincil sektör ayrımına bağlı olarak, bu toplumların ikinci sektördeki vasıfsız emek ihtiyaçlarını karşıladığı için artmaktadır. İkili işgücü piyasası teorisinin temel noktası şudur: Gelişmiş ülkelerde düşük seviyeli işgücüne sürekli bir talep olduğundan ve yerli işçiler kabul etmediği için göç sürekli olarak artmaktadır. Bu teori göçü, modern sanayi toplumlarının yapısal ihtiyaçlarıyla bağlantılanmakta ve daha çok gelişmiş alıcı ülkelerin göç motifleri üzerinde durmaktadır. Bu teoriye göre göç alan ülkelerin çekici faktörleri göç veren ülkelerin itici faktörlerinden daha önemlidir. Gelişmiş ülkelerde işgücü göçü ihtiyacı ekonomik yapı açısından gereklidir. Göç alan ülkelerdeki çekici faktörler, sabit yapıli enflasyon, motivasyon problemleri, çift yönlü ekonomi, işgücü arzıdır. 1970’li yılların sonlarında Michael J. Piore tarafından geliştirilen teori göçün, sanayi toplumlarının sürekli bir gereksinimi olduğunu ileri sürmektedir.

“İkiye Bölünmüş Piyasalar” kuramı, uluslar arası göç hareketinin modern sanayi toplumlarının işgücü talebinden ileri geldiğini savunmaktadır. Bu kuramın önde gelen isimlerinden Piore’ye (1979) göre, uluslararası göç, gelişmiş ülkelerin ekonomik yapısının bir temel ögesi olan sürekli işgücü talebinden dolayı gerçekleşmektedir.

İkiye Bölünmüş Emek Piyasası Teorisi’ne göre uluslararası emek göçü, büyük ölçüde gelişmiş ülkelerdeki talebe dayalı olarak gerçekleşmektedir ve bu toplumlardaki işverenler veya onlar adına hükümetler tarafından başlatılmıştır. Buna göre, göçmen işçi talebi ekonominin yapısal gereksinimlerinden doğar; ücret teklifleri ve uluslararası ücret farkları emek göçünün oluşması için zorunluluk

değildir. Göçmen kabul eden toplumlardaki düşük düzeyli ücretler, göçmen işçilerin sayısı çoğalsa bile yükselmez. Ücretler, sosyal ve kurumsal mekanizmalar tarafından yerinde tutulur, arz ve talepteki değişimlere karşı bağımsız değildirler. Göçmen işçi arzındaki artışa paralel olarak düşük düzeyli ücretler de düşebilir, düşük düzeyli ücretlerin daha da düşmesine sosyal ve kurumsal denetimler engel olmaz. Hükümetlerin ücretlerde veya istihdam oranlarındaki küçük değişimler yaratan politikalarla uluslararası göçü etkilemesi zordur. Klasikler; bireylerin, fayda-maliyet analizi yaparak, gelirlerini maksimum yapacakları yere göç edeceğini belirtir. Bu şekilde hareket edenlerin göçü, rasyonel olur.

Göçmenlerin, gelir elde edebilmesi için kentte iş bulması gerekir. Ancak, yapılan araştırmalarda, kentsel işsizliğe rağmen, kırdan kente göçün devam ettiği belirlenmiştir.

Neo-Klasikler, göç kararının, beklenen gelir farklılıklarına bağlı bir modelini geliştirir. Beklenen gelir farklılığı; göçmenin bir iş bulmasına bağlı olarak, elde edebileceği kentsel gelir ile kırsal gelir arasındaki farktır. Bu hipotez; bireylerin kentte geçici bir süre işsiz olsa bile, kır-kent gelir farklılıklarına duyarlı olduklarından, göç etme nedenlerini açıklamaktadır.

Neo-Klasiklerin öncülüğünü M.P. Todaro yapmıştır. E.W. Cole ve R.D.Sanders ta, Todaro' nun modelindeki eksiklikleri gidermeye çalışarak önemli katkıda bulunmuştur. Todaro'ya (Geneva,1976) göre bölgeler ve ülkeler arasındaki sosyoekonomik eşitsizliklerin göçün başlıca belirleyicisidir. Bu, muhtemelen literatürde ileri sürülen göç yaklaşımlarının en önemli hipotezidir (Friedlander, 1992: 295).

2-4. Göç Sistemleri Kuramı : Göç olgusuna uluslararası ilişkiler çerçevesinde, ekonomik ve politik temelli olarak yaklaşan kuramsal bir çerçevedir.

Göç Endüstrisi, İşçi bulma örgütleri avukatlar, acentalar, kaçakçılar ve diğer araçların birleşmesiyle ortaya çıkar.

Faist, göç sistemleri kuramının üç özelliğinden bahseder. Bunlar;

- Kuramın göç sistemlerindeki sürece yoğunlaşması
- Kuramın insanlardan ziyade ülkeler arasındaki bağlantıların varlığı üzerine mal, hizmet, bilgi ve fikir akışlarına vurgu yapması.

- Kuramın toplumsal ağ kuramını güçlü biçimde uygulaması şeklindedir.

Dünya Sistemi Göç Kuramı, 1970'li yıllarda Wallerstein, Amin, Galtung, Castle ve Kosack tarafından ortaya atılmıştır. 1980'li yıllarda Castles, Sassen ve Portes tarafından geliştirilmiştir. Dünya Sistemi Göç Kuramı'na göre, uluslararası göç, kapitalist gelişmenin neden olduğu kopma ve yer değiştirmelerinin doğal sonucudur.

2-5 .Dünya Sistemi Göç Kuramı Temel Varsayımları: Bu görüş, 1970'li yıllarda Wallerstein, Amin, Galtung, Castle ve Kosack tarafından ortaya atılmış ve 1980'li yıllarda Castles, Sassen ve Portes gibi akademisyenler tarafından geliştirilmiştir. Bu kuram, “merkez çevre” ilişkileri ya da “gelişmiş- az gelişmiş” ülkeler arası çıkara ve sömürüye dayanan ilişkileri vurgulayan alternatif bir yaklaşımdır. Bu yaklaşımlara göre göç, modernleşmeyi ve gelişmeyi sağlayan bir mekanizmadan ziyade, göçmen işçi gönderen ülkelerdeki işgücü kaynaklarının gelişmiş ülkeler yararına kullanılmasına yaramakta ve gelişmekte olan ülkelerin sosyo-ekonomik gelişmelerini olumsuz bir biçimde etkilemektedir. Özetleyecek olursak, dünya sistemleri kuramı şu ilkelere dayanmaktadır:

1. Küreselleşen ekonomi kapsamında kapitalizmin çevre ülkelere yeni pazarlar, hammadde ve emek arayışı içinde sızarak, var olan yapıları, sermaye birikiminin mantığı içinde dünya piyasasına entegre etmesi, bu bölgelerde var olan sosyal ve ekonomik yapıları bozar ve insanları geleneksel geçim yollarından yoksun bırakarak göçe zorlar (Amin, 2003).
2. Kapitalizmin çevre ülkelere girmesiyle, kırsal kesimde rekabete ayak uydurabilen daha büyük işletmeler ayakta kalırken, orta ve küçük ölçekli melerin çökmesiyle geçim araçlarını kaybeden işsiz köylü kitlesi ya aynı ülkede kırsal bölgelerden kentlere ya da ülke dışına göç eder.
3. Gelişmiş dünyanın kapitalist piyasa sisteminin çevre ülkelerine girişi, uluslararası göç akımını harekete geçiren doğal bir süreçtir. Kapitalizmin çevre ülkelere daha çok ucuz emek arayışı içinde sızması ve ekonomik ve finansal piyasaların yayılması uluslararası göçü artırır.
4. Uluslararası işgücü akımı, uluslararası mallarla sermayenin akımını ters yönde izlemektedir. Kapitalist yatırım, çevre ülkelerinde köklerinden kopmuş, göçe hazır bir nüfus yaratmakta, bunun sonucunda ulus-ötesi hareketler doğmaktadır.

5. Uluslararası göç, piyasa ekonomisinin küreselleşmesinden kaynaklandığına göre, bu göçü önlemenin bir yolu, hükümetlerin deniz aşırı yatırım alanları ile çok uluslu şirketlerin finans faaliyetlerini denetlemektir.

6. Kapitalist ekonomiler kendi sınırlarının ötesinde yaptıkları yatırımları korumak için, gerektiğinde siyasal ve askeri müdahaleler başarısızlığa uğradığında bu kez merkez ülkelere yönelen sığınmacı ve mülteci göçlerine yol açmaktadır. Bu da uluslararası göçü besleyen bir başka faktördür.

7. Kapitalist dünya sisteminin ülkeler ve bölgeler arasında yarattığı ve derinleştirdiği eşitsizlikler ve göç veren ve alan ülkelerin yoksulluk ve refahları birbirlerinden bağımsız olgular değildir. Arada nedensel ilişki vardır.

Göç veren ülkelerin yoksulluğunun nedeni, göç alan ülkenin o ülkelerin ekonomi ve politikalarına yaptıkları müdahalelerdir (Bonacich, 1993: 687; Purkis, 2005 47).

- Göç, kapitalis gelişme sürecinde ortaya çıkan düzensizliklerin ve bozulmaların doğal sonucudur.
- Uluslararası göç, giderek genişleyen küresel piyasanın siyasal ve ekonomik organizasyonlarını izler.
- Kapitalis ekonomik ilişkilerin çevre ülkelere nüfus etmesi, kapitalist olmayan toplumlarda dışarıya göçe eğilimli, hareketli nüfus yaratmaktadır.

Uluslararası göçü özendirilen nedenleri şu başlıklar altında toplayabiliriz: Soydaşlık ve dostluk ilişkileri ağlarının varlığı Göçmenler arasındaki ortak köken

Göçmen İlişkiler Ağı Kuramı'nın varsayımları şunlardır:

- Göçmen ilişki ağları, göç hareketinin maliyetini ve risklerini azaltır.
- Göçmen ilişki ağ bağlantıları, yurt dışında bir işe ulaşmada kullanılan sosyal sermaye biçimini oluşturur.
- Göçmenlerin sayısının kritik bir eşiğe ulaşması ve ağların genişlemesi; göçün maliyetini ve risklerini azaltır.
- Zamanla göç davranışı, göç veren toplumun geniş katmanlarına yayılarak genişler.

2-6.Ravenstein'in Göç Kanunları: Ravenstein bu çalışmayla William Farr'ın göç hakkındaki düşüncelerini yanlışlamaya yönelmiştir. Farr, "göçün, hiçbir kesin

kanuna bağılı olmaksızın yürüdüğü” (aktaran Corbett, 2005) fikrini savunmaktadır. Bu çerçevede Ravenstein’in çabası, göç olgusunun genel geçer kanunlarını bulmak içindir. Ravenstein çalışmasını, 1871 ve 1881 yılı İngiliz nüfus sayımı istatistiklerinin verileri üzerine kurmuş ve bu verilerden hareketle yedi göç kanunu belirlemiştir. Ravenstein’in çalışmasının değerli olarak nitelenmesinin nedenlerinden bir diğeri de, bu çalışmanın daha sonra yazılacak olan göç kuramlarına ve modellerine öncülük etmesidir. Çünkü Ravenstein’nın 1885’te yayınlanan bu çalışması, bilinen, göçle ilgili ilk çalışma olma niteliğini taşımaktadır (Yalçın, 2004, 22). Genel anlamda Ravenstein’in çalışmasına bakıldığında, derinlikten ve güçlü bir analizden yoksun görünmekle birlikte, dönemi için ve daha sonraki göç çalışmaları için anlamlı bir öncü olma niteliği taşımaktadır. Endüstrileşmeyle birlikte gelişen iş imkânları ve endüstrileşmeye paralel gelişen ulaşım ağları, insanları Avrupa’nın içlerine ve Kuzey Amerika’ya doğru yöneltmiştir. Böylece milyonlarca insan evlerini, topraklarını ve yaşamlarını daha iyi bir hayat için bırakıp, başka yerlere göç etmişlerdir. Böyle bir dönemde çalışmasını yapmış olan Ravenstein, 1885 ve 1889 yıllarında yayımladığı Göç Kanunları (The Laws of Migration) başlıklı iki makalesinde belirlediği yedi göç kanunu tartışmaya açmıştır. Bu göç kanunları şunlardır.

2-6-1. Göç ve mesafe: Göçmenlerin büyük çoğunluğu sadece kısa mesafeli bir yere göç ederler. Bu kısa mesafeli göç, gidilen yerde göç dalgaları yaratan bir etkiye sahiptir. Ortaya çıkan bu göç dalgaları daha fazla göçmeni içine alabilecek olan büyük sanayi ve ticaret merkezlerine doğru yönelme eğilimindedir. Büyük merkezlere doğru yönelen göçün boyutlarını belirleyen de, bu gelişen sanayi kentlerindeki yerli nüfusun yoğunluğudur.

2-6-2. Göç ve basamakları: Sanayileşme ve ticaretin gelişmesiyle birlikte, kentsel bağlamda meydana gelen hızlı ekonomik büyüme, kenti çevreleyen yakın yerlerdeki kişileri hızla kente çekmektedir. Kentin çevresel alanındaki kırsal bölgede meydana gelen seyrelme, uzak bölgelerden gelen göçmenlerce doldurulmaktadır. Uzak bölgelerden gelen göçmenlerin kendi yaşadıkları yerde yarattıkları seyrelme de, o bölgelere daha yakın yerlerden gelenlerle doldurulacaktır. Her bir basamak kente yaklaştıkça ve kentin avantajları diğere göçmenler tarafından algılandıkça, göç tüm ülkeye yayılacak ve ülkenin her yerinde hissedilecektir.

2-6-3. Yayılma ve emme süreci: Göç olgusunda yayılma ve emme süreci birbirini destekler konumdadır ve bu süreçler birbiriyle el ele yürümektedirler. Yayılma ve emme sürecini benzer kılan temel nokta, ulaşılmak istenilen amaçtır. Yani yayılma ve emme süreçlerinde bir amaç birlikteliği vardır. Ravenstein'a göre göç, kendi başına amaç olamaz, bireyler sadece göç etmek istedikleri için yer değiştirmezler. Göçmenler için amaç, kentte gelişen ekonomik ve ticari faaliyetin getirisinden pay almaktır. Kentin getirisinden pay alma isteği ya da daha iyi yaşama arzusu, yayılma sürecini desteklemektedir.

2-6-4. Göç zincirleri: Ravenstein göçün zamanla zincirleme olarak geliştiğini ve göç alan yerleşim yerlerinin aynı zamanda göç de verdiğini belirtmiştir. Böylece her bir göç dalgası, tetikleyici etki göstererek, bir diğer göç dalgası yaratmaktadır. Çok net bir şekilde görülmektedir ki, Ravenstein için göç, bir bölümüyle zincirleme ve bir kez başladığında ardı ardına devam eden bir süreçtir.

2-6-5. Doğrudan göç: Ravenstein ilk dört kanunda basamaklı ve zincirleme bir göçten bahsetmektedir. Fakat Ravenstein'ın beşinci kanunu doğrudan, uzun mesafeli ve basamaksız; ilk dört kanununda anlattığından başka bir tür göçü anlatmaktadır. Uzun mesafeli göçlerde, göç eden kişiler büyük ticaret, endüstri merkezlerine yönelmekte ve basamaksız şekilde doğrudan bu kentlere yerleşmeyi tercih etmektedirler.

2-6-6. Kırsal kent yerleşimcileri farkı: Ravenstein'a göre kentte yerleşik olarak yaşayanlar, kırsal kesimde yerleşik olarak yaşayanlardan daha az göç etme eğilimindedirler. Kente yönelen göçler, kentte yaşayan yerleşikleri çok fazla yerinden oynatmamaktadır. Oysaki kırsal kesimden kırsal kesime yapılan göç, kırsalda yaşayan yerleşikleri yerinden oynatma, göç dalgaları ve basamaklı bir göç yaratma eğilimindedir.

2-6-7. Kadın erkek farkı: Ravenstein'ın son göç kanunu cinsiyete aittir. Bu kanuna göre kadınlar, erkeklere oranla daha fazla göç etme eğilimindedirler. Ravenstein 1889 yılında yayınladığı ikinci makalesinde, kadınların iç göçler ve kısa mesafeli göçlerde erkeklerden daha fazla göç eğiliminde olduğunu tekrarlamış ve bir ekleme yapmıştır: Erkekler uzun mesafeli ve yurtdışı göçlere, daha fazla katılmakta ve daha yüksek bir göç eğilimi taşımaktadırlar (Yalçın,2004, 25).

2-7. İtme Çekme Kuramı

Bu kuramın formülünü ve içeriğini ilk olarak 1966 yılına Everett Lee yazmıştır. Fakat daha sonraki yıllarda bu kurama çeşitli kişiler tarafından katkılar yapılmış ve kuram geliştirilmiştir. Yapılan bu geliştirmeler çerçevesinde Lee'nin ortaya koyduğu ilk formülasyon tamamıyla korunmuş, yapılan çeşitli katkılar kuramın temelini bozmamıştır. Lee 1966 yılında Bir Göç Teorisi (A Theory of Migration) adıyla yayınladığı makalesinde Ravenstein'in çalışmasına atıfta bulunarak bir saptama yapmaktadır. Lee, Ravenstein'dan beri neredeyse yetmiş beş yıl geçtiğini, neredeyse de binlerce göç çalışmasının yapıldığını ve pek çoğunda Ravenstein'a atıfta bulunduğunu belirtmiş; geçen bu süreçte yapılan göç çalışmalarının çoğunun da göçmenlerin demografik yapısına ait genel bir eğilim ortaya koymaktan öteye gitmediğini ifade etmiştir (Todaro, 1980, 16). Lee yazdığı kuramda, göçmenden daha çok göçe odaklanmış, fakat göçmenin göz ardı edilmemesi gerekliliğini de kuramında belirtmiştir. Bu çerçevede Lee ilk olarak göçlerin karakteristik temel ortak özelliklerini ortaya koymaya çalışmış ve bunun için de göçe ait itici ve çekici faktörleri saptamış, analizine temel oluşturacak dört temel faktör belirlemiştir. Bunlar,

1. Yaşanan yerle ilgili faktörler,
2. Gidilmesi düşünülen yerle ilgili faktörler,
3. İşe karışan engeller,
4. Bireysel faktörler (Yalçın, 2004, 30).

2-7-1. İç Göçlerin İtici Ve Çekici Güçler Yaklaşımı: Göçün geleneksel açıklamaları, kaynak bölgede iticiliğe ve göç edilecek alanlarda çekiciliğe neden olan faktörler üzerine kuruludur. Bu faktörler literatürde “itici ve çekici güçler yaklaşımı” çerçevesinde incelenir. “İtici güçler”in başlıcası, işsizlik ve düşük gelir iken; “çekici güçler” arasında yüksek gelir ve istihdam fırsatları yer alır. Ayrıca, eğitim ve sağlık gibi hizmetler de göçü etkiler.

Ravenstein'den sonra S. A. Stouffer ve E. S. Lee, bu yaklaşıma önemli katkılarda bulunmuştur. Stouffer, literatüre “aradaki fırsatlar” kavramını kazandırmıştır. Aradaki fırsatlar; iki bölge arasındaki bir yerde bulunan istihdam fırsatlarını ifade eder. E. S. Lee ise, E. G. Ravenstein'in “göçün kanunları”ndan esinlenerek kurduğu

modelle, göç kararına ilişkin başlıca faktörleri belirlemeye çalışmıştır (Parnwell, 1993: 76).

Ravenstein' in önermelerini güncelleyen Lee, göçü etkileyen unsurları “itici ve çekici faktörler” olarak iki gruba ayırır (Oberai, 1990: 37). Ayrıca, göçü azaltıcı etkiye sahip, iki bölge arasındaki “aradaki engeller” de dikkate alınır. Kısaca, itici ve çekici güçler yaklaşımı, Lee'nin modelinin değişik bir şeklidir (Parnwell, 1993: 76).

2-7-2. İtici Ve Çekici Güçler: Literatürde ülkeler ve bölgeler arasında ekonomik açıdan eşitsizlikler olduğu, kabul edilen bir gerçektir. G. Myrdal (1963), S. Amin (1974), A. Portes (1978), C.Meillassouk (1981), E.M. Petras (1981), D.K. Forbes (1984) gibi yazarlar gelişmiş ve az gelişmiş bölgeler arasında göçün meydana geldiğini belirtirler (TV, 1998: 41). Göçler genellikle az gelişmiş yerlerden (kır) gelişmiş yerlere (kent) doğru meydana

Gelir.

2-7-2-1. İtici Güçler: Bir bölgedeki itici faktörler, dışa göçe neden olurken, göç alınmasını da engeller. Kırdaki bireyleri itici olarak etkileyen değişkenler arasında tarımsal toprağın yetersizliği ve toprağın eşitsiz dağılımı, tarımdaki makineleşme sonucu ortaya çıkan işsizlik ve belli bölgelerdeki arazi olaylar sayılabilir. Ayrıca J.J. Thomas (1992), deprem ve sel gibi doğal afetlerin göçe itici etkisini vurgular (Şahin, 1998: 298).

2-7-2-2. Çekici Güçler: Kentlerdeki istihdam fırsatı ve yüksek gelir gibi unsurlar, bireyleri çekici olarak etkiler. Ayrıca eğitim, sağlık ve eğlence gibi faaliyetler de çekicilikler arasında yer alır. T.G.Mcgee (1971), göç kararında çekici faktörlerin nisbeten daha etkili olduğunu belirtir.(Şahin, 1998: 297). Çekici faktörler, hem bölgede yaşayanların göç etmesini engeller, hem de başka yerlerden göçmen çeker. Çekici faktörler arasında İ. Sezal (1992), istihdam ihtimali, yüksek gelir, daha iyi yaşam koşulları, eğitim fırsatları gibi unsurları; M. Parnwell (1993) ise, yol, liman, havaalanı gibi altyapı yatırımlarını belirtirler (Şahin, 1998: 298). I. S. Lowry göçün, gidilecek yerin istihdam artış oranı, kentleşme derecesi, iklimi, eğitim seviyesi, kişi başına geliri ve daha önce buraya göç edenlerin sayısı ile pozitif olarak etkilendiğini belirlemiştir.

Çekici güçlerden yüksek gelir ve istihdam fırsatı ile kentteki akraba ve tanıdıkların göçe etkisi, önceki bölümde ele alınmıştır. Tekrardan kaçınmak amacıyla burada yalnızca bölgenin ekonomik durumu ile kentsel kamu hizmetlerinin göçe çekici etkisi incelenecektir.

2-8. Kesişen Fırsatlar Kuramı: Göç sosyolojisiyle ilgili olarak üzerinde durulacak bir diğer kuram da kesişen fırsatlar kuramıdır. Bu kurama genel olarak bakıldığında, mikroya yönelik, göç konusunda bireylerin kararları ve bu kararlara iten sebepler üzerine yoğunlaşan ve sosyal aktör olarak göçmeni ön plana çıkaran bir kuram olduğu gözlenmektedir. 1940 yılında Stouffer ilk kez kesişen fırsatlar (intervening opportunities) kuramından bahsetmiştir. Stouffer yaptığı bu çalışmada, Cleveland'ın anakent bölgesine ait nüfus istatistiklerini kullanmış ve bu istatistiklere göre evlerinden taşınan kişileri veri kabul ederek çalışmasını geliştirmiştir. Kurama göre göç olgusunda önemli olan noktalar, göç edilecek mesafe, göç edilecek yerdeki imkânlar ve bu imkânların miktarıdır. Fakat Stouffer oluşturduğu kuramda, bu üç önemli faktörden mesafeyi analiz nesnesi olarak diğer faktörlerin önüne koymaktadır. Stouffer'a göre, göç çalışmalarında çekim etkisi üzerinde daha fazla durulmalıdır. İki farklı merkezdeki çekim etkileri, göç edilecek yerle çekim merkezi arasındaki mesafe dikkate alınmıştır.

2-9. Merkez Çevre Kuramı: Çok yaygın olarak kullanılan göç kuramlarından bir tanesi de merkez çevre (center-periphery) kuramıdır. Bu kuram, Merkez Çevre kuramı ya da Bağımlılık Okulu olarak da adlandırılmaktadır ve Samir Amin, Immanuel Wallerstein, Andre Gunder Frank gibi bir çok düşünür tarafından geliştirilmiştir. Kurama göre dünya, merkez ve çevre olmak üzere ikiye ayrılmış ve bu ikili dünya birbirine ekonomik temelde bağımlı olarak varolabilmektedir. Modern ekonomiyle birlikte kapitalizmin de gelişmesine koşut bir durum olarak, bağımlılık ekonomik temeli kapitalist bağlara dönüşmüştür. Bu konuda özellikle evlenmemiş kız çocukları veya çocuksuz kadınların rekabetin en fazla olduğu tekstil alanında eskiden beri tercih edildikleri gözlenmektedir" (Sayın,2001, 12).

2-10. Göç Sistemleri Kuramı: Göç sistemleri kuramı uluslararası ilişkiler çerçevesinde, ekonomik ve politik temelli olarak geliştirilmiş bir kuramsal çerçevedir. Bu kurama göre iki ya da daha fazla ülke karşılıklı olarak göçmen değişimiyle bir göç sistemi ve ilişkiler zinciri oluştururlar. Bu ilişki ve ilişkiler

bütünü yakın iki ülke arasında gerçekleştirebileceği gibi, birbirleriyle aralarında hayli mesafe bulunan ülkeler ve bölgeler arasında da kurulabilir. Meksika ve Amerika Birleşik Devletleri arasındaki göç ve göçmen ilişkisi, yakın bir coğrafya üzerinde; Batı Afrika ve Fransa arasındaki göç ve göçmen ilişkisi de uzak iki coğrafya arasında gerçekleşen, göç sistemleri ilişkisine iyi birer örnek olabilirler. Göç sistemleri kuramına göre göç hareketi, göçü önceleyen bir ilişkiler temeline dayanmaktadır. Genel anlamda göç veren ve alan iki ülke arasında, göç ilişkisinden önce bir ilişki mevcuttur. Bu ilişkinin temeli kolonyal döneme ve kolonyal ilişkilere, ticari ve mali ilişkilere, politik nüfuz ve kültürel bağlara dayanabilir. Ayrıca bu ilişkinin temeli askeri işgale de dayanabilir. Amerika Birleşik Devletlerinin Meksika'yla olan göç ilişkisinin temeli, Amerikalı işverenlerin ucuz işçiye olan ihtiyacına ve iki ülke arasındaki kültürel etkileşime bağlamak mümkündür. Fakat buna karşın, Amerika Birleşik Devletlerinin Kore ve Vietnam'la olan göç ve göçmen ilişkisinin temelinde Amerikan askeri işgali yatmaktadır (Castles ve Miller, 1998, 23–24). Bugüne kadar dünya üzerinde oluşan bu tip ilişkiye ait örnekleri çoğaltmak mümkündür. Hatta göç sistemleri kuramı bağlamında, Türkiye ile Almanya arasındaki ilişkiyi de bu tür ilişkiler de göç sistemine örnek olarak verilebilir. Göç sistemleri yaklaşımı, göçe yönelik herhangi bir sosyal hareketin makro ve mikro yapılarıdaki karşılıklı etkileşiminin bir getirisi olabileceğini göstermektedir. Bu çerçevede, makro yapılar çok geniş bir yelpazedeki kurumsal faktörleri gösterirken, mikro yapılar ise göçmenlerin kendilerine ait olan inanışlarını, davranışlarını ve kendi aralarındaki etkileşim ağını göstermektedir.

2-11. İlişkiler Ağı (Network) Kuramı: Genel anlamda buraya kadar incelenen göç kuramları, göçün hangi sebeplerden kaynaklandığını irdelemekte ve göçün, nicel ve nitel görüntüsü üzerinde durmaktadır. Ayrıca yine pek çok göç kuramı, ekonomik temelli olup tarihsel perspektiften kopuk, zaman olarak donuk bir yaklaşımı benimsemektedir. Oysaki çağımızda şahit olduğumuz göçler ve göç olgusu, sosyal zemini bağlamında hiçbir şekilde tarihsel perspektiften koparılamayacak ve gerçekleşen herhangi bir göçün zaman mekân ilişkisi göz ardı edilemeyecek kadar önemlidir.

3. Klasikler: Göçe, beşeri sermaye yaklaşımının uygulanmasını Klasikler başlatmışlardır. Bu yaklaşımın öncüsü T. W. Schultz'a (1961) göre, göç beşeri

sermaye kavramı ile incelenebilir. Schultz'u takip eden L.A. Sjaastad da, bu akımın öncüleri arasındadır. Sjaastad, göçün fayda ve maliyetlerini belirlemiştir. Göçün fayda ve maliyetleri, özel ve sosyal faktörleri içermektedir. Bunlar ayrıca parasal ve parasal olmayan unsurlara sahiptir.

3-1. Göçün Özel Maliyetleri: Özel maliyetler, parasal ve parasal olmayan maliyetler şeklinde ikiye ayrılır. Parasal maliyetler göçün harcamaları iken; parasal olmayan maliyetler, fırsat maliyetini ve emeğin değişen çevresinin fiziki maliyetini içerir. Parasal Maliyetler : Göçle meydana gelen harcamalar hakkındaki bilgi (veri), doğrudan doğruya göçmenlerin kendilerinden sağlanabilir. Sjaastad, parasal maliyetlerin göçün gerektirdiği ulaşım, yiyecek gibi harcamaları içerdiğini belirtir (Sjaastad, 1962: 83). Byerlee de, parasal maliyetin kentlerdeki daha yüksek yaşam maliyetini, iş fırsatları hakkında bilgi sağlama maliyeti, ulaşım maliyeti ve göç ederken geçen zamanın fırsat maliyetini içerdiğini ifade eder (Byerlee, 1974: 555). Parasal Olmayan Maliyetler : Parasal olmayan maliyetler; fırsat maliyeti ve fizik maliyetten oluşmaktadır. Parasal olmayan maliyetlerden ilki, fırsat maliyetidir. Fırsat maliyeti; göç, yeni bir iş öğrenme ve iş arama nedeniyle kaybedilen önceki kazançları Göçün Özel Kazançları Bir kişi için göç etmenin kazancı, göç etmekle sağlanan reel gelirdeki pozitif veya negatif değişmelere bağlı olacaktır. Bu değişme nominal gelir, fiyatlar ve istihdam maliyetlerindeki bir değişme veya her üçünün birleşiminden meydana gelecektir (Sjaastad, 1962: 86). Ayrıca, kentlerdeki sosyal ve kültürel faaliyetler ile doğal çevre gibi unsurlar da göçün kazançları olarak kabul edilir. Göçün özel kazançları da parasal ve parasal olmayan unsurları içermektedir. Parasal Kazançlar : Göçmenler eğitim, yaş ve cinsiyet itibarıyla gruplandırılabilir. Göçün kazancı ilk olarak göçmenlerin sosyo-ekonomik grupları arasındaki gelir farklılığı yardımıyla ölçülür (Sjaastad, 1962: 87). Eğitim, bireylerin bilgiyi elde etme, kullanma ve analiz etme kapasitelerini artırır. Eğitimli bireylerin, piyasalardaki hareket serbestliği daha büyüktür. Bu kişiler uzun mesafeli göçlerde karşılaştırmalı bir avantaja sahiptir. Gelir farklılığının belirlenmesinde esas önemli unsur, eğitimin özel getirisiidir. Lansing ve Morgan (1967), düşük gelirli bölgelerdeki eğitimin niteliğinin, düşük olabileceğini belirtir (Greenwood, 1975: 401). Dolayısıyla burada yetişenler, daha yüksek gelirli yerlerde büyüyenlere nisbetle bir dezavantaja sahip olacaktır.

Göçün parasal kazançları, bireyin yaşına da bağlıdır. Gençler yaşlılara nisbetle bir avantaja sahiptir ve daha fazla yatırım yaparlar. Bunlar göçün kazançlarını elde etmek için daha uzun bir çalışma süresine sahiptir. Ayrıca onların göç etme, farklı vasıf ve deneyim elde etme maliyetleri daha düşük olabilir (Boyer-Hatton, 1997: 703). Yaşlı göçmenlerin ölmesi, beklenen kazanç süresini azaltacaktır. Ancak bunların sağlıklı olması ise, emeklilik süresini uzatabilecektir. Böylece beklenen kazanç süresi de artacaktır. Yaşın göçü engelleyen etkisinin yeniden eğitilmek ihtiyacı ile birlikte artacaktır. Bireyler yaşlandıkça, eskiyen bilgi ve becerilerini yenileme ihtiyacı da artacaktır.

Parasal Olmayan Kazançlar : Kentlerdeki sosyo-kültürel çekicilikler, parasal olmayan kazançları belirleyecektir (Byerlee, 1974: 556). Bunlar; eğlence ve dinlenme gibi sosyokültürel faaliyetler ile eğitim olanakları olabilir. Göçün fiziki kazançları da denilen parasal olmayan kazançlar; temiz hava, güzel bir iklim gibi sıfır üretim maliyetine sahip unsurları içerir. Fiziki kazançlar, bireylerin yer tercihinden kaynaklanır. Kentlerdeki eğitim, göçün önemli bir nedeni olarak kabul edilebilir. Bireyler kendi eğitim seviyelerini geliştirmek veya çocuklarının eğitimi için daha iyi eğitim fırsatlarının olduğu yerlere göç eder.

Kırsal ve kentsel alanlardaki yaşam kalitesi farklılığı da, göç edilecek yerlerin değerlendirilmesinde etkilidir. Bu değişken için ölçü olarak, “çocuk ölüm oranları” kullanılır (Boyer-Hatton, 1997: 719).

4.Göçün Sınıflandırılması: Göç kriterleri, zaman, mesafe, irade ve siyasal sınırlar kavramlarına göre sınıflandırılabilir. Mesafe kavramı daha çok kıta içi ve kıtalar arası göçlerde söz konusu olan bir kavramdır. Genel itibariyle göçün sınıflandırılması iç göç-dış göç şeklindedir. İç göçler bir ülkenin kendi sınırları içerisinde nüfusun şehirden şehire veya köyden kente gibi mekansal yer değiştirmesidir. Dış göç ise ülke sınırlarının dışına yönelik göçtür (Filiz, 2008: 31). Göç kararının iradeye göre verildiği göçler gönüllü ve mecburi göçler olarak iki kısımda incelenmektedir (Saydam, 1997: 3). Gönüllü göçlerde göç edenlerin kendiliğinden göçe istekli olması söz konusudur. Aile bütünleşmesi veya iç göç amaçlı göçler bu tür göçün en çok bilinen örnekleridir (Özgen, 2010). Örneklerde de görüldüğü gibi göç kavramını farklı kriterlere göre sınıflandırmak mümkündür.

Göç kavramına yaklaşım, sınıflandırma, tanımlama ve göç kavramının araştırılması ilgili disipline göre farklılıklar göstermektedir. Bu farklılıkları Topbaş (2007: 5) şu şekilde tanımlamıştır:

“Göç, farklı disiplinleri farklı açılardan ilgilendiren bir olgu olması nedeniyle tanımlanması güç ve karmaşık bir olgudur. Göçü, araştırma konusu edinmiş her disiplin göçü kendi amaçları çerçevesinde yorumlamakta ve tanımlamaktadır. Göçün toplumsal etkileri üzerinde duran sosyologlar, göçü sosyal bir bakış açısı ile tanımlamakta ve kavramsallaştırmakta iken, göçün ekonomik etkilerini ihmal etmektedir. Nüfus Bilimciler ise, göçü nüfusun en önemli hareket ve değişim kaynağı olarak görmekte ve göçü birey temelinde değil kitle temelinde incelemekte, bireylerin göç nedenleri üzerinde değil kitlelerin göç hareketi üzerinde durmaktadırlar.”

Göç kavramı nedenler veya disiplinlere göre sınıflandırıldığı gibi göçün çeşitli türlerinin de olduğu söylenebilir. Göç türleri zaman, mekan veya amaçlara göre ayrılabilir. Özcan'a (akt. Topbaş, 2007: 8) göre 4 temel göç tipi vardır. Göç tiplerini alt başlıklarıyla beraber şu şekilde sıralamıştır:

Göç hareketlerini amaçları açısından şu şekilde sınıflandırabiliriz:

- Amacı Açısından: Ekonomik/ Ekonomik olmayan göç,
- Etmenler Açısından: Gönüllü / Gönülsüz göç,
- Süresi Açısından: Geçici / Sürekli göç,
- Yerleşim Yeri Açısından: Transit / Yerleşik göç,
- Yasal Statü Açısından: Yasal / Kaçak göç,
- İlegalite Açısından: Vasıflı / Vasıfsız göç.

4-1. Geçici Göçler:

a) Mevsimlik (Güneydoğu'dan Karadeniz'e fındık işçisi olarak edilen göçler, yaz aylarında turizm bölgelerine edilen göçler)

b) Günlük, haftalık ve aylık (dinlenme, tatil veya çalışma amaçlı göçler)

2) Transferler, tayin ve görev nedeniyle göçler (iş değişikliği ya da kamu kurumunda yer değişiklikleri)

3) Uzun Dönem Göçler

a) İş, çalışma nedeniyle göç edenler: Bunlar kendi içlerinde ilk defa göç edenler, birden fazla göç edenler ve dönenler diye ayrılmaktadır.

b) Hayat Boyu Göçmenler: Bunlar da kendi içlerinde ilk defa göç edenler, birden fazla göç edenler ve dönenler diye ayrılmaktadır.

c) İskan ve çeşitli nedenlerle göç etmek zorunda kalanlar.

4) Göçmen olmayanlar

a) Hiç bir zaman göç etmeyenler

b) Potansiyel göçmenler

Özyakışır (2013) göçü türlerine göre ayırmış ve 4 temel göç türü olduğunu belirtmiştir. Bunlar; iç göç, dış/uluslararası göç, zorunlu göç ve gönüllü göç olarak belirlenmiştir.

3 -2. Göç Tipleri:

Göçleri tür olarak sınıflandırmaya tabi tutmadan önce ilk olarak göçlerin gerçekleşme güdüsü açıklanmalıdır. Göçlerin temel sebebi itici ve çekici faktörlerinin varlığı ile açıklanabilir

İtici faktörler arasında; toprağın düşük verimi, düşük ücret, sınırlı iş olanakları, eğitim, sağlık, vb. imkanlardan yoksunluk, kıtlık, sınırlı toplumsal hareket, toplumsal çatışma ve terör olarak sıralayabiliriz.

Çekici faktörler ise; gidilmesi düşünülen yerdeki yeni iş olanakları, yüksek ücret, ucuz ya da verimli toprak, yükselme olanakları, sağlık, eğitim vb. imkanların mevcudiyeti, gıda maddelerinin bol ve çeşitli oluşu, konut imkanı, toplumsal güven ve huzurun var olması gösterilebilir.

Göç kavramını basit olarak kent ve köy gibi yerleşim birimlerinden birinden diğerine doğru yerleşmek amaçlı nüfus hareketi diye tabirinden hareketle öncelikli olarak göç tiplerini tanımlamakta kullanılan aşağıdaki kriterleri açıklamakta fayda vardır.

4-2-1. Mesafe kriteri : Göç edilen yerin uzaklığı esas alınarak yapılan tanımlamalarda kullanılmaktadır. Buna göre göçler, bulunulan yerin yakınına yada çok uzağına gerçekleştirilebilir. Özellikle ülke içersinde yapılan iç göçler ve yurt dışına yapılan dış göçler bu kriter kapsamına girmektedir.

4-2-2. İrade kriteri : Göç kararının iradi olarak yada zorlama sebebiyle alınıp alınmadığı hususunda tasnife tabi tutulmasıdır. Buna göre göçler gönüllü yada zorunlu olarak ikiye ayrılmaktadır. Zorunlu göçlere teçhiller, sürgünler örnek verilebilir. İradi göçe ise iş bulma ümidiyle kente yada kasabaya giden bir kişinin durumu örnek verilebilir. İradi göçler içsel gereksinimlerden kaynaklanan nüfus hareketleridir.

4-2-3. Siyasi sınırlar kriteri : Göç esnasında milli sınırların aşılp aşılmadığı tespit edilmeye çalışılır. Ülke içi yada ülke dışı göçler bu kapsamda yer almaktadır. Genellikle teçhir adı verilen zorlama sebebiyle göçlerde genellikle siyasi sınırlar aşılarak ülke dışı topraklara göçe zorlanmaktadır.

4-2-4. Zaman kriteri : Göç, temelli yada belli bir süre ile sınırlı olup olmaması konusunda da bir ayrıma tabi tutulabilir. Geçici, mevsimlik ile sürekli göçler bu kriter bazında değerlendirilmektedir. Tüm bu kriterlerin ışığında Sosyoloji bililimde yer alan belli başlı göç tanımları şu şekilde sıralanabilir.

İçgöç : Ülke sınırları içersinde meydana gelen göçtür. Ülke içersinde köy, kasaba, il ve bölgeler arasında birbirlerine doğru yapılan nüfus hareketidir. Yer yüzünde ve ülkemizde en yaygın olan göç tipidir. İç göçler içersinde kırsal alanlardan şehirlere doğru olan göçler en önemli bir yer tutar. Türkiye açısından şehirlerin çekici, kırsalın itici, ve ikisi arasında etkileşimi sağlayan iletici nedenlerle şekillenen iç göç, en yoğun olarak gerçekleşen göç şeklidir. Kırsaldan şehre doğru olan iç göç sebebiyle şehirlerin etrafı hızla dolmakta, üretim ve bölüşüm yapısı değişmektedir. İçgöçler kentsel hizmetlerin kalitesini düşürmektedir. Planlama ve ekonomik yetersizliklerle eşit yatırım imkanlarına sahip olmayan az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde, bu tür göçün etkisi belli şehirler irileşmekte, etrafları sağlıksız yerleşimlerle dolmaktadır.

Dışgöç : Genellikle içgöçe göre daha uzun bir zaman dilimini kapsayan ve yerleşme ya da çalışma amacı güderek bir ülke sınırlarını aşarak başka bir ülkeye yapılan nüfus hareketidir¹⁴. Bu tür göç hareketleri, nüfusun memleket sınırlarını aşarak bir memleketten diğer bir memlekete doğru kayması şeklinde de vuku bulduğu 15 için ülke nüfusunun azalmasına yol açmaktadır

Daimi Göç : Temelli yerleşme amaçlı nüfus hareketleridir. Bu tip göçte bulunduğu mekandan ayrılan insan artık yerleşmek maksatlı başka bir yere gitmiş olup, ziyaret ve ya turizm amacı dışında tekrar eski yurduna dönme amacı gütmemektedir. İradi Göç : Kişilerin baskı ve zorlama olmadan tamamen kendi gereksinimleri sonucu göç etmeleridir. Bu göç tipinde hükümet ya da herhangi bir otoritenin baskısı ve zorlaması olmamaktadır. İçsel gereksinimlerden ortaya çıkmaktadır. Büyük sanayi toplumlarında, köyden şehre doğru sürekli şekilde gerçekleşen göçler bu tür göçe örnek verilebilir.

Zorlama Sebebiyle Göçler : Bu tür göçler ise insanların hükümetin ya da herhangi bir otoritenin emir ve talimatları ya da baskı ve şiddeti doğrultusunda göç etmesidir. Hareketin temeli baskı ve şiddettir ya da yasal zorlamadır. Devletin sosyal ekonomik, güvenlik vb. konularda aldıkları kararların uygulanması sonucunda nüfusta yarattıkları mobilite de güdümlü göçü oluşturur. Keban barajının inşası sırasında bu bölgedeki nüfusun göçe tabi tutulması bu tip göçe örnek olarak verilebilir¹⁸. Kitle Göçü : Çok sayıda kişinin bir anda göç etmesidir. Savaş, doğal afetler, beslenme kaynaklarının tükenişi vb. nedenlerden kaynaklanmaktadır. Katkısız Göç : Bu göç tipi ile kastedilen mana belli bir zamanda bir ülkenin yada bölgenin aldığı göç oranı ile verdiği göç oranı arasındaki meydana gelen farktır. Bu fark artı ise net giriş, eğer eksi ise net çıkış adı verilir.

Seçimli Göç : Göç alan ülkelerin ülkelerine gelen vatandaşlarda belli nitelikleri araması, tercih etmesi yoluyla gerçekleştirilen göçtür.

5.Göç Türleri

Göç konusu birçok disiplinin araştırma konusu olmuştur. Her disiplinde farklı perspektifler ile türlerine ayrılmıştır. İlgili literatür incelendiğinde sosyal bilimlerde

en yaygın olarak kullanılan çeşitlemenin; iç göç, dış göç, zorunlu göç ve gönüllü göç kavramları olduğu saptanmıştır. Bunun dışında tersine göç kavramı yaygın olarak kullanılsa da beşinci tür olduğu kabul edilmiştir. Buna bağlı olarak bu araştırmada göç olgusu beş temel tür şeklinde ele alınmıştır.

5-a.İç Göç

Literatürde göç olgusunu ele alan belli başlı üç yaklaşım vardır. Bu yaklaşımlar; “ fayda-maliyet yaklaşımı “itici ve çekici güçler yaklaşımı” ile “seçkinlik yaklaşımı”dır. İç göç olgusu, bu yaklaşımlar çerçevesinde sırasıyla incelenecektir.

5-a-1. İç Göçlerin Fayda-Maliyet Yaklaşımı: “Beşeri sermaye”, insanlara bilgi ve beceri kazandırmak için yapılan eğitim ve sağlık gibi harcamaları ifade eder. Emek hareketliliği de bu kavram içerisinde incelenir. Göçün beşeri sermaye kavramı içinde incelenmesi, literatürde "göçün fayda-maliyet yaklaşımı" olarak adlandırılır. Bu yaklaşımın temel düşüncesi, bireylerin göç etme kararının, göçün fayda ve maliyetlerine bağlı olduğudur. Buna göre bireyler, faydaların nisbeten daha büyük olması halinde göç edeceğidir. Yani, göçün kazançlarının, neden olduğu maliyetlerden büyük olması halinde göç edilecektir.

Fayda-maliyet yaklaşımı, iki ana başlık halinde incelenecektir. İlk olarak, bu yaklaşımın öncüleri olarak adlandırdığımız Klasikler, daha sonra da geleceğe ilişkin beklentilerin göç kararına etkisini inceleyen Neo-Klasikler ele alınacaktır.

İç göç, belirli bir ülkenin kendi sınırları içerisinde mekânsal açıdan geçici, kalıcı, zorunlu veya gönüllü yapılan yer değişimidir. Kısaca aynı ülke sınırları içerisinde bir bölgeden başka bir bölgeye gerçekleştirilen göç hareketidir (Sağlam, 2006: 34). Doğum, ölüm veya dış göç gibi nedenler bir ülkenin genel ve bölgesel nüfusunu nicelik ve nitelik olarak etkilemektedir. Bununla birlikte iç göç olgusu da bir ülkenin hem nitelik hem de nicelik açıdan nüfus yoğunluğunu etkilemektedir. Özellikle aynı ülke sınırları içerisindeki gelişmiş bölgeler ile az gelişmiş bölgeler arasındaki nüfus miktarlarında doğrudan ya da dolaylı olarak iç göçün ciddi bir etkisi olduğu bilinmektedir (Saraçoğlu ve Roe, 2004: 35).

Toplumların yapılarına göre iç göç kavramı farklı nedenlere bağlı olarak değişebilmektedir. Örneğin; özellikle modern sanayi toplumlarında iç göç; belli bir

süreçte belli sabit bir yerleşim yeri olanların gönüllü veya zorunlu olarak yaşam yerlerini değiştirenlerin miktarı şeklinde tanımlanmaktadır. Tarım toplumlarında ise insanlar toprağa bağlı olduklarından nüfusun yer değiştirmesi genelde gönüllü değil zorunludur. Eğer göç zorla yer değiştirmeleri değil, sadece gönüllü yer değiştirmeleri kapsıyorsa bu kategorinin ortaya çıkabilmesi için modern toplumun, ulus devletin ve özgür bireyin oluşmuş olması gerekir (Erçevik, 2013: 8).

Pazarlıoğlu'na (2000) göre iç göç; ülkelerin büyüklüğü, ekonomik kalkınmışlık düzey ve yerleşim tarihi gibi faktörlere bağlı olarak; kırsal kesimden kırsal kesime veya kırsal kesimden kente, kentten kente veya kentten kırsal kesime doğru gerçekleşmektedir. Kısaca toplam 4 çeşit hareketlilik söz konusudur. Genelde en yoğun göç hareketliliğinin kırsal kesimden kentlere doğru olduğu söylenebilir. Buna ek olarak Özdemir de (2008: 23) benzer bir sınıflama yaparak şu tanımlamaları yapmıştır:

- a. Kırsal alanlardan, kırsal alanlara doğru yapılan içgöç,
- b. Kırsal alanlardan, kentsel alanlara doğru yapılan içgöç,
- c. Kentsel alanlardan, kentsel alanlara doğru yapılan içgöç,
- d. Kentsel alanlardan, kırsal alanlara doğru yapılan içgöç,

5-b.Dış Göç:

Dış göç, belli bir süreliğine veya kalıcı olarak çalışmak veya yerleşmek amacıyla ülke sınırlarını aşarak gerçekleştirilen nüfus hareketidir (Üner'den aktaran Özyakışır, 2013: 8). Ayrıca Gönüllü (1996) dış göçü uluslararası göç olarak tanımlayıp; kalmak, çalışmak ya da yerleşmek amacıyla, bir ülkeden başka bir ülkeye yapılan nüfus hareketlerini ifade etmektedir şeklinde açıklamıştır.

Bir ülkeden başka bir ülkeye geçişin göç olarak tanımlanabilmesi için hangi şekilde (legal, illegal v.b.) olduğundan ziyade hangi amaçla veya ne kadar süreyle geçiş yapıldığı önemsenmektedir. Göç ve göçmen olgusuyla çalışmaları ve politikaları olan Birleşmiş Milletlere (BM) göre bir göçün uluslararası nitelik kazanması için ülkesinden ayrılarak başka bir ülkede yaşamayı planlayan kişinin bu işlemi, 12 aydan daha fazla süre ile gerçekleştirmiş olması gerekmektedir (Özyakışır, 2013).

Gençler (2004: 174), Dış/uluslararası göç olgusunun geleneksel olarak altı kategoride toplandığını belirtmiştir. Altı çeşit uluslararası göçü şu şekilde tanımlamıştır:

1. Sürekli yerleşenler,
2. Süreli sözleşmeli çalışanlar,
3. Süreli çalışan profesyoneller,
4. Gizli veya yasal olmayan çalışanlar,
5. Sığınmacılar,
6. Mülteciler (1951 Cenevre Antlaşmasına göre güvence altına alınanlar).

Yapılan tanımlamalar ve sınıflamalar dikkate alındığında; ülkeler arası göçün amacı olarak ekonomik, siyasi ve politik nedenlerin olduğu görülmektedir. Günümüzde hakim olan ekonomik düzeninde etkisiyle ülkeler arasında mevcut olan gelir farklılıkları daha da artmaktadır. Artan gelir farklılıkları az gelişmiş ya da gelişmekte olan ülkelere doğru sosyo-ekonomik eksenli uluslararası göçün yaşanmasına neden olmaktadır (Civan ve Gökalp, 2011).

5-c.Zorunlu Göç:

Zorunlu göçler, insanların istememelerine rağmen, devlet tarafından bazı olaylar ve durumlar karşısında mecburi olarak yaptırdığı göçlerdir. Örneğin; Türkiye’de yapılan bu göçlerle insanlar, Türkiye’nin batı ve güney bölgelerine yerleştirilmektedir. Bu durumdan dolayı da göç edilen illerin nüfus oranı artmaktadır. Mersin ve Adana illerini buna örnek vermek mümkündür (Koçak ve Terzi, 2012).

Zorunlu göçlerde itici faktör sosyal yapıdır. Bu göç tipi iki gruba ayrılabilir. Birincisinde, göçe tabii topluluk göç etme konusunda az çok kontrolü elinde tutabilirken, ikinci grupta bu kontrol, tamamen topluluğun elinden alınarak devlet ya da başka bir topluluk tarafından insanların istekli olup olmadıklarına bakılmaksızın herhangi bir yere ya da bölgeye göç ettirilmesidir (Petersen’den aktaran Yalçın, 2004). Örneğin; yakın geçmişte Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nde yaşanan olaylarla bir kesim kırsal nüfusun köylerini boşaltıp aynı bölge içerisindeki ya da başka bölgelerdeki kentlere göç etmelerine neden olmuştur.

5-d.Gönüllü Göç

Gönüllü ya da serbest göçler, kişilerin maddi kazanç, yenilik yapma, macera arama ya da geleceğini garanti altına alma gibi kişisel isteklerin sonucunda gerçekleşen

nüfus hareketleridir (Küyük, 2011: 30). Gönüllü göçler, amaçlarından da anlaşılacağı gibi daha çok bireysel ya da ailesel göçlerdir. Gönüllü göçler genelde çok büyük topluluklar ya da gruplar halinde yapılmaz.

Koçak ve Terzi (2012: 171) gönüllü göç kavramını şu şekilde tanımlamışlardır:

“Hiçbir baskıya maruz kalmadan insanların kendi tercihleri doğrultusunda yaptıkları göçlerdir. İnsanların daha iyi yaşam koşullarında hayatlarını sürdürebilmek, iyi bir eğitim alabilmek, sağlık olanaklarından yararlanabilmek ve daha fazla para kazanabilmek için devlet tarafından hiçbir baskı aracı kullanılmadan gönüllü olarak yaptıkları göçlerdir.”

5-e.Tersine Göç:

Tersine göç, yoğun göç veren yerlere, yoğun göç alan yerlerden edilen göç türüdür. Bu kavram, bir zamanlar terk ettikleri yerlere dönerek daimi olarak yerleşenleri, ziyaret amacıyla yıldan yıla ya da birkaç yılda bir gelenler, mevsimlik iş ve işçiler, kamu personellerinin zorunlu hizmet bölgesi yükümlülükleri, eş durumu veya isteğe bağlı tayin ya da atanmaları v.b... durumlarda günümüzde sıkça kullanılmaya başlanmıştır (Yürüdü, 2008: 31)

İKİNCİ BÖLÜM

1-Türkiye’de Göç Olgusu:

Günümüzde göçün büyük bir sorun haline gelmesinin pek çok nedeni olduğu söylenebilir. Ekonomik eşitsizlik, devletlerin vatandaşlarının can güvenliğini sağlayamaması, siyasi çıkarlar ve şiddet eylemleri en önemlileri olarak sıralanabilir. Bu tür sorunlarla karşı karşıya kalan insanlar, daha iyi bir gelecek ve yaşam beklentisiyle ya da en azından hayatını idame ettirebilmek amacıyla göç edebilmektedirler (Sever ve Sever, 2013: 86). Dünyanın pek çok yerinde gerçekleşen ulusal ve uluslararası düzeydeki göç hareketleri, aynı zamanda Türkiye’de de yaşanmaktadır. Özellikle birçok milletten vatandaş barındırması, jeopolitik konumu ve her mevsimin yaşanması mümkün olan coğrafi konumu gibi nedenler de Türkiye’de göç olgusunu hareketlendirmektedir.

Yaklaşık 100 yıllık bir geçmişe sahip olan Türkiye Cumhuriyeti’nin göç olgusu, kurulduğu günden bugüne mübadele, savaş, sosyo-ekonomik, siyasi, doğal v.b. nedenlerle en temel özellik ve sorunlarından biridir. Türkiye’nin gelişmiş metropollere sahip olması, nüfusun hızla artması, bölgeler arası kültürel ve ekonomik farklılıkların olması, bölgesel anarşik olaylar, bölgeler arası gelir düzeyleri arasındaki fark, iş imkanlarının belli başlı bölge ve kentlerde daha yoğun olması gibi nedenler göç olgusunu genişletmekte ve her türünün yaşanmasına sebep olmaktadır.

Türkiye’de yaşanan göçlerin nedenleri olduğu gibi aynı zamanda sonuçları da vardır. Sonuçların genelde olumsuz olduğu da göze çarpmaktadır. Özellikle çarpık kentleşme, metropollerde suç oranının artması, düşük ücretlerle çalışma zorunluluğu, toplumsal dışlanma ve kültürel erozyon/çözülme en önemli sonuçları olarak gösterilebilir.

Batı Avrupa’da sanayi devrimiyle başlayan kentleşme hareketleri, son zamanlarda az gelişmiş veya gelişmekte olan ülkelerde de kendini göstermektedir. Gelişmekte olan ülkeler arasındaki Türkiye’nin de belli başlı özelliklerinden ve -sosyal politikaların yetersizliği yüzünden- sorunlarından biri olmaktadır (Tütengil, 2011: 88).

Sanayileşmenin yanında tarım kesiminde üretkenliğin ve ekonomik katkıların düşüklüğü, Türk ekonomik politikalarındaki yapısal değişiklikler ve kentlerdeki

hizmetin kırsala oranla daha üst standartlarda olması kırdaki nüfusu kente çekmiştir (Yazıcı, 2002; Güven, 1998: 241).

Türkiye’de yaşanan göçün yönü genellikle sosyo-ekonomik nedenlerle Karadeniz, Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi illerinden, sanayileşmiş ve kişi başına gelir düzeyi yüksek batı bölgelerindeki illere doğrudur. Başlangıçta kırdan kente olan göç, günümüzde çoğunlukla kentten kente gerçekleşmektedir. Bununla birlikte son yıllarda kentten kıra göç eğiliminin arttığı hatta 1995-2000 döneminde kentten kıra göç eden nüfusun büyüklüğünün bir önceki döneme göre iki kat artış gösterdiği görülmektedir (Bülbül ve Köse, 2010: 76).

Türkiye’de özellikle sosyo-politik ve ekonomik koşullara bağlı olarak özellikle 1950’li yıllardan itibaren kırdan kente göç hareketleri başlamıştır. Güven’e (1998) göre 1950 yılında kırsal nüfusun toplam nüfus içindeki oranı % 81.5 iken, 1970 yılında %64.1’e düşmüştür. Bunun aksine, sayısal olarak kırsal nüfusta artış gözlenmektedir. Kısacası sayısal olarak kırsal nüfus artmış olsa da oran olarak düşmüştür.

Gecekondulaşma sorunu da göç hareketlerinin sonuçlarından biridir. Özellikle 1950’li yıllardan itibaren kırdan kente ve kentten kente artan göçe karşı merkezi ya da yerel yönetimler konut ihtiyacına yönelik planlama yapamamışlar; hatta altyapı sorunu olmayan uygun fiyatlarda arsa temin edememişlerdir. Bu durum göç edenlerin kaçak yapılar şeklinde gecekondu inşa etmelerine neden olmuş ve konut ve mahalli ihtiyaçlarını kendi yöntemleriyle çözmeye itmiştir (Ören ve Yüksel, 2013: 49). Gecekondulaşma sorunu özellikle arsa fiyatlarının yüksek olduğu metropol illerde zaman zaman ciddi problemlere neden olmakta; bundan da öte göç eden ailelerin kendi yöntemleriyle inşa ettikleri kaçak yapıların yerel yönetimler ya da arsa sahipleri tarafından yıkıldığı görülmektedir. Yaşanan olumsuzluklar, göç eden ailelerin barınma sorunu yaşamalarına neden olmaktadır.

Göç hareketlerinin doğurduğu olumsuz sonuçlar incelendiğinde; birbirleriyle ilintili olduğu görülmektedir. Hızlı nüfus artışı, tarımda makineleşmenin artması, Doğu ve Güneydoğu’daki terör olayları ve sadece belirli bölgelerde sanayileşmenin gelişmesi gibi durumlar göçe neden olmaktadır (Karaman, 2003). Buna bağlı olarak göç eden

ailelerin barınma sorunu yaşamalarına ve devletin politikasızlıkları göç eden aileleri gecekondulaşmaya yani kaçak yapıya yönelmeye zorlamaktadır. İlgili literatür ve istatistikler incelendiğinde; birbirine bağlı birçok neden ve sonuçları olan göç olgusunun, bir bütün olarak ele alınması gerektiğini göstermektedir.

Yedi bölgeye ayrılan Türkiye’de her bölge kendi içinde göç hareketlerine sahne olduğu gibi bölgeler arası yoğun göç hareketleri de görülmektedir (Gürbüz, 2007: 1-12). Örneğin en gelişmiş bölge olan Marmara’ya her bölgeden çok yoğun bir göç olduğu göze çarpmaktadır (Tezcan, 2011). Ayrıca kırsal nüfusu fazla olan bazı bölgelerin de en yoğun göç veren yerler olduğu bilinmektedir. Özellikle Güneydoğu ve Doğu Anadolu bölgesinin güneyindeki kırsal nüfus, güvenlik problemlerine bağlı gelişen sorunlardan dolayı ya bölge içi gelişmiş bir kente ya da başka bölgelere göç etmiştir (Saydam, 1997). Ayrıca nüfus artışına bağlı olarak kırsalda meydana gelen işsizlik, sağlık ve eğitim alanlarındaki yetersizlikler ile kentlerde var olan sanayi tesisleri, eğitim kurumları, sağlık hizmetleri ve modern sosyal yapı gibi avantajlı/cazip faktörlerin rol oynadığı söylenebilir. Bu nedenlere doğu ve batı arasındaki gelir farkı da eklenebilir (Karaca, 2004). Bunların dışında tarımsal araç gereçlerdeki gelişmeler ve makineleşmenin çiftçilikte artması da kırsal nüfusun kentlere göç etmesine neden olmaktadır. İnsan gücüne ihtiyacın azaldığı tarım alanında özellikle toprak sahibi olmayan ya da makineleşmeye maddi olanak bulamayan toprak sahipleri yaşamlarını sürdürebilmek için kentlere göç etmektedir (Mutluer, 2003).

Türkiye’de bölgeler arası kültürel, sosyo-ekonomik ve gelişmişlik düzeyi açısından ortaya çıkan farklılıklar çok ciddi göç olaylarının yaşanmasına neden olmaktadır. Bununla birlikte sosyo-politik ve coğrafi konuma bağlı doğal nedenlere dayalı da göç olayları yaşanmaktadır. Bu bağlamda resmi ve bilimsel kaynaklar tarafından yapılan istatistiki araştırmalar oluşturulmuştur. Özellikle 1975 yılından itibaren elde edilen bulgular incelendiğinde, Türkiye’de gerçekleşen iç göçe karşı devlet tarafından ciddi ve gerçekçi planlamalar yapılması gerektiğini göstermektedir.

I – 1.Göçün Tanımı ve Sosyolojik Açından Göç Olayı: Göç, kişilerin gelecekte hayatlarının tamamını veya bir parçasını geçirmek üzere tamamen yahut geçici bir

süre ile bir yerden başka bir yere yerleşmek kaydıyla yaptıkları coğrafi yer değiştirme hareketidir.

Göç, toplumun sosyal, kültürel, ekonomik, politik vb. bünyesi ile yakından ilişkili ve onu derinden etkileyen bir sosyal olaydır. Göç kişilerin gönüllü ve zorunlu sebeplere dayalı olarak coğrafi alanlar üzerinde yer değiştirmesidir.

Göçler gerek ülke içinde türlü yöre ve bölgeler arasında, gerekse bir ülke ile yabancı ülkeler arasında süreklilik arz eden nüfus hareketidir. Göçler, doğrudan doğruya ülkelerin veya daha küçük toplulukların nüfusunun artış veya azalışını etkileyen önemli faktörlerden biri olup ayrıca nüfusun yaş ve cinsiyet yapısında da değişmeye neden olmaktadır. Bu değişmeler göç alan ve veren yerler açısından bir birine zıt olarak gelişmektedir. Öyle ki göç veren kesimin nüfusu azalırken, göç alan yerlerin nüfusu da kontrolsüz şekilde artmaktadır.

Sosyologlar, insanın doğup büyüdüğü çevreden kimi kez ekonomik kimi kez siyasi vb. değişik sebepler yüzünden gerçekleştirdiği göçün sebeplerini, şekillerini, etkilerini, meydana getirdiği sosyal değişimleri tespit gibi konularda yoğun çalışmalarda bulunmaktadır. Göç konusu sadece sosyoloji biliminin ilgi alanı olmayıp, antropoloji, siyaset bilimi, demografi, istatistik gibi pek çok bilim alanının da uğraşı alanına girmektedir.

Bulunduğu ortamda şartları değişen ya da ortaya çıkan yeni gereksinmelerini karşılamak isteyen insanoğlu, kaçınılmaz olan bir sosyal hareketlilik sürecine girmektedir. İnsanın girdiği bu süreçte, sadece yaşadığı mekanları değiştirmekle kalmayıp temel değerleri, sahip olduğu kültürel özellikleri, yaşam koşulları, beklentileri ve tutumları da öncekine göre büyük oranda değişmektedir. Bu ilk hareket göçle, ikincisi ise sosyal değişim kavramı ile ifade edilmektedir. İçine girilen her yeni ortam ise kişiyi bir tür değişime zorlamaktadır. Kişi, girdiği bu yeni çevrede mevcut kültürüne karşı, bir baskı ve asimilasyon ile karşılaşmaktadır. Kişi, eğer tek başına ya da ailesi ile birlikte göç etmişse, bu baskıyı yoğun şekilde hissedecek, yada geniş bir kitle şeklinde göç etmiş ise, bu baskıya direnebilmesi nispeten kolaylaşacaktır. Çünkü toplumsal dayanışma açısından insan sayısı, önem arzeder. Kitle halindeki göçler ve tek tek yapılan göçler bu özelliği taşıması

açısından farklılık arz etmektedir. Kalabalık nüfusta birlikteliği sürdürmek daha kolay olmaktadır.

Göçler içersinde de en çok gerçekleştirilen göç tipi olan ve aynı zamanda bir ülkenin iç dinamiklerini değiştirmesi bakımından iç göçler hem en büyük yüzdeyi kapsamakta hem de önemli sosyal değişmelere yol açmaktadır. Ülkemiz açısından da coğrafi ve mesleki hareketlilik örneği olarak köyden kente yapılan iç göçler, kitlesel bir toplumsal hareketliliği ortaya koymaktadır. Bu hareketliliğin kısmen yatay ölçüde gerçekleştiği söylenebilir.

Göçün Sosyolojik olarak incelenmesi sonucunda; Sosyal hareketlerle birlikte sosyo-kültürel ve ekonomik yönleri olan ve bir bakıma sosyal değişiminin sebebini teşkil eden ayrıca ona hız kazandıran bir sosyolojik olgu olduğu da görülebilir. Göç eden kişiler, yeni çevrelerinde hem sosyo-kültürel değişmelere neden olmakta hem de kendileri de değişmektedirler. Girilen her yeni ortam insan için değişiklikler gösteren bir yapı demektir. Farklı bir coğrafya, farklı bir kültür, farklı bir sosyal yapı sosyal değişiminin unsurlarıdır.

1-2 . Sosyal Hareketlilik Açısından Göçün Ele Alınışı: Sosyal Hareketlilik en genel tanımı ile statüler arasındaki hareketlilikdir. Sosyal hareketlilik, sosyal statünün değişmesini ifade eder. Şehirde kalınan zaman sürecinde yatay hareketlilik gitgide dikey hareketliğe dönüşebilmektedir. Özellikle eğitimde fırsat eşitliğinin mevcut bulunduğu ülkelerde toplumsal konumlar eğitim sayesinde rahatlıkla değiştirilebilmektedir

1-3. Göçlerin Tarihçesi ve Göçlerin İnsanlık Tarihindeki Yeri:

Çok önemli bir sosyolojik olgu olan göçler, insanların topluluk halinde yaşamaya başlamalarından sonra, değişik adlar ve görünüm altında gerçekleşmiştir. Tarihsel süreçte göçler genel olarak; açlık, savaş, şiddet, kıtlık, iklim koşulları, siyasi ve dini sebepler, eğitim, makineleşme, sanayileşme, ekonomik gereksinim v.b. nedenlerden kaynaklanmıştır. Tarihsel süreçte genel olarak göçleri ilkçağ, orta çağ ve sanayi çağı ve yeni çağda göçler olarak dört kategoriye ayırmak mümkündür.

2. Kent Kavramı ve Göç - Kentleşme İlişkisi - Kent Kavramı

Kent, köy ve kasabadan daha büyük bir fiziki alana sahip, iş bölümü ve

örgütlenmenin yoğun olduğu, geçim kaynaklarının genelde ticaret ve endüstriye dayalı olduğu heterojen yapıdaki yerleşim birimidir. Sosyolojik olarak kentler, ikincil ilişkilerin egemen olduğu, iş bölümü ve mesleki uzmanlaşma gibi kavramların, resmi kurum ve kurallar gibi teşekküllerin varlığının en yoğun şekilde görüldüğü yerleşim birimidir. Kentler ayrıca nüfusunun çoğu ticaret, sanayi, ve yönetimle ilgili işlerle uğraşan, tarımsal etkinliklerin olmadığı yerleşim alanı görünümündedir. Kentler karmaşık, farklılaşmış ve örgütlenme açısından bütünlük arz eden aynı zamanda, büyük bir nüfus kütesini barındıran yerleşim alanlarıdır. Nüfusun büyük kısmı kentlerde yaşamını sürdürürken, ülkenin ekonomik ve sosyal gelişiminin büyük kısmı kentlerde oluşmaktadır. Siyasi, sosyal, kültürel ve her türlü değişim kent adı verilen mekanlarda gerçekleşirken, ülkenin kaderi de bu mekanlarda belirlenmektedir.

İnsanların kültür adına ürettiklerinin çok büyük bir bölümü kentlerde üretilmektedir. Çok uzun süredir dünyamızı kentler yönetmektedir. Uygarlığın gelişmesine yol açan buluşlar hep kentlerde ortaya çıkmış, bu yüzden de insan uygarlığının gelişmesinde kentler büyük bir rol üstlenmiştir. Batı dillerinde "Uygarlık" anlamına gelen "Civilisation" kelimesinin kökeninde, kent anlamına gelen "Çite" sözcüğü vardır. Bu kavram doğu dillerinden biri olan Arapça'da, Medeniyet sözcüğü şeklinde kullanılmaktadır. Bu kelimenin kökeninde kent anlamına gelen "Medine" vardır. Türkçe'mizde ise; bu sözcük "kent" anlamına gelmektedir. Kentleşme ülkeler açısından da ayrıca bir gelişmişlik göstergesidir. Kentleşme aynı zamanda kent sayısının ve kentlerde yaşayan nüfusun genel nüfusa göre artması şeklinde ifade edilebilir. Kentleşme, bir ülkenin yerleşimlerinde tarım dışı üretim şeklinin büyümesi, üretilen ürünlerin denetim ve koordinasyonun yoğunlaşması ve merkezileşmesi nedeniyle bazı yerleşmelerin büyüklük, yoğunluk, heterojenlik, teşkilatlanma, işbölümü ve ihtisaslaşma ile entegrasyon derecelerinin artması şeklinde ifade edilebilecek bir sosyal hareketlilik ve sosyal yapı değişmesidir. Sosyolojik açıdan kentleşme; fert ve toplum ilişkilerini, sosyal müesseseleri, toplumsal yapıyı değiştirici etkileri bulunan bir olgudur. Doğuşunu kırsal kesimden alan kentleşme hareketi, sosyal değişimin de bir göstergesidir ve aynı zamanda sosyal değişim aşaması olmasının yanında bir uyum ve fiziki yerleşim sürecidir.

Tarım devriminin tarihteki en önemli sonucu, kişi ve toplum başına düşen üretimin büyük ölçüde artırılması olmuştur. Küçük köy yerleşimleri tükettiklerinden çok üretmeye başlayınca, yaşamak için besin üretmek zorunda bulunmayan insanlardan teşekkül etmiş sayıca az, fakat nüfusça kalabalık kasaba ve kentler ortaya çıkmıştır. Kentlerin nüfusu besin üretimlerine bağlı olmuş, ürün fazlasına göre kentler gittikçe kalabalıklaşmalardır.

Kentleşme konusunda ki ikinci büyük adımda, iklim koşullarına bağlı kuru tarım dan insan emeğiyle meydana gelen sulu tarıma geçilmekle atılmıştır. Sulu tarım ile ürün yetiştiriciliği 30° kuzey paralelinde ve onun bir az altında ve üstünde gerçekleşmiştir. Ortadoğu' da Mezopotamya (Dicle-Fırat nehirleri arası), Mısır'da Nil, Hindistan'da İndus, Vietnam'da Me-Kong, Çin' de San Nehir vadileri ve deltaları, sulu tarımın uygulandığı ve güçlü imparatorlukların kuruldukları yöreler olmuştur. Bu bölgeler, iklim açısından elverişli bölgeler olup, hem yaşam şartları hem de ürün yetiştirme imkanları kolay haldedir. Bu yüzden tarihteki ilk medeniyetler buralar da kurulmuştur.

Arkeolojik kazılar İnsanoğlunun M.Ö 3500' li yıllara gelinceye kadar küçük köylerde yaşadıklarını ve kendilerine yetecek kadar çiftçilik yaptıklarını bu tür gruplarından oluşan yerleşimler oluşturduklarını bize göstermektedir⁵³. Antropolojik bulgular ilk kentlerin ortaya çıkmasında tarım ve sulama tekniklerindeki ilerlemelerin büyük ölçüde etkili olduğunu ortaya koymaktadır. Aşağı Nil ovasındaki geniş alüvyal ovalar, Mezopotamya, İndus, Çin gibi yerlerde iklimin ve tarıma geçilmesinin etkisi ile ilk kentler ortaya çıkmıştır. (Bayraktar s. 15-32)

2 -1. Kent Tipleri: İnsanlık tarihinde önemli bir yer kaplayan kentler çeşitli özellikleri itibari il sınıflandırılabilir. Bu sınıflandırmada tarihsel gelişimi, yerleşme şekilleri, nüfusları, v fonksiyonları baz alınabilir. Tarihsel gelişimlerine göre kentler, Antik kentler, klasi devir kentleri, roma kentleri, ortaçağ kentleri, modern çağ kentleri olarak ayrılabilir. Bu sınıflandırma kentlerin içinde bulunulan çağların özelliklerini yansıtmaları bakımından ilginçtir. Antik çağ kentleri daha çok savunma amacını gerçekleştirm güdüsü etrafında şekillendirilmiştir. Bu çağda her kent aynı zamanda bir devlet olm özelliğini de göstermektedir. Her kent bağımsız bir idareye sahiptir. Bu kentlere örne olarak yunan kentleri etrafındaki küçük kentleri ele geçirmeye çalışan bir görünüm sergilemektedir. Roma kentleri ise eyalet şeklinde

organize olmuş devlet yapısında etkilenmiş ve pazaryeri, ibadet yeri, eğlence alanları ve modern tesislere kavuşmuş hald idi.

Ortaçağ kentleri feodaliteden etkilenmiş ve buna göre tesis edilmiştir. Bu yüzden kentler, kale ve burçların etrafında kurulu halde görünmektedirler. Derebeyinin idaresinde az da olsa tesis edilen zanaatkarlık yapıldığı atölyeler de kentlerde kurulu haldedir. Modern çağ kentleri sanayi devriminden sonra gelişen ve kalabalık nüfu hareketleri sebebiyle gelişmeleri belli bir plana bağlanmak zorunda kalan, alt yapı vı üst yapı gibi iki temel unsurun entegre hale getirildiği modern kentlerdir. Kent idareler belediyeçilik faaliyetleri ile sistemli hale getirmiştir. Yine modern kentler bölgeleri ayrılmış olup, konut, endüstri ve ticaret alanları değişik yerlerde organize ettirilmiştir.

Yerleşme şekillerine göre kentler, dairesel şekle sahip kentler, uzanmış şekle sahip kentler, iki yada daha fazla kısımdan oluşmuş parçalı kentler ve birleşik şekle sahip kentler olarak ayrılabilir. Nüfuslarına göre kentler ise barındırdıkları nüfus miktarı baz alınarak bir sınıflamaya tabi tutulmaktadır. Buna göre 10-25 bin nüfusa sahip küçük kentler ilk sırayı almaktadır. Ülke nüfusumuzun % 8' i bu kentlerde yaşamaktadır. Orta büyüklükteki kentler ise nüfusları 25 - 100 bin arasında olan kentlerdir. Bu tür kentler çarşı, pazar, pazar yeri, imalathane, fabrika, hastane, küçük çapta organize sanayi bölgelerine sahiptir. Türkiye nüfusunun % 25 yaklaşık olarak sayısı 200' e yaklaşan bu kentlerde yaşamaktadır. Büyük kentler ise nüfusları 100 bin ile 500 arasında değişen kentlerdir. Nüfusu 500 bini aşan kentlere ise metropol kentler adı verilmektedir.

Fonksiyonlarına göre kentler, sanayi, ticaret, tarım, ulaşım, kültür, askeri, turizm, liman kentleri olarak sınıflandırılabilir. Tarım kentleri tarımsal endüstri ürünlerinin yoğun olarak yetiştirildiği ve tüketildiği insanların temel geçim kaynaklarının tarım ürünlerinden sağlandığı kentler olarak adlandırılabilir.

Tarım kentleri coğrafi konumları gereğince tarım ürünü yetiştirmeye elverişli bölgeler üzerinde kurulmuştur. Bu tür kentlerin büyüklüğünü, art bölgelerinde uygulanan tarım yöntemleri, sulama, gübreleme ve makineleşme derecesi büyük ölçü de etkilemektedir. Bu kentlerde ihtiyaç fazlası ürünler çeşitli sanayi kuruluşlarında yarı işlenmiş hale getirildiği merkezler görülmektedir. Haftaların belirli günleri

kurulan pazarlar ticaret hayatının canlı tutulduğu merkezlerdir. Ticaret kentleri, çeşitli malların perakende ya da toptan olarak alınıp satıldığı, ticari işletmelerin yoğun olarak görüldüğü kentlerdir. Ticaret ile ulaşım arasında önemli bir ilişki vardır. Bu yüzden bu kentleri için bir ulaşım ağı üzerinde bulunması önem arz etmektedir. Türkiye'nin kentlerinin tarihsel gelişim incelendiğinde önemli bir bölümünün eski kervan yolları ve kavşak noktalarında olduğu görülebilir. Günümüzde ticaret kentlerimiz genelde fay hatları, çöküntü alanları, büyük akarsu vadilerinin tabanları ile ovalarda kurulmuştur. Yer şekillerinin çok engebeli olduğu ülkemizde, karayolları ve demir yolları bu doğal olukları izlemektedir. Bu bakımdan ticaret kentlerimiz çoğu büyük nehirler yanında yada yakınında kurulmuştur. Ticaret kentlerimizin çok büyük bir kısmı liman kentleridir. Liman ve askeri kentlerde yine adından anlaşılacağı gibi bu iki fonksiyonu tesis etmeye yönelik olarak kurulmuş kent tipleridir. Liman kentleri ticaretin yönlendirildiği, ülkenin ihracat ve ithalatının yapıldığı merkezlerdir. İskenderun, Mersin, İstanbul önemli liman kentlerine örnek olarak verilebilir. Askeri kentler ülke savunması için hayati önem arz eden yerlerde kurulmuş olan kentlerdir.

2-3.Göç ve Kentleşme İlişkisi: Göç hareketi, gerek göçmenler açısından gerekse göç edilen yerler açısından pek çok önemli sonuç meydana getirir. Göç, ister kırsal kesimden kente, isterse kentten kente olsun en büyük etkiyi, kentleşme ve kent alanları üzerinde yol açtığı tahribatla göstermektedir. Bir gecede kurulan mahalleler, gerek yerel yönetimleri gerekse merkezi yönetimi bir oldu bitti durumuna getirerek çarpık ve sağlıksız kentleşme karşısında adeta seyirci konumuna sokmaktadır. Sağlıklı bir kentin ilk başta olması gereken özelliği kontrol altında tutulabilen bir nüfusa sahip olmasıdır. Çünkü bina, arsa, arazi, tesis gibi kaynaklar sınırlı ölçüde arttırılabilirken, nüfus gibi hızlı ve kontrolsüz artış gösteren bir öğeye eldeki sınırlı kaynaklar yetmemektedir.

Göç ve kentleşme arasında ilişki kentlerin çekme faktörü ile kırsalın itme faktöründen kaynaklanmaktadır. Bu faktörlerin etkisiyle kırsal kesimlerin ittiği nüfus, kentlerde ne sağlıklı bir şekilde istihdam edilebilmekte ne de barınabilmektedir. Kentin çekiciliğine kapılan ve de iş bulma ümidiyle şehirlere akan nüfus, kalifiye olmadıkları için ilk olarak işportacılık, ayakkabı boyacılığı, hamallık, bilet satıcılığı, kapıcılık, meyve-sebze satıcılığı, odacılık gibi düşük gelir getiren

işlerde çalışmaktadır. İlk başlarda bu işlerden düşük gelir elde ettikleri için de normal denebilecek apartman dairelerinde ve evler de oturabilme şansları olmamakta, genellikle şehirlere ve semtlere yakın olan çevrelerde ya yaptıkları ya da düşük bedellerle kiraladıkları gecekondularda oturma zorunda kalmaktadır. Bu tür gelir grubundaki göçmen kesiminin şehirlerde gittikçe artan varlığı gelirlerinden dolayı onları gecekondu talebine yöneltmekte, bu ise şehirleri gecekondu ile doldurmaktadır. Patlayan bu gecekondu talebine karşı ise hızlı bir yasadışı gecekondu hizmet piyasası cevap vermektedir. Bu piyasanın sunduğu gecekondu arzı, ortaya çok hızlı türeyen çarpık mahalleler ve şehirleri ortaya çıkartmaktadır. Siyasi menfaat çerçevesinde gecekondu alanlarına seçim dönemlerinden önce yapılan yatırımlar, bu tür bölgelerin her geçen gün artmasının önemli sebeplerinden biridir. Siyasi kaygılardan dolayı ülkemizde de bu tür popülist politikalara 80'li yıllardan sonra sık sık başvurulmuştur.

Yine metropollere yönelen ve aşırı ölçüde nüfus birikime yol açan göç, bir yandan merkez de işsizliğini artmasına yol açarken, diğer yandan da şehir merkezlerinde işsizlikten doğan sosyal sorunlara neden olmaktadır. Ayrıca bu hızlı göç akımı şehrin yerleşim, konut, çevre, altyapı, ulaşım, eğitim, sağlık ve asayiş sorunlarını büyük boyutlarda arttırmaktadırlar.

Ayrıca Kırsal kesimlerden kentlere yapılan yoğun göç hareketi, hem mekansal olarak hem de kültürel açıdan kentten soyutlanmış "Getto" adı verilen bölgeleri de ortaya çıkarmıştır. Bu gecekondu bölgelerinde artan suçluluk oranları, gittikçe belirginleşen karşı kültür ve alt kültür oluşumları ve de yerleşik kural ve normlara karşı aşırı bir yabancılaşma dikkati çekmektedir. Kırdan kente şiddetli ve düzensiz göç ile beraber kentte bir düzen tutturamamış insanların şiddet ve suç eylemlerine katılması ihtimali artmaktadır. İşsizlik ve yoksulluğun kol gezdiği bu bölgelerde yasadışı siyasi görüş ve tutumlar yoğun olarak taraftar bulabilmektedir.

Hızlı göç hareketinin bir diğer etkisi de arsa ve arazi değerinin bir anda çok yüksek miktarlara çıkmasına yol açmasıdır. Mesken ihtiyacı, yeni alanların hızla imara açılmasını gerektirirken verimli tarım alanları da bu süreçte konut ihtiyacına tahsis edilmek zorunda kalmıştır.

Göç sonucu kentlerin dışında sağlıklı yeni yerleşim birimlerinin kurulması, çevre kirlenmesine ve doğal kaynakların hızla tüketilmesine de yol açmaktadır. İçme suyu kaynakları, etraftaki yerleşimler sebebiyle kirlenmekte ve halk sağlığını tehdit etmektedir. Özellikle İstanbul'da içme suyunu temin eden su kaynaklarının etrafında yoğun şekilde yerleşme baskısı vardır. Ayrıca gecekondu bölgelerinin düşük gelir grubunda yer almalarından dolayı kalitesiz yakıtlarla ısınması şehrin havasını ve ekolojik dengesini büyük boyutlarda zarara uğratmıştır.

2-4. Bir Sosyal Politika Sorunu Olarak Göç: İlk insandan bu yana değişmeyen bazı olgulardan bahsedilebilir. Bunlardan birtanesi, kuskusuz göçtür. İnsanlar, tarihin akışı içerisinde gerek bireysel anlamda ve gerekse kitlesel olarak bir yerlerden bir yerlere çeşitli sebeplere dayalı olarak hareket etmişler ve bu hareketlilikten kaynaklanan çeşitli sonuçlarla karşı karşıya kalmışlardır. Göcün diğer alanlarla olan ilişkisi yanında, sosyal politika ile ilişkisi de söz konusudur. Sosyal politika, farklı tanımlarla ifade ediliyor olsa da, temelde sosyo-ekonomik olayların toplumdaki olumsuz etkilerini en aza indirme noktasındaki önemli bir pratik alan olarak değerlendirilebilir. Baska bir ifade ile sosyal politika, bireyler ve kitleler üzerindeki sosyo-ekonomik güvensizliği azaltmaya dönük bir amaç ve bunlara uygun hamleler etrafında hareket etmektedir.

Göç ile sosyal politika terimlerinin, çoğu zaman yan yana kullanıldığı gözükme de, genelde göcün mahiyeti, çerçevesi, sebep ve sonuçları, sosyal politika açısından anlamlı bir zemine işaret etmektedir. Göç, belirli bir ekonomik, sosyal, siyasi, kültürel, ailevi ve diğer sebeplerin ürünü olması yanında; yine belirli ekonomik, sosyal, siyasi, kültürel ve diğer neticelerin de sebebi durumundadır. Bu anlamda, göcün, gerek sebep ve gerekse sonuç olma açılarından, tarımda dönüşüm ve sanayileşme; işgücü, istihdam ve işsizlik; gelir dağılımı, yoksulluk ve açlık; kentleşme, nüfus artışı ve konut politikaları; ailenin yapısı ve terör çerçevesinde gelişen sosyal yapı gibi temel sosyal, ekonomik, kültürel, siyasi ve diğer alanlarda sosyal politika ile ilişkisi ortaya çıkmaktadır.

2-4-1. Göçün Nedenleri ve Sosyal Politika İlişkisi: Türkiye’ de göçün nedenleri zaman içinde farklılık arz edebilmiş ve göç edenlerin yasantıları çeşitlilik göstermiştir (Erman, 1998: 56).

Ancak yine de göçün nedenleri ve sosyal politika bağlamı, genel olarak ekonomik, siyasi-askeri, sosyal ve kültürel, ailevi, dini ve doğal nedenler ekseninde ele alınabilmektedir. Belirtilmelidir ki, bu başlık altında, sadece Türkiye bağlamında değil, genel olarak tüm dünya düzeyinde yaşanan göç olgularının dinamikleri ve nedenleri üzerinde durulacaktır.

2-4-1-a. Ekonomik Durum: Tarımdaki makineleşme ve teknolojik gelişmeler çerçevesinde oluşan bazı yapısal değişimlerin etkilerini toprak mülkiyeti bağlamında da görmek olası olmaktadır. Buna göre, teknolojik imkanlardan yararlanarak büyüyen ve gelişen bazı tarımsal işletmeler, küçük olup gelişemeyen çiftçileri olumsuz etkilemişler; bunun sonucunda bu küçük çiftçiler ya büyüklere işçi olmak durumunda kalmışlar ya da tek çare olarak göç yollarına düşmüşlerdir (Akgür, 1997: 60).

Göçün ekonomik temelli diğer bir nedeni gelir dağılımı ve buna paralel gelişen açlık ve yoksulluk ile ilgilidir. Buna göre, gelir dağılımındaki bozukluk, göç sebeplerinden biridir. Gelir dağılımındaki adaletsizlik yüzünden, köyden işsiz kalanların kasabaya inmesi; kasabada iş bulunamadığı takdirde şehre inilmesi; orada da iş bulunamazsa büyük şehirlere göç edilmesi; orada da iş yoksa en nihayetinde yurt dışına göç ile karşı karşıya kalınmaktadır (Zaim, 2006:328).

2-4-1-b. Siyasi-Askeri Sartlar: Göçün temel nedenlerinden bir diğeri siyasi-askeri kaynaklı olarak ortaya çıkmaktadır. Bu bakımdan işsizlik-göç ilişkisinin temellendirilmesinde farklı değişkenlerin olabileceği unutulmamalıdır. Çünkü, örneğin, Türkiye’deki kırsal kesimden göçlerin temelinde, “toprak yetersizliği” gibi faktörler de önemli rol oynayabilmektedir. Kamu-İş; C:10, S:4/2009 kaynaklanan, özelde “terör” olgusuyla yakından ilgili olan ve bazen de siyasi gelişmeler, antlaşmalar sonucunda gelişen çeşitlenmelerle kendisini göstermektedir.

Genel olarak savaşlar ve buna bağlı olarak ortaya çıkan bazı durumlar, göçün önemli nedenleri olarak görülmektedir. Osmanlı Devleti’nin yenilgisi ile sonuçlanan 93 Harbi denilen 1877-1878 Rus Harbi’nin arkasından Kafkasya’dan; Balkanlar’ın kaybedilmesinden sonra da buralardan Anadolu’ya yaşanan göçler, askeri nedenlerle yaşanan göçlerin en muhim örneklerini oluşturmaktadır. Keza Birinci Dünya

Savaşı'nın Asya'da ve Afrika'da çok sayıda sınırın değişmesine yol açtığı ve bunun da insanların göçüne neden olduğu ve yine yakın zamanda Avrupa'daki Yugoslavya'nın parçalanmasını getiren iç savaşın sonrasında yaklaşık 3 milyon insanın toplu göç ettikleri(Mutluer, 2003: 13-14) bilinen bir gerçektir.

2-4-1-c. Sosyal ve Kültürel Yapı: Sosyal ve kültürel yapıya dayalı olarak ortaya çıkabilen göçün boyutları, sosyal politika bağlamında, özellikle nüfus yapısı, eğitim ve bazı sosyal dokular etrafında ele alınabilmektedir.

Türkiye'de genel kabul gören görüşe göre, göç olgusunu doğuran nedenlerin basında nüfus artışının (son dönemlerde yavaşlama olsa da) hızlı olması ve bu hızın da özellikle kentlere kayması gelmektedir(Tuncer, 1976: 55-75). Bu çerçevede, hızla çoğalan nüfusun bulunduğu yere sığamaması ve sonuçta değişik amaç ve beklentiler içerisinde göç etmesi ile karşı karşıya kalınmaktadır(Akgur, 1997: 41). Buna göre, hızlı nüfus artışı ile tarımsal gelirin yetersiz kalması; bundan dolayı tarımdaki işgücü fazlasının iş bulmak, şahsi ve ailevi refahı sağlamak ve sonraki nesle iyi bir ortam bırakmak gibi amaçlarla göç etmesi söz konusu olmuştur (Kocaman ve Beyazıt, 1993: 2).

Sosyal ve kültürel çerçevede ele alınabilecek diğer bir göç nedeni de eğitim ile ilgilidir. Özellikle Türkiye'de toplumsal hizmetler açısından kırsal kente oranla yoksun olması(Oz, 1978: 26), eğitim alanında da kendisini göstermektedir. Bu durum, eğitimden yoksun olan yerdeki insanların eğitimle donatılmış olan yerlerin çekiciliği ile göç etmelerine kapı aralamaktadır.

2-4-1-d. Diğer Nedenler: Ailevi, Dini ve Doğal Olaylar: Göç, ekonomik, siyasi-askeri ve sosyo-kültürel nedenlerin yanında, sosyal politika bağlamında aileden kaynaklanan, dini nedenlere dayalı veya doğal olayların neticesinde de ortaya çıkabilmektedir.

Ailevi nedenlerle yapılan göçler, gerek ekonomik gerek siyasal ve gerekse kültürel bir temel ile yapılabilmektedir. Bu mahiyetinden dolayıdır ki, ailevi nedenlerle yapılan göçler, "göçü meşrulaştırma hareketi" olarak da nitelenebilmişlerdir(ĐBB APK Daire Başkanlığı Araştırma Mudurluğu, 2004: 20). Çünkü ailevi nedenlerle gerçekleştirilen göç hareketlerinin temelinde aile birleşmeleri, başka bir ifade ile evlilikler yatmaktadır. Özellikle aile birleşmeleri açısından, Avrupa'daki Türk işçilerinin evlenecekleri eşleri Türkiye'den seçmeleri ve eşini de bir süre aile

birleşmesi yoluyla Avrupa'ya götürmesi, bu tür göç olgularına örnek olarak gösterilmektedir (Mutluer, 2003: 16).

Dîni çerçevede gerçekleşebilen göç olayları da söz konusudur. İsrailoğulları'nın Musa Peygamber onderliğinde Mısır'dan Filistin'e göçleri, İslam'ın çıkış yıllarında Medine'ye "hicret" edilmesi dini nedenlerle yaşanan göç olaylarının en tipik örneklerini teşkil etmektedir.

Depremler, sel olayları, volkanik püskürmeler, çölleşme ve kuraklık gibi doğal olaylar da göçe neden olabilen diğer nedenler arasında sayılabilirler. Ermenistan'ın Erivan kentinde 1988 yılında yaşanan 7.2 büyüklüğündeki deprem yaklaşık 25 bin kişinin ölümüne yol açmış ve akabinde de 500 bin civarında insanın Rusya ve Ukrayna'ya göç etmesine neden olmuş; yine 1994 yılında toprak kaymaları nedeniyle 270 bin Kırgız yerlerinden oynamak zorunda kalmıştır

(Mutluer, 2003: 17). Benzer şekilde, 1999 Marmara Depremleri'nin de göç üzerinde etkisinin olduğu bilinmektedir.

3.Türkiye'de Göç ve Göç Hareketleri

3-1.Göç Nedenleri: Bu kavramsal, kuramsal ve olgunun toplumsal boyutuna ilişkin olarak göç sürecinin nedenlerini makro düzeyde hem geçeköndü sorununu yaratan hem de kırsal göçün nedenleri şöyle sıralanabilir.

- Kırsal alanlarda nüfusun hızla artması, yüksek doğum oranı ve düşük ekonomik gelişme.
- Tarımın büyük ölçüde makineleşmesiyle işgücünün kırsal bölgelerden kentlere kaymak zorunda kalması (1950'lerden sonraki iç göçteki artışın temel nedeni).
- Sanayileşmenin plansızlığı, dengesizliği, yetersizliği.
- Topraksızlık, toprağın bölünmesi, verimin azalması ve yetersizliği.
- Ölçülü toprak reformunun yapılmaması(1945'lerden bu yana)
- Hazine arazilerinin iyi değerlendirilmemesi, kentlerdeki bu tür arazilerin yağmalanmasına merkezi ve yerel yönetimlerin politik nedenlerle göz yummaları.
- Deprem, sel felaketi vb. doğal olayların sıklığı, bunlara karşı önceden önlem alma olanağının bulunmayışı.
- Konut sorununa bütüncül bir yaklaşımla çözüm getirilememesi; konut kiralalarının yasal bir düzene sokulamaması.

- Kırsal alanlarda sağlık, beslenme, eğitim, ulaşım ve bu gibi olanakların yetersizliği, dengesizliği, denetimsizliği.
- İş olanaklarının sadece kent merkezlerinde kurulan fabrikalar ve devlet kurumlarınca sağlanması.
- Kent plan ve programlarının çağın koşullarına uygun olmaması

Ülkemizde göç kavramı son yıllarda ortaya çıkan bir olgu değildir. Tarihsel süreçte her zaman toplum yapımızda göçler görölmüştür.

4.Çeşitli Değişkenlere Göre Türkiye’de Göç İle İlgili İstatistikler:

Türkiye’de göç olgusunun neden ve sonuçlarını incelerken aynı zamanda Türkiye’de yaşanan göçler hareketlerini de istatistiksel açıdan incelemek gerekmektedir. Yıllara ve çeşitli değişkenlere göre incelenen istatistikler; göçün nedenleri ve sonuçları ile ilgili yapılacak olan yorumlamalara ışık tutacaktır. Buna ek olarak neden ve sonuçları hakkında daha net bilgiler edinilmesine destek olacaktır. Bu bağlamda, Türkiye İstatistik Kurumu (2014) tarafından geçmiş yıllara ait ve en güncel araştırmalar da dahil olmak üzere oluşturulan iç göç ile ilgili istatistiki veriler incelenmiştir. Yapılan incelemeler sonucunda bu araştırmada; Türkiye’deki göç hareketlerinin yıllara, bölgelere ve başlıca illere göre dağılımını gösteren tablolar ve bu tabloların açıklamasına yer verilmiştir.

Tablo-1. Türkiye’de Sayım Yıllarına Göre Kent ve Kır Nüfusu

Yıllar	Toplam	Kent Nüfusu	Kent (%)	Kır Nüfusu	Kır (%)
2007	70 586 256	49 747 859	70,5	20 838 397	29,5
2008	71 517 100	53 611 723	75,0	17 905 377	25,0
2009	72 561 312	54 807 219	75,5	17 754 093	24,5
2010	73 722 988	56 222 356	76,3	17 500 632	23,7
2011	74 724 269	57 385 706	76,8	17 338 563	23,2
2012	75 627 384	58 448 431	77,3	17 178 953	22,7
2013	76 667 864	70 034 413	91,3	6 633 451	8,7

Tablo-1’de yer alan veriler ışığında; 2007 ile 2013 yılları arasında Türkiye’nin toplam nüfusunun her yıl yaklaşık olarak 1.000.000 kişi arttığı görülmektedir. Aynı şekilde kent nüfusunun da yıllara göre artış gösterdiği görülmektedir. Bunların aksine kır nüfusu 2012 yılına kadar yavaş yavaş düşmüştür. 2013 yılında devlet tarafından geliştirilen ve uygulamaya geçirilen büyükşehir yasası bazı kırsal bölgelerin kent bölgelerine dahil edilmesine ve 2013 yılında köy nüfusunun resmi olarak 6.633.451 olmasına neden olmuştur. Yani çıkarılmış olan yeni yasa ile yaklaşık 11.000.000 vatandaşın yaşadığı kırsal alanlar kentlerin sınırları içerisine dahil edilmiştir. 2007 ve 2012 yılları arasındaki kent ve kırsal nüfus yüzdeleri incelendiğinde; %6.8 oranında fark olduğu görülmektedir. 2007 yılında kent nüfusu %70.5 iken; 2012 yılında %77.3 olduğu, 2007 yılında kırsal nüfus %29.5 iken; 2012 yılında %22.7 olduğu saptanmıştır. 2013 yılında yapılan yasal değişiklikler göz ardı edildiğinde; en yüksek kent nüfus artışının %4.5 oranında 2007-2008 yılları arasında olduğu görülmektedir. Elde edilen bulgular; en düşük artışın ise %0.5 oranında 2008-2009 ve 2010-2011 yılları arasında olduğunu göstermektedir.

Tablo-2. Bölgelerin Aldığı Göç, Verdiği Göç, Net Göç ve Net Göç Hızı (2012-2013 dönemi)

BÖLGE	2013 Nüfus	Aldığı Göç	Verdiği Göç	Net Göç	Net Göç Hızı (yüzde)
Türkiye	76.667.864	2.122.454	2.122.454	0	0,00
Batı Marmara	3.278.705	118.803	99.543	19.260	5,89
Ege	9.897.313	204.839	189.098	15.741	1,59
Doğu Marmara	7.198.284	220.469	173.425	47.044	6,56
Batı Anadolu	7.362.247	228.304	200.077	28.227	3,84
Akdeniz	9.766.093	212.491	219.509	-7,018	-0,72
Orta Anadolu	3.873.470	113.920	132.541	-18,621	-4,8
Batı Karadeniz	4.499.102	161.961	187.639	-25,678	-5,69
Doğu Karadeniz	2.553.647	105.175	114.398	-9,223	-3,61
Kuzeydoğu Anadolu	2.207.602	69.019	111.784	-42,765	-19,19
Ortadoğu Anadolu	3.774.582	107.275	134.247	-26.972	-7,12
Güneydoğu Anadolu	8.096.352	142.276	188.592	-46.316	-5,70

Tablo-2’deki veriler incelendiğinde; 2012-2013 yılında Türkiye’de bölgeler arası göç durumlarının istatistikî sonuçları görülmektedir. Elde edilen bulgulara göre; 2013 yılında toplamda 2.122.454 vatandaş çeşitli nedenler ile bölgeler arası göç etmiştir. En fazla göç alan bölgeler Batı Anadolu, Doğu Marmara ve Ege olarak göze çarpmaktadır. En az göç alan bölgeler ise Kuzeydoğu Anadolu, Doğu Karadeniz ve Ortadoğu Anadolu olduğu tespit edilmiştir. Alınan ve verilen göç durumuna göre incelendiğinde; Batı Marmara, Ege, Doğu Marmara ve Batı Anadolu bölgelerinde

göç eksenli nüfus artışının yaşandığı görülmektedir. Bunların aksine diğer bölgelerde ise göç eksenli nüfus düşüşü olduğu saptanmıştır.

Tablo-3. Türkiye’de Yerleşim Yerlerine Göre Göç Eden Nüfus

Yerleşim Yeri	Yıllar			
	1975-1980	1980-1985	1985-1990	1995-2000
Kentten Kente %	1.752.817 48.90	214.6110 56.18	3.359.357 62.18	3.867.979 57.80
Köyden Kente %	610.067 17.02	860.438 22.53	969.871 17.95	1.168.285 17.46
Kentten Köye %	692.828 19.33	490.653 12.84	680.527 12.60	1.342.518 20.06
Köyden Köye %	528.709 14.75	322.709 8.45	392.935 7.27	313.481 4.68
Toplam %	3.584.421 100	3.819.910 100	5.402.690 100	6.692.263 100

Tablo-3’te yer alan verilere göre; kentten kente göçün en fazla 1995-2000 yılları arasında olduğu; köyden kente göçün en fazla 1995-2000; kentten köye de göçün en fazla 1995-2000; köyden köye göçün ise en fazla 1975-1980 yılları arasında olduğu saptanmıştır. Yerleşim yeri ve yıllara göre değerlendirildiğinde; özellikle 1995-2000 yılları arasında kentten kente göç miktarı (3.867.979) göze çarpmaktadır. Buna ek olarak yerleşim yerine göre göçün en fazla kentten kente olduğu; en az ise köyden köye olduğu görülmektedir.

Tablo-4. Göç Etme Nedenine Göre Göç Eden Nüfus ve Oranı – 2 Ekim 2011

Göç etme nedeni	Göç eden nüfus	Göç eden nüfus oranı (%)
Toplam	2 207 844	100,0
İş aramak/Bulmak	268 400	12,2
Tayin/İş değişikliği	295 906	13,4
Eğitim	498 137	22,6
Evlilik/Boşanma	166 284	7,5
Sağlık	22 649	1,0
Hanedeki fertlerden birine bağımlı göç	916 761	41,5
Diğer	39 115	1,8
Bilinmeyen	593	0,03

Tablo-4'te yer alan verilere göre 2011 yılında toplam 2.207.884 birey göç etmiştir. Göç eden bireylerin nedenleri incelendiğinde; en çok hanedeki fertlerin birine bağımlı nedenlerle göç edildiği göze çarpmaktadır. Bu veriyi Eğitim %22.6 (498.137) ile takip etmektedir. Üçüncü sırada ise %13.4 ile Tayin/İş değişikliği saptanmıştır. İşsizlik nedeniyle toplam 268.400 (%12.2) vatandaşın göç etmiş olması da ayrıca göze çarpmaktadır.

Tablo-5. Bölgelerin Yaş Grubuna Göre Aldığı Göç (2012-2013 dönemi)

Yaş grubu	Türkiye	Batı Marmara	Ege	Doğu Marmara	Batı Anadolu	Akdeniz
Toplam	2.122.454	118.803	204.839	220.469	228.304	212.491
'0-4'	131.203	6.493	12.268	13.448	15.289	15.709
'5-9'	133.201	6.922	12.205	14.236	15.292	15.726
'10-14'	114.168	5.942	10.271	12.534	12.749	12.621
'15-19'	277.744	19.429	31.574	30.590	31.961	24.529
'20-24'	422.914	23.057	41.614	43.918	43.031	43.867
'25-29'	302.182	14.334	28.039	30.159	33.319	29.831
'30-34'	199.730	10.496	19.828	21.025	22.527	21.361
'35-39'	129.454	7.294	13.280	13.918	14.856	14.203
'40-44'	95.148	5.603	9.366	10.178	10.570	9.771
'45-49'	74.763	4.482	6.917	7.967	7.714	6.813
'50-54'	68.605	4.214	5.757	6.660	6.200	5.529
'55-59'	57.886	3.657	4.628	5.282	4.791	4.328
'60-64'	42.196	2.700	3.173	3.733	3.403	3.051
'65+'	73.260	4.180	5.919	6.821	6.602	5.152

Tablo-5'teki veriler

Yaş grubu	Orta Anadolu	Batı Karadeniz	Doğu Karadeniz	Kuzey doğu Anadolu	Orta doğu Anadolu	Güneydoğu Anadolu
Toplam	113.920	161.961	105.175	69.019	107.275	142.276
'0-4'	6.690	8.170	4.768	4.297	7.723	12.230
'5-9'	6.692	8.710	4.871	3.875	7.391	11.282
'10-14'	5.493	7.750	4.645	2.963	5.989	8.548
'15-19'	16.625	22.017	13.654	9.087	10.992	12.588
'20-24'	22.773	29.518	18.380	15.358	22.065	30.690
'25-29'	14.382	18.065	11.303	11.064	17.817	25.955
'30-34'	9.588	13.165	8.062	6.511	11.217	15.328
'35-39'	6.294	9.154	5.961	3.654	6.650	8.672
'40-44'	4.832	7.330	5.084	2.493	4.593	5.434
'45-49'	4.144	7.185	5.453	1.705	2.943	3.286
'50-54'	4.288	8.504	6.561	1.763	2.642	2.536
'55-59'	3.973	7.925	6.381	1.702	2.257	1.840
'60-64'	3.195	5.893	4.222	1.363	1.818	1.456
'65+'	4.951	8.575	5.830	3.184	3.178	2.431

incelendiğinde; Türkiye’de yaş grubuna göre en çok 20-24 yaş aralığındakilerin göç ettiği saptanmıştır. 20-24 yaş aralığında bulunan toplam 422.914 vatandaşın göç ettiği belirlenmiştir. 20-24 yaş aralığındaki vatandaşlar en çok Doğu Marmara, Batı Anadolu ve Akdeniz bölgelerini tercih etmişlerdir. Bu yaş grubunu sırasıyla 25-29 (302.182), 15-19 (277.744) ve 30-34 (199.730) yaş grupları takip etmektedir. Bunların aksine; 60-64 yaş aralığında toplam 42.196 kişi göç ederek en düşük veriye sahip olmuştur. 60-64 yaş aralığını sırasıyla 55-59 (57.886) ve 50-54 (68.605) yaş aralıkları takip etmektedir.

Tablo-6. Bölgelerin Cinsiyete Göre 15 Yaş Üstü Aldığı Göç (2012-2013 dönemi)

Cinsiyet	Türkiye	Batı Marmara	Ege	Doğu Marmara	Batı Anadolu	Akdeniz
Toplam	1.743.882	99.446	170.095	180.251	184.974	168.435
Erkek	860.027	48.297	81.747	87.391	88.251	82.012
Kadın	883.855	51.149	88.348	92.860	96.723	86.423

Cinsiyet	Orta Anadolu	Batı Karadeniz	Doğu Karadeniz	Kuzeydoğu Anadolu	Ortadoğu Anadolu	Güneydoğu Anadolu
Toplam	95.045	137.331	90.891	57.884	86.172	110.216
Erkek	47.113	68.037	47.074	29.507	45.307	55.604
Kadın	47.932	69.294	43.817	28.377	40.865	54.612

Tablo-6’da elde edilen bulgular incelendiğinde; Türkiye’de cinsiyete göre en çok kadınların göç ettiği saptanmıştır. Kadın olan toplam 883.855 vatandaş göç ederken; erkek olan toplam 860.027 vatandaş göç etmiştir. Kadınların en çok Batı Anadolu’ya göç ettiği saptanırken; en az Kuzeydoğu Anadolu’ya göç ettikleri tespit edilmiştir. Erkek vatandaşların da en çok Batı Anadolu’ya göç ettikleri gözlenmektedir. Erkek vatandaşlar en az Kuzeydoğu Anadolu’ya göç etmişlerdir.

5.Türkiye’de Yaşanan Göçlerin Nedenleri:

Göç, nedenselliğe bağlı olarak gelişen bir süreçtir. Göç hareketliliği ile ilgili çeşitli problem ve durumlara bağlı nedenler kategorize edilerek Türkiye’de göçün nedenlerine bu bölümde değinilmeye çalışılmıştır. Bu çalışmada Türkiye’de göç hareketlerinin başlıca nedenleri; hızlı nüfus artışı; tarımın büyük ölçüde makineleşmesi; sanayileşme plansızlığı; kırsal alandaki yetersizlikler ve sağlık, eğitim ve ulaşım imkanlarının sınırlı olması; bilgi, görgü ve kültürel değer yargılarını yükseltme ihtiyacı; Doğu ve Güneydoğu’da çözümlenemeyen siyasi içerikli anarşik olaylar şeklinde belirlenmiştir.

5-1.Hızlı Nüfus Artışına Bağlı Olarak Kırdan Kente Göç:

Bir ülkede nüfus artışını belirleyen iki temel faktör; doğurganlık oranının artması ve/veya ölüm oranının düşmesidir. Buna ek olarak bir bölgede nüfus artışı ya da azalması göçlere bağlı olarak da değişmektedir. Göçün nedenlerinden biri hızlı nüfus artışının az gelişmiş ya da gelişmemiş bölge/ülkelerde olması ve kırsal alanlarda meydana gelmiş olmasıdır (Başel, 2011: 524).

Tüm gelişmekte olan veya az gelişmiş ülkelerde olduğu gibi Türkiye’de de nüfus hızla artmaktadır. Hızlı ve plansız nüfus artışı, yoksulluk ve işsizlik başta olmak üzere çeşitli sorunlar doğurmakta ve var olan sorunların daha da olgunlaşmasına neden olmaktadır (Uzun, 2003). Sanayileşme ve ekonomik büyüme nüfus artışı ile aynı oranda gelişme göstermediğinden dolayı iş olanaklarını daralmakta ve buna bağlı olarak işsizlik oranı gün geçtikçe artmaktadır (Yılmaz, 2005: 75). Bununla birlikte sanayileşme açısından gelişmekte olan bölgelerin belirli yerler olduğu göze çarpmaktadır. Dengeli olmayan sanayileşme iş imkanlarının belirli bölgelerde yoğunlaşmasına neden olmaktadır (Tezcan, 2011; Doğan, 2013). Temelinde hızlı nüfus artışı olan bu problemlerin ülke içi göç hareketlerine neden olduğu görülmektedir.

Türkiye’de nüfus 1935–1945 dönemi dışında hızla artmıştır. 1975 yılından sonra ise nüfus artış hızı az da olsa azalma eğilimi göstermiştir. Fakat binde 21,7 oranı ile yine de gelişmiş ülkelerin binde 10 dolayında olan oranlarının iki katından fazladır. Bunlara ilaveten şehir ve köy nüfus artış oranlarına baktığımızda 1927–1935 yılları dışında şehir nüfus artış oranı köy nüfus artış oranından fazladır. Bu durum 1980–

1985 yılları arasında tavan değerlere ulaşmıştır. Bu dönemde kırsal nüfus olan köy nüfusu ilk defa azalmıştır. Bu azalma bir sonraki dönemde de yavaşlayarak devam etmiştir. Bunda 1980 sonrası izlenen ekonomi politikalarının ve hızlı şehirleşmenin etkisi büyüktür. Şehirleşme politikaları kırdan kente göç edilmesine neden olmuştur. Bu artışın doğal sonucu olarak toplam nüfus içerisinde şehir nüfus oranı da 1980'den sonra hızla yükselmiş ve 1990'da %59'a ulaşmıştır (Karluk'tan aktaran: Boylu,2010: 26). Günümüzde halen göç hareketlerinin bir sonucu olan gecekondulaşma sorununun önüne tam olarak geçilememiş olması uygulanan politikaların yetersiz olduğunu göstermektedir.

Sosyo-ekonomik düzeyi düşük olan aileler, geçindiremeyecek sayıda çocuk sahibi oldukları için hızlı nüfus artışına bağlı göç yaşamaktadır. Her ne kadar gönüllü olarak çocuk sahibi olsalar da temelinde; eğitimsizlik ve aile planlamasının sistemli ve sağlıklı bir şekilde uygulanmadığı yatmaktadır (Kaya ve arkadaşları, 2008: 186). Devlet, son yıllarda aile planlamasına önem veriyor olsa da daha büyük göç ve problemlerin önüne geçebilmek için yasa ve kanunlarla düzenlemeler yapılması gerektiği görülmektedir. Örneğin Çin'de devletin hızlı nüfus artışını engellemek için çocuk sahibi olmak isteyen vatandaşlarına yıllardır zorunlu sınırlamalar uyguladığı bilinmektedir. Evli çiftler en fazla bir çocuk sahibi olabilmekte ve ikincisine izin verilmemektedir. Yasalara karşı çocuk ölümü gibi geçerli bir nedeni olmayıp ikinci çocuk yapan aileler hakkında yasal işlemler uygulanmaktadır (www.zaman.com.tr, 2012). Türkiye'de kültürel değerler açısından sağlıklı bir yöntem gibi görünmüyor olsa da farklı ülkelerin aile planlaması kapsamında buna benzer uygulamaları örnek alınabilir.

5-2.Tarımın Büyük Ölçüde Makineleşmesi ve Göç:

Türkiye'de 1950li yıllar iç ve dış göç hareketliliğine sahne olmuştur. Buna bağlı olarak büyük kentlerin varoşlarına yığılan ve gecekondulaşma olgusunu meydana getiren bir sürecin başlamasına yol açmıştır. Bu iki toplumsal olay birbirine nedensellik bağı ile bağlantılıdır. 1948 yılında Marshall Planıyla ülkemize giren 248 bin kadar traktör tarım sektöründe başlayan iç ve dış göçlerin nedeni olmuş, kırsal alanda topraksız, ve maraba konumunda bulunan milyonlarca tarım işçilerinin kentlere akışlarına yol açmıştır (Türkdoğan, 2011). Tablo-3'de yer alan veriler incelendiğinde; 1975 ile

2000 yılları arasında kırdan kente göç edenlerin %17'nin altına düşmediği görülmektedir (İstatistikler 5 yıllık aralıklarla oluşturulmuştur).

Sanayileşme ve teknolojik gelişmeler, verimlilik ve daha kısa sürede ürün elde etmek amacıyla tarımın büyük ölçüde makineleşmesinde etkili olmuştur. Buna bağlı olarak tarımda insan gücüne ihtiyaç azalmıştır. Makineleşmenin tarımla geçimini sağlayan toprak sahibi çiftçilere faydaları olmuştur ancak bunun aksine makineleşme; tarım alanlarında işçi olarak çalışan vatandaşların iş bulma problemiyle karşı karşıya kalmalarına neden olmuştur (Akgür, 1997). Bu durum, kırsalda iş gücü fazlalığını ortaya çıkarmıştır. Ayrıca işçi statüsündeki vatandaşların gelir düzeylerinin düşmesine neden olmuştur. İş gücü fazlalığına maruz kalan nüfus bireysel olarak ya da ailesiyle birlikte kente göç etmek zorunda kalmıştır (Özsabuncuoğlu, 1995: s.21).

1960'lerden itibaren tarımdaki teknolojik gelişmelere ek olarak köylerdeki feodal yapının kapitalist köylere dönüşmesi de sosyal dinamiklerden biri oldu. Bu durum eşit toprak dağılımlı olan bir köyün toprakların birkaç elde toplanması ve köyün toprak ve modern tarım teknolojisi sahipleri ve topraksızlar olarak kutuplaşması yoluyla kapitalist çiftliklerin ortaya çıkmasına ve köylerin kentlere veya başka tarımsal bölgelere göç vermesine neden oldu (Akşit, 1998: 6). Makineleşme ve kapitalizmin döngüsel olarak birbirini etkilediği ve bu duruma tarım alanlarındaki politikasızlık ya da yanlış politikalar da eklenince göçlerin kaçınılmaz olduğu söylenebilir.

5-3.Sanayileşme ve Göç Plansızlığı:

Sanayileşme süreci insandan topluma, öznedenden nesneye hemen hemen bütün ülkelerde ve bölgelerde yapısal değişiklikleri beraberinde getirmiştir. 19. Yüzyılda başlayan batıdaki sanayileşme süreci şehirleşme sürecini ortaya çıkarmıştır. Bugün, dünya üzerindeki ülkelerin hemen hemen birçoğunda, kentlerde yaşayan insanların sayısı, kırlarda yaşayanlara oranla artmaktadır (Es, 2004: 26). Buna ek olarak sanayileşme öncesi ve sanayileşme sonrası süreçler incelendiğinde kültürel, sosyal ve politik açıdan bu farklılıkları görmek mümkündür. Sanayi öncesi şehirlerde sosyal yaşantı kırsal yapıyla benzerlik göstermektedir. Şehir ve kırsal arasında gelenekler, sosyal yaşantı ve kültürel özellikler paraleldir. Sosyal norm ve değerler oldukça yavaş değişir; sosyal ve coğrafi hareketlilik veya göç yok denecek kadar azdır (Fichter'den aktaran Karaman, 2003). Bunun aksine, Türkiye'deki sanayileşme

sonrası dönem incelendiğinde; özellikle kırdan kente ya da kentten sanayileşen kentlere yoğun bir göç hareketliliğinin olduğu gözlenmektedir. Tablo-3’de yer alan veriler sanayinin gelişmeye başladığı yıllardan itibaren kırdan kente ve kentten kente yapılan göçlerin yoğunluğunu ortaya koymaktadır.

“Özellikle sanayileşme ile hız kazanan şehirleşme, hem nicelik hem de nitelik bakımından, hızlı bir değişim sürecini başlatacak sosyal hareketliliğe neden olmuştur. Artan nüfus yoğunluğunun yanında, sosyal hareketlilik ve toplumsal iş bölümünün gelişmesi; tarım dışı ekonomi ve çok kültürlü heterojen bir sosyal yapı ile tarihte benzeri görülmemiş bir sosyal değişimin yaşandığı bir sürece girilmiştir (Karaman, 2003: 109).”

Yaklaşık bir asırdır kurulmuş olan Türkiye Cumhuriyeti de sanayileşmenin yaygınlaşması ile sosyal değişimin yaşandığı ülkeler arasındadır. Türkiye’de gelişme ve ekonomik büyüme ihtiyacını karşılamak için sanayileşme ile ilgili çeşitli politikalar izlenmiştir. Uygulanan ya da uygulanmaya çalışılan politikalar, özellikle belirli metropollerin bazı bölge ve şehirlere göre orantısız bir şekilde daha fazla gelişmesine neden olmuştur. İstanbul, İzmir, Kocaeli gibi merkezler örnek gösterilebilir. Siyasi nedenlere, öngörüsüzlüğe, ekonomik yetersizliğe, devletin günü kurtarma planlarına v.s... bağlı olarak izlenen yanlış politikalar belirli merkezlerde yoğunlaşan sanayi bölgelerine çok yoğun göç hareketlerinin yaşanmasına yol açmıştır.

Sanayileşmenin dengesiz dağılımı, sadece yanlış politikalar ile değil aynı zamanda ulaşım ve alt yapı sorunları ve bunlara bağlı olarak maliyetin artması, Güneydoğu Anadolu’da çözülemeyen siyasi olaylar, bölgesel anlamda ekonomik yetersizlikler ve Türkiye sınırları içerisindeki bazı bölgelerin jeopolitik dezavantajlarından da kaynaklanmaktadır. Bu faktörler de göçün belirli bölgelere daha yoğun bir şekilde gerçekleşmesine neden olmaktadır.

5-4.Kırsal Alanlardaki Yetersizliklere Bağlı Olarak Ortaya Çıkan Göç:

Kırsal alanlardaki kısıtlı imkanlar ve sosyal devlet anlayışının sunduğu imkanların kentlere göre yetersizliğinin göç olgusuna etki eden başlıca faktörlerden biri olduğu

söylenbilir. Kırsal alanların başlıca sorunları olarak; sağlık, ulaşım, eğitim ve beslenme gösterilebilir. Bu tür hizmetlerin yetersizliğinin ana nedenlerinden biri kırsal yerleşim birimlerinin çokluğu ve dağınıklığıdır. Dağınıklığa bağlı olarak nüfus yoğunluğunun azlığı, kırsala yapılması gereken hizmetlerin maliyetini arttırmakta ve etkinliğini düşürmektedir. Bu durum nitelik ve nicelik açısından kent ve kırsal arasında hizmet açısından dengesizliğe neden olmaktadır (Güven, 1998: 242).

Çeyrek asır öncesine göre günümüzde hizmet dengesizliği azalmış olsa da halen kent ve kırsallar arasındaki göç etmeye neden olacak özellikle sağlık ve eğitim başta olmak üzere hizmet dengesizlikleri devam etmektedir. Bunlara bağlı olarak, bireysel yaşam standartlarının daha önemli olduğu günümüz dünyasında vatandaşlar, daha iyi eğitim alabilmek (ya da çocuklarına daha iyi bir eğitim-öğretim imkanı yaratmak), daha sağlıklı koşullarda yaşamak ve sağlık imkanlarından üst standartlarda yararlanabilmek veya coğrafi ve iklim koşulları nedeniyle ulaşım sorunlarından kurtulabilmek için göç etmektedirler.

5-5.Bilgi, Görgü ve Kültürel Değer Yargılarını Yükseltmek Amacıyla Yapılan Göç:

Teknolojik gelişmelerin daha fazla bilgiye daha kısa sürede ulaşma imkanı ve öz kültürdeki eksikliklerin ya da yanlışlıkların farkına varılması gibi faydaları olmuştur. Örneğin internet ve uydu tv gibi araçlar sayesinde insanlar farklı kültürlerden ve kentlerdeki doyumsuz ve cezbedici etkinlik ve yapılardan haberdar olmaktadır. Bunlara kişilerin mahalle baskısı, çevresel beklentiler gibi nedenlerle ailesel ya da bireysel olarak ortaya koymak isteyip de koyamadığı davranışlar eklenince cezbedici güzelliklerinin olduğu düşünülen kentlere göç etmek bu kişiler için en mantıklı yol olarak görülmektedir. Göç etmeyi tercih eden birey ya da aile bu değişimi kolay yaşamamaktadır. Kimi aile kabuğunu kıramazken kimi aile uzun yıllar her iki kültür arasında sıkışıp kalmaktadır. Ancak kendi kültürel değerlerinden evrensel anlamda iyi olanı seçip yeni öğrendiği kültürel normlarla birlikte yaşam standartlarını yükseltebilen birey ya da aileler de mevcuttur.

Evrensel kabul gören görgü kurallarından bir şekilde haberdar olan bireye yeni öğrendiği normlar mantıklı ve çekici gelince kırsaldan almış olduğu daha çok gelenek eksenli görgü kuralları itici gelmeye başlamaktadır. Bu durum benimsemeye

eğilimli olduğu görgü kurallarının uygulandığı kentlere göç etme fikrini doğurmaktadır.

5-6.Doğu ve Güneydoğu’da Çözülmemeyen Siyasal İçerikli Anarşik Olaylar Çerçevesinde Göç Olgusu:

Güneydoğu ve Doğu Anadolu bölgelerinde halen kesin bir çözüme kavuşturulamayan etnik kökene dayalı siyasi sorunlar yaklaşık 30 yıldır göç hareketlerinin yaşanmasına neden olmaktadır. 1990’lı yıllarda köylerin boşaltılmasından sonra bölgede hissedilen güvenlik sorunu göçü arttırmıştır (Tezcan, 2011: 28). Özellikle köylerden aynı bölge içerisinde bulunan kentlere ve farklı bölgelerdeki kentlere azımsanmayacak nicelikte göç yaşanmıştır. Doğu ve Güneydoğu’da başta Diyarbakır, Batman, Mardin, Siirt, Hakkâri, Şırnak olmak üzere hemen hemen bütün illerde bu göçlere tanık olunmuştur. Zorunlu göçler ile insanlar apar topar ve alışkın olmadığı kentlere yönelmişlerdir. Bu bölgelerin şehir merkezleri kadar Türkiye’deki diğer metropollerde bu göçlerden nasibini almıştır (Çetin, 2013: 54). 1990’lı yıllar kadar yoğun olmasa da günümüzde halen göçler yaşanmaya devam etmektedir (Yüce şahin ve Özgür, 2006). Ancak son dönemlerde reformlar ve çözüme dayalı somut adımlar atılmaktadır (Demir, 2003). Halen yeterli düzeyde olmasa da yapılan reformlar ve çözüme dayalı somut adımlar geri dönüşleri sağlamaya başlamıştır.

Ailelerin göç etme nedenlerine ilişkin TESEV tarafından yapılan çalışmada, göç etme nedenleri altı başlık altında verilmiştir (Çelik,2006:174). Bunlar;

- 1) Asker ve/veya korucuların köy boşaltmaları, yakmaları, yıkmaları
- 2) Asker ve/veya korucuların halka yönelik muameleleri (fiziksel, sözlü şiddet ev baskınları vb.)
- 3) Asker ve/veya korucuların halka yönelik “korucu olun ya da gidin” baskısı
- 4) Çatışma ortamının getirdiği genel güvensizlik ortamı
- 5) Çatışma ortamının yarattığı ekonomik sorunlar
- 6) PKK baskısı

TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, Terör ve Şiddet Olayları Kapsamında Yaşam Hakkı İhlallerinin İncelenmesine Yönelik Kurulan Alt Komisyon’un Raporuna göre, terör olaylarının meydana geldiği bölge halkına yaşattığı maliyetlerden birisi de yaşadıkları yerlerden göç etmek zorunda kalmalarıdır. Köye

Dönüş ve Rehabilitasyon Projesi (KDRP), bu maliyeti azaltma ve ortadan kaldırma amacıyla geliştirilen bir projedir. KDRP; Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerimizde, terör ve güvenlik kaygılarıyla yaşadıkları yerlerden göç etmek durumunda kalan ve gönüllü olarak geri dönmek isteyen vatandaşlar için geri dönülen yerlerde gerekli sosyal ve ekonomik alt yapının tesisi ile sürdürülebilir yaşam koşullarının oluşturulmasını amaçlamaktadır (*www.illeridaresi.gov.tr*, 2014).

Güneydoğu Anadolu'nun terör sorunu yüzünden verdiği göç sadece örgüte bağlı değildir. Ayrıca sadece belirli bir bölgeye göç edilmemiştir. KDRP raporuna göre; insanların bir kısmı terör örgütünün baskısı bir kısmı da terör örgütü ile mücadele eden birimlerin terörle mücadelenin gereği anlayışı ve zorlamaları nedeniyle yaşadıkları köy ve mezraları bırakarak bir kısmı en yakın il ve ilçelere bir kısmı ise akrabalarının bulunduğu ya da daha önce bir şekilde bildikleri batıdaki illere ve metropollere göç etmişlerdir (Alp, 2013).

Güneydoğu ve Doğu Anadolu bölgelerindeki anarşik olaylar sadece güvenlik tehdidi oluşturmamak da aynı zamanda sanayileşmenin ve yatırımların kısıtlanmasına da yol açmaktadır. Bu bölgelerde yaşayan özellikle kırsal halkın bir kısmı, güvenlik nedeniyle kaygı duymazsa bile ekonomik ve hizmet olanaklarının sınırlılığı nedenleri ile de göç edebilmektedir (Kazgan, 2011). Bu sınırlılıklar ve buna bağlı olarak ekonomik yetersizliklerin en temel etkilerinin başında bu bölgelerde yaşanan ve halen çözümlenemeyen siyasi anarşik olaylar yatmaktadır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SONUÇ: Emeğin bir yerden başka bir yere hareketi olan göç, coğrafi olarak iç göç ve dış göç şeklinde meydana gelir. Göç, ekonomik ve sosyal içerikli sebep ve sonuçları olan bir olgudur. Çalışmada, iç göçün ekonomik nedenleri teorik yönden üç yaklaşım çerçevesinde ele alınmıştır.

İlki, “fayda-maliyet yaklaşımı”dır. Bu yaklaşım, bireyleri “homo economicus” olarak kabul eder. Yani, bireyler rasyonel bir şekilde hareket edecektir. Dolayısıyla, faydaların maliyetlerden daha büyük olması halinde göç edeceklerdir. Fayda-maliyet yaklaşımı iki grupta sınıflandırılır. İlk gurubu Klasikler oluşturmaktadır. Klasiklerin öncüleri, T. W. Schultz ve L. A. Sjaastad’tır. Klasikler, göç olgusunu “beşeri sermaye” kavramına dahil ederek, bu yaklaşımın öncülüğünü yapmışlardır. İkinci gurubu oluşturan Neo-Klasikler (öncüsü M. P. Todaro) de, bireylerin gelecekle ilgili beklentilerinin göç kararına etkisini incelemişlerdir.

Beklentiler; daha yüksek gelir elde etmek ve bir iş bulmaktır. İkinci olarak, “itici ve çekici güçler yaklaşımı” ele alınmıştır. Bu yaklaşımda göçe neden olan faktörler iki grupta sınıflandırılır: “İtici” ve “çekici” unsurlar. İşsizlik ve düşük gelir gibi unsurlar bireyleri itici bir şekilde etkilerken; istihdam imkanları ve yüksek gelir çekici olarak etkileyecektir. Ayrıca, ulaşım ve iletişimdeki gelişmeleri ifade eden “iletici etkenler”in göçe etkisi incelenir.

İtici ve çekici güçler yaklaşımının öncüleri olan Klasikler (E. G. Ravenstein ve E. S. Lee), bu yaklaşımın teorik çerçevesini belirlemişlerdir. Bunlara göre, geri kalmış bölgelerdeki faktörler, bireyleri itici olarak etkiler. Gelişmiş bölgelerdeki unsurlar ise, çekici bir şekilde etkili olacaktır. İncelenen son yaklaşım ise, “seçkinlik yaklaşımı”dır. Seçkinlik yaklaşımının öncüleri; S. Kuznets ve D. Thomas’tır. Bu yaklaşımın temel düşüncesi; göçmenlerin seçkin niteliklere sahip bireylerden oluştuğudur. Seçkin nitelikler; eğitim, yaş, medeni durum, cinsiyet gibi unsurları kapsar. Çalışmamızda bunlardan sadece eğitim, yaş ve cinsiyet ele alınmıştır. Yapılan inceleme sonucunda göçmenlerin daha iyi eğitilmiş, genç ve erkeklerden oluştuğu anlaşılmaktadır.

Göç ve sosyal politika arasında olan ilişki, iki temel zeminde ele alınabilir: Bunlardan biri, göçün nedenleri etrafında sosyal politika ile Kamu-; C:10, S:4/2009

göç ilişkisini kurmaktır. Diğeri de göçün sonuçları üzerinden sosyal politika ve göçün kesişim noktalarını ifade etmektir.

Göç; sosyal, ekonomik, kültürel, siyasi, askeri ve diğeri birçok yönü ile ele alınabilen çok boyutlu bir olgu olma özelliği taşımaktadır. Bu çok boyutlu olguyla, yine çeşitli boyutları olan sosyal politikanın ilişkisini kurmak, zor bir durum değildir. Değişik zeminlerde bu ilişki kurulabilmektedir. Bu zeminlerden bir tanesi, göç ile sosyal politika arasında göçün nedenleri ekseninde bir bağlantı sağlamakla gerçekleştirilebilmektedir.

Sanayileşme, teknolojik gelişme ve bunların paralelinde ortaya çıkan tarımdaki dönüşüm, tarım alanlarında işsizliğe kapı aralamıştır. Gelir dağılımında yaşanan farklılıklar ve yoksulluk gibi unsurlar bu kitlenin hayat kalitesinde olumsuz sonuçlar doğurmuştur. Bu bölgelerde yaşanan bu tip sosyo-ekonomik durumlara dönük sosyal politika hamleleri geliştirilememesinden dolayı, bu insanlar için çıkış yolu, sosyo-ekonomik (sosyal politika) açıdan gelişmiş olan yerlere doğru göç edilmesi olmuştur. Türkiye ise, böyle bir sürecin içine 1940'lar ile birlikte girmiştir. Diğeri taraftan, savaşların keskin yıkımı sonucu yerlerinden olan kitleler de söz konusudur. Kitleler, hayatlarını kurtarmak ve onurlu bir şekilde devam ettirebilmek için savaşların gölgesinden uzak yerlere gitmek durumunda kalmışlardır. ABD'nin Irak'a yönelik her iki harekati neticesinde yaşanan göçler, savaşın doğurduğu göçlerdir. Terör olayları da göçün diğeri bir nedenini oluşturmaktadır. Bu tarz bir zorunlu göç, can ve mal güvenliği endişesinin ortaya çıkması ve yaşanan yerin sosyo-ekonomik faydalarından yararlanılamayacak durumda olunmasından dolayı, terör olayları ile ortaya çıkmaktadır. Özellikle Türkiye'nin Doğu ve Güneydoğu Bölgeleri'nden gerek kır-kent ve gerekse kent-kent doğrultusunda yaşanan göçlerde bu faktörün önemli bir etkisi bulunmaktadır. Nüfus artışı ve bundan dolayı var olan yerlere sığmama gibi sebepler de göçü tetiklemiştir. Ayrıca, eğitim olanaklarından yoksun olma ve paralelinde okullaşma oranındaki düşüklük hallerinde, göçün gerçekleşmesi kaçınılmaz olmuştur. Bunlara, evlilik birleşmeleri, dini gerekçeler ve doğal olayların etkisi sonucu yaşanan göçler de eklenmiştir. Göçle sosyal politika arasında kurulabilecek olan diğeri bir zemin, göçün sonuçları etrafında ortaya çıkmaktadır. Göç sonrasında Kamu-; C:10, S:4/2009 ortaya çıkan bazı sonuçlar, sosyal politikanın şekil almasında, dönüşmesinde veya yeni formlar kazanmasında önemli fonksiyonlar görmektedir. Bundan dolayı, göç sonuçları ile sosyal politika arasında

belirli bir bağın varlığı söz konusu olmaktadır. Göç olgusu sosyal olguların doğurduğu olumsuz sonuçları, insan hayatına uygun bir şekilde çözme disiplini olarak da tanımlanabilecek olan sosyal politikanın temel konularından birisi haline gelmesine bağlı olarak; ekonomik açıdan olaya bakıldığında, göçün sonuçlarının sosyal boyutu daha çok yoksulluk, aile ve toplum yapısı üzerinde kendisini göstermektedir. Özellikle, kırdan kente kırdaki olumsuz hallerinden kurtulmak için gelenlerin çoğunun kentte de yoksul pozisyonda kaldıkları gözlemlenmektedir. Bu tip kişiler için, yoksulluk, neredeyse bir kültür haline almıştır. Diğer taraftan, kırsal geniş aile yapısı, kentte çekirdek aileye dönüşmüş ve böylece kentin çekirdek ailesinin yeni işlevler ile ortaya çıkması, dolayısıyla kente özgü yeni taleplerin belirmesi söz konusu olmuştur.

Öte yandan, kırdan kente gelen, yoksul veya aile yapısındaki dönüşümlerden olumsuz etkilenen çocukların sokaklarda mendil, su turu seyleri sattıkları, bir nevi sokak çocukları konumuna düştükleri; daha da önemlisi, bunların bazılarının suçla karıştıkları da ortaya çıkan bir gerçek olarak durmaktadır. Göçün sosyal politikayı ilgilendiren diğer bir sonucu, kültürel çerçevededir. Göç, kırdan kente olan bir yönelmeyi de ifade etmektedir.

Özellikle Türkiye açısından, böyle bir vakıya 1940'lı yıllarla birlikte söz konusudur. Kırsal nüfusunun kente akması sonucu, kentleşme ortaya çıkmıştır. Ancak kırdan kente akan nüfusun kent haliyle halledememeleri anlamına gelen kentlileşememe ile karşı karşıya kalınmıştır. Bu paralelde, kente gelenlerin konut sorunları kendi yöntemleri ile çözme girişimlerinin bir ürünü olarak geçekondular, kentlileşme aracı olarak varlık bulmuşlardır.

Sonuç olarak, tüm bu açılarından bakıldığında, göç, gerek ortaya çıkış sebepleri gerekse doğurduğu sonuçlarla sosyal politikanın en önemli meselelerinden birisi haline gelmiş bulunmaktadır.

2. Göçün Sonuçları İle Sosyal Politika İşikisi:

2-1. Ekonomik Sonuçları: Bahçeşehir Üniversitesi Stratejik Araştırmalar Merkezi tarafından 2009 yılında yazılan, Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin sosyo-ekonomik yapısına yönelik rapora göre, Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesinin ortalama Gayri Safi Yurt İçi hâsılası 2000 TL iken, bu oran diğer bölgelerde ortalama 6000 TL'dir.

Kanunla ihtilaf halindeki çocuklar bu rakamların farkında olmasalar bile, bu rakamların ortaya çıkardığı zorlukları yaşamaktadır. Bu dezavantaj, çocuklarda ayrımcılığa uğradığı düşüncesinin gelişmesine yol açmaktadır.

Türkiye’de eğitim sistemi, çağdaş normları yakalama konusunda bazı sıkıntılar yaşadığı gibi Güneydoğu ve Doğu Anadolu da hem teknik koşulları hem de resmi ideolojinin uygulama alanı olması itibariyle tepki görmektedir. Resmi yasaların izin vermemesi, Kürt dilinin alanını daraltmaktadır. Cumhuriyet döneminde medreselerin kapatılması ve Kürtçeye yönelik yasaklar ilk dönemin temel icraatları olmuştur. Tanzimat’tan Cumhuriyet’e, oradan 1924 ve 1961 Anayasası’na uzanan süreçte Türkleştirme temel fikir olmuştur. Özellikle kadim bir kavim olmaları, nüfus yoğunluğu ve belli bir dil ve toprak bütünlüğüne sahip olmaları öncelikli hedefi Kürtlere yöneltmiştir. Türkçeden başka dillerin yayın ve eğitimine imkân verilmemiştir. Nitekim bugünkü anayasamızın 42. Maddesi, eğitim kurumlarında Türkçeden başka bir anadili öğretimini yasaklamıştır (Yeğen, 2009: 72-79).

Günümüzde ise bu yasağı travmatik bir şekilde yaşayanlar, bölge çocuklarıdır. Aile içinde Kürtçeyi konuşan çocuklar, okulda farklı bir dil ile karşılaşmaktadırlar. Öğretmenlerin ve idarecilerin bu konuda hoşgörülü olmamaları, bürokratik yapının yapıcı olmaktan kaçınan ve bölgesel özellikleri görmezden gelen yaklaşımları, çocukların eğitime karşı tepkili bir hale gelmesi neden olmuştur. Bu konuda yaşanmış birçok sorun ile karşılaşmaktadır. Eğitim gibi çocukların aidiyet duygusunun üst düzeyde olması gereken kurum, Kürtçe konuşan çocuklarda güvenin zedelendiği bir kuruma dönüşmektedir. Ak Parti döneminde yapılan iyileştirmeler anayasamızın 42. Maddesinin gölgesinde kalmıştır.

Gocun önemli nedenlerinden biri olan işsizlik sorunu, goc olayından sonra da önemli bir sonuç olarak ortaya çıkmaktadır. Örneğin, kırsal alanda tarım sektöründe gizli işsiz de olsa çalışma istatistiklerindeki işsizlik rakamları içinde görülmeyen bir kitle, kentlere goc etmektedir. Ancak kitle, kentlerdeki sanayi ve hizmet sektörü tarafından da absorbe edilememekte ve böylece kentsel mekanlarda “açık işsiz” haline gelmektedirler(Kalca, 1999: 129). Baska bir ifade ile, goc oncesinde tarım sektöründe kendi hesabına ya da ücretsiz aile iscisi olarak çalışan kişilerin, goc ile birlikte vardıkları yerlerde işsiz kaldıkları görülmektedir(Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü, 2006: 82). Türkiye’de TÜİK verilerine göre, 1995– 2000

yıları arasında göç edenlerin % 9.4'unun istihdam edilemedikleri, yani işsiz kaldıkları nakledilmektedir(Murat, 2006: 381).

2-2. Sosyal Sonuçlar: “Yoksulluk” ve “Sosyal Yapı”Göçün sosyal sonuçlarından en dikkat çeken yönü, yoksulluk bağlamında değerlendirilebilir.8 Yoksulluk, bir göç sebebi olması 8 Yoksulluk ve göç ilişkisi için bkz. Fikret Şenses (2006), 4-4-

Kalabalıklar Teorisi: Kitle toplumunun ortaya çıkışıyla birlikte, kalabalıkların söz sahibi olma isteği, özellikle endüstriyel demokrasilerde bir kargaşa ve kriz ortamı oluşturmuştur. Bu kargaşa ve kriz ortamı, iyimser ideolojilere darbe vurmuştur. Le Bon'un kitlelere biçtiği irrasyonellik, hem bu kargaşa ortamında hem de kargaşa ortamının oluşturduğu meşruiyet krizinden bağımsız olmamıştır (Çetinkaya, 2008:18-19).

Le Bon (2009:6), “eski inançların sarsıldığı ve kaybolduğu, cemiyetlerimizin eski direkleri birer birer yıkıldığı halde, kalabalıkların baskısı ve nüfuzu, hiçbir baskı altında olmayan, hükmü daima büyüyen bir güç durumuna gelmiştir. Bu bakıma içine girmekte olduğumuz çağ, hakikaten kitleler çağı olacaktır” derken bu durumu kastetmeye çalışmıştır. Böylece Le Bon, bir taraftan kitlelerin oluşturduğu gücü önemsemiş, diğer taraftan bireylerin kitleler içindeki pasif ve irrasyonel durumuna dikkat çekmiştir. Bunun gibi kitlelerin bireyler üzerinde oluşturduğu ya da tahakkümü göçe maruz kalan herkes kendisi gibi açıklar. Anadolu da göç artıkça kent kültürü yaşamın her safhasını kapladığı görülür.

Kitle içinde insanların arasındaki bütün eşitsizlikler uçurarak bireyi eşit şartlarda yaşam koşullarına zorlayan bu mücadelede birey kabiliyetine ve başarısına göre değişimi içselleştirebilir, istemeden de olsa.

Devrimci hareketlere katılan bireyler, kendi hayatlarında oluşacak ani ve büyük değişim fikrinin çekici bulmaktadır. Birey için devrimci hareket, hayat koşullarındaki değişim araçlarıdır. Bu umut, kitle içindeki gönüllü kişilerde büyük bir güce sahip olduğu inancını geliştirir. Bireyler kitlesel mücadele yöntemiyle toplum yaşamına etki ederler.

2-3. Kültürel Sonuçlar: “Kentleşme-Kentlileşme-Gecekondu/lasma”Göçlerin, özellikle kırdan kente doğru olan göçlerin, “kentleşme”ile neticelenmesi

beklenmektedir. Dar anlamda kentleşme, kent sayısındaki ve kentte yaşayan nüfusun miktarındaki artış anlamına gelmektedir (Erkan, 2002: 19). Dolayısıyla kentleşmenin nüfus artış boyutu söz konusu olabilmektedir. Fakat nüfus artışlarına gerek olmadan da kentin nüfusu artabilmektedir ki, burada göçlerin etkisi ortaya çıkmaktadır (Basel, 2003: 52).

Ancak kentleşme, göç edenlerin kente uyumu söz konusu olduğunda, tartışmalı bir kavram olarak ortaya çıkmakta ve yerine “kentlileşme” kavramı kullanılmaktadır.

“Kentleşme ve Kentleşme Sürecinde Göçün Suç Olgusu Üzerindeki Etkileri,” (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, S.B.E.), Ankara, s. 117.

Kamu-Đs; C:10, S:4/2009

Buna göre, göç edenler, terk ettikleri yerdeki hayat tarzları ve davranış kalıplarını değiştirmemektedirler. Daha da önemlisi, kendilerini yeni kente “yabancı” olarak görebilmektedirler. Bundan dolayı da, kentin yaşam tarzına ve davranış kalıplarına uymak için bir çaba sarf edilmemektedir (Basel, 2003: 56). Böyle bir durum sonucunda özellikle “hemşehri dernekleri” kanalıyla kentlerde hemşehri içi dayanışma ile yabancılaşmanın önüne geçilmeye çalışılmaktadır. Böylece, kenti “hemşehri ağları” ile tanıma söz konusu olabilmektedir. Bu anlamda, kentlileşme, bir uyum ve bütünleşme süreci olarak da ifade edilmektedir (Erkan, 2002: 20). Türkiye’de yapılan bir araştırma, kente –özellikle gönüllü olarak- göç etmiş kişilerin artık kentle “bütünleşmiş” olduklarını ve geri dönmek istemediklerini ortaya koymaktadır. Zorla göçe maruz kalanların ise, desteklenmeleri halinde dönüşü düşünmekle birlikte, çocuklarının kentte kalmaktan yana olmaları da (Adaman ve Keyder, 12.04.2009: 69), hangi gerekçe ile kente göç edilirse edilsin, bütünleşmenin orta ve uzun vadede sağlanma eğiliminde olduğuna işaret etmektedir.

Kültürel erozyon, anomiyi sonuca ortaya çıkarmaktadır. Anomiyi; bir grubun ya da bir toplumun normlarının, bireyler üzerindeki etkilerini kaybetmesidir (Türk Kahraman ve Tutar, 2009: 8). Bireyler göç, teknolojik gelişmeler, toplumsal beklentiler vb. nedenlerden dolayı alışlagelmiş kültürel değerlerini terk etme eğiliminde olabilirler. Bu durum önce bireyden bireye daha sonra bireyden topluma bir etki gücüne sahiptir. Toplumun yapısını değiştirme gücüne sahip olan anomiler kültürel açıdan çözümlere neden olmaktadır. Bu durum çoğu zaman olumsuz etkilere neden olmaktadır. Kültürel erozyon, kültürel çatışma, kültürel karmaşa ve bunlara bağlı

olarak aile yapısının bozulması ve herhangi bir kalıba oturtulamaması gibi örnekler başlıca olumsuz etkiler olarak gösterilebilir.

Göç, bireylerin veya grupların yeni bir kültürle tanışmalarına neden olmakta ve bu kültüre uyum sağlama gereksinimi doğurmaktadır. Özellikle kırsaldan kente göç eden aileler kritik bir kültürel değişimle yüz yüze gelmektedir. Kırsal kültür ile kent kültürü arasındaki somut ve ciddi farklılıklar aileleri kültürel çözülmeye itmektir. Kent yaşamı kırsal kültürdeki değerleri koruma ihtiyacını ortadan kaldırmakta, hatta değişim bir gereksinim olarak ortaya çıkmaktadır. Kent yaşamına kültürel değerleri koruyarak adapte olmaya çalışmak; göç eden birey ya da toplumların kente uyum sağlayamamalarına, dışlanmalarına ve olumsuz yönde psikolojik ve sosyolojik etkilere neden olmaktadır. Kent yaşamına kendini kabullendirme ihtiyacı göç eden toplumu kültürel çözümlere veya yıkımlara sürüklemektedir. Bu durum doğal bir süreç olarak kültürel erozyonu ortaya çıkarmaktadır.

Toplumsal kural, değer ve örüntülerdeki uzlaşmanın, bunlarla uyuşmayan yeni kural, değer ve örüntülerin yayılmasıyla zayıflaması; kültürel çözülmeye (Tüba terim, 2014).

Türkiye açısından Göç, Türkiye'nin 1950'li yıllardan sonra ortaya çıkan bir gerçeğidir. Bu tarihlerden önceki gerçekleşen göçlerin sebebi, tayinler, evlilik, eğitim gibi çok kısıtlı sebepler iken 1950'li yıllardan itibaren artan nüfusla birlikte, tarımda makineleşme, tarımsal işgücü fazlalığının ortaya çıkması, tarım gelirlerinin düşük düzeyde kalması tarım dışı faaliyetlerin (endüstri, hizmet) canlı hale gelişi, kırsal alanların itici özelliklere şehirlerin ise çekici görünümüne sahip olması, karayolları ve ulaşım ağının gelişmesi, kentlerde yeni iş kollarının ortaya çıkışı ve yoğun düzeyde istihdam gerektirmesi, eğitim seviyesinin yükselmesi, kamulaştırma, terör, kan davası, evlilikler, başlık parası, kitle iletişim araçlarının yaygınlaşması, şehirlerin rant imkanlara sahip olması sebebiyle kolay yoldan para kazanabildiğine duyulan inanç, yabancı ülkelerin iş gücü ihtiyacı gibi nedenler göç sebebi olmuştur.

Türkiye'nin göç şekli ise; en bariz olarak kırsaldan kentlere göç şeklinde olmuştur. 1980'li yıllara kadar genellikle bu şekilde süren göçler, 1980'li yıllardan sonra ilçelerden kentlere, hatta şehirlerden büyük kentlere göç şeklinde gerçekleşmeye başlamıştır, ülkemiz çok çeşitli tipte göçlere sahne olmaktadır. Fakat Türkiye'nin hakim göç tipi iç göçtür. Bunun haricinde mevsimlik göç, yurt dışı göçü, beyin göçü,

yasadışı göçler de son 20 yılda ülkemize sıkça görülmeye başlayan göçler olmuştur. Ülkemizde 1960' h yıllardan itibaren de yurt dışına işçi göçü yapılmaya başlanmıştır. Yoğun ve düzensiz göçler, en başta büyük şehirlerde içinden çıkılmaz hale gelen konut, trafik ve ulaşım, çevre kirliliği, görüntü ve ses kirliliği, kentsel işsizlik, kamusal alanların yağmalanması, yeşil alanların hızla tüketilmesi, anomileşme ve alt kültürlerin oluşması, artan suçluluk oranları gibi derin etkilere yol açmıştır. Göçün, göç veren yerler açısından da, kaynakların atıl hale gelmesi, üretim kayıplarının yaşanması, tarım ve hayvancılığın gitgide azalması ve köylerin boşalması şeklinde olumsuz etkileri olmuştur.

Göçün sosyal etkileri de vardır. Kent kültürünün oluşması, kentleşmenin meydana gelmesi, kültürel çeşitlilik oluşması, kentsel işsizlikler, gecekondu gibi alt kültürlerin oluşması, aile ve diğer toplumsal kurumlarda hızlı bir değişim ve cemiyet tipi toplum yapısına geçiş göçün meydana getirdiği sosyal değişimlerden bazılarıdır. Göçün sosyal etkilerinden biri de geleneksel ailemiz üzerinde meydana getirdiği değişikliklerdir. Kırsal kesimlerden başlayan göçler sonucunda büyükşehirlerde geniş aile yapısı türlü değişikliklere uğramaktadır. Tez çalışması göç ve göç sonucu ailede gerçekleşen belli başlı değişiklikleri tespit etmeye yönelik yapılmıştır. Tez çalışması anket çalışması ile desteklenmiştir. Tez çalışmasının anket kısmında ailedeki değişim tespitinde; göç sonucu ailelerin tutumları ve karar alınma süreçlerinde daha demokratik bir ortamın oluştuğu, tutucu eğilimlerin azalacağı, şehre gelindikten sonra gençlerin evlilik konusunda kırsal alandaki tutuculuğu bıraktığı, arkadaş yada iş grubu gibi ortamlardan eş seçeceği ve görücü usulüne son derece karşı oldukları, hemşehri ve akrabaların kente gelinirken ailelere referans oldukları ve de her konuda önemli bir yardım kaynağı olduğu, şehre gelinmesi ile beraber bu tür kesimlerle ilişkilerin daha da sıklaştığı, ailelerde çocuğun daha değerli olduğu ve şehre gelindikten sonra kız ve erkek çocuk konusunda ayrımcılığın azalmaya başladığı, kadınların göçten sonra çalışma yaşamına girme konusunda istekli oldukları, erkeğin ise eşin çalışması konusundaki olumsuz tavrının sürdüğü, yaşlıların kırsaldaki üstün ve göreceli konumlarını kaybettiği, çalışanların aile içinde kararlarda yaşlılardan üstünlüğü ele geçirdiği, ailede demokratik eğilimlerin güçlendiği, şehre gelinmesi ile beraber şehirleşme eğilimleri güçlenmekte, şehir türlü olumsuzluklarına rağmen şehir sevimliye başladığı hipotez olarak kabul edilmiştir.

Bu hipotezler doğrultusunda Tez çalışmasının anketinde sorulan sorular sonucu alınan yanıtlardan aşağıdaki değerlendirmeler tespit edilmiştir. Ailenin tutum ve kararlarında demokratik eğilimler gözükmemektedir. Aile büyükleri gençlere karşı daha serbest davranmakta fakat ne yapacaklarını da bilmek istemektedir. Gençlerin gözünde anne babaları gelenekçi tavırlarını sürdürmektedir. Gençlerin ailede en çok değişime uğramış kesim olduğu söylenebilir. Özellikle evlilikler konusunda mevcut tabuları yıkarak köken gibi bir unsur aramadan iş, okul, mahalle v.b. çevrelerden tercihlerde bulunmaktadır. Gençlerin en sert tepkisini ise görücü usulü evliliklerde görmekteyiz. Yaklaşık % 90 oranında görücü usulü reddedilmiştir. Oysa aile büyüklerinin tamamına yakını görücü usulü ile kendi memleketinden evlenmişlerdir. Yine gençler üzerinde ortaya çıkan bir bulgu da ailelerinden ayrı bir evde yaşamak istememeleri olmuştur. Ailede yaşlıların aile içersindeki değeri yüksek oranda çıkmıştır. Ailelerin hala yarıya yakın yaşlıların kararlarının, her zaman doğru ve isabetli kararlar olduğunu dile getirmiştir. Yaşlılar da buna paralel, çok önemli kararlarda (Boşanma v.b.) devreye girmektedir. Ancak aile harcama gibi temel tüketici davranışlarında ortak karar almakta, eşler, çocuklar da bu tür kararlarda devreye girmektedir. Ailelerin gözünde çocuklar daha değerli hale gelmesine rağmen, erkek çocuk konusunda ayrımcılık sürmektedir. Yine aile büyüklerine göre kırsal alandaki çocuklar anne-babasına daha bağlı ve şehre gelinmesine rağmen çocuklarını yeterli şekilde eğitememektedir.

Çalışma hayatı konusunda da ilginç sonuçlar ortaya çıkmaktadır. İlk olarak erkeklerin büyük bir kısmı, eşlerini çalıştırmak istememekte buna karşın kadınların % 90'ı çalışmayı istemektedir. Bu konuda ilginç bir tespit; çalışan bayanların çalışma hayatı ile özgürleştikleri gibi bir fikri taşımadığı ve iş hayatını sadece sorumluluk olarak görmelerini belirtmeleridir.

Ailelerin göç sonucunda, İstanbul'a karşı psikolojik bir sevgi beslemekte, çocuklarının bu şehirde yaşamalarını istemekte olduğu ortaya çıkmıştır. İstanbul'a gelinme sebebi ekonomik kaygılardan kaynaklanmaktadır. Ancak gelinen memlekette çalışma imkanı sunulsa bile geri dönmek istenilmemektedir. Şehre

gelinme konusunda göç kararı ortak şekilde alınmış ve hayata geçirilmiştir. Şehre gelindikten sonra akraba ve hemşehrilere karşı önemli bir rol atfedilmekte, onlardan maddi ve manevi pek çok konuda destek alınmaktadır. Şehre gelindikten sonra Moda Ailelerin mevcut şartlarının kötü olması sebebiyle takip edilememektedir. Yine anket sonucunda kitle iletişim araçları aileyi etkilediği yönünde ailelerde kuvvetli bir inanç tespit edilmiştir.

Yukarıda ki sonuçlar çayırbaşı mahallesinde yapılan anketinden genel yapılan tespitleri oluşturmaktadır. Görüldüğü gibi göç sonucunda ailelerimizde olumlu - olumsuz değişik etkiler ortaya çıkmıştır. Önemli etkileri olan göç hareketlerini ülkenin kalkınmasında ve gelişmesinde dinamik bir unsur olabilmesi içinse aşağıdaki şekilde öneriler sıralanabilir.

Göçün, kentlerimizde, toplumumuzda ve aile yapımızda meydana getirdiği etkilerini ortadan kaldırmak konusunda şüphesiz ki hükümete ve yöneticilere önemli görevler düşmektedir. Göçleri ülkenin dinamik bir unsuru haline getirebilmek için değişik yollar izlenilebilir. Şüphesiz ki göç, Türkiye'nin son 50 yılına damgasını vurmuş, son 20 yıl içinde de büyük çapta sorunlara yol açmış en önemli sosyal problemlerinden biridir. Bu başa çıkılamayan ve yasal olarak ta doğrudan engellenemeyen göç hareketinin önüne uzun vadeli ve kararlılıkla uygulanan merkezi politikalarla geçilebileceği muhakkaktır. Temelde ekonomik kaygı sebebiyle yerlerini yurtlarını terk eden milyonları geri döndürmek imkansız olsa da, uygulanabilecek başarılı ekonomi, tarım, istihdam, konut ve bayındırlık politikaları sayesinde gelecekte yurtlarından kopacak milyonların önüne geçilebilecektir. Göçleri kısa vadede önlemek için, insanları kırsal alanlardan kopartan nedenlerin önüne geçmek gerekmektedir. Türkiye'nin jeopolitik konumu ve uygun şartlarından dolayı modern bir tarım ülkesi olma şansı hep vardır. Sanayi gayretlerinin ön plana çıkması ile unutilan tarım ve Türk köylüsü, belki de kalkınma gayretlerinin ateşleyici gücünü oluşturabilecektir. Türkiye unuttuğu tarım potansiyeline geri dönmek zorundadır. Başarılı bir tarım politikası, hem şu an gittikçe artan tarım ürünü ithalinin önüne geçmesinde hem de bölgedeki ülkelere ihracat yapılmasında vazgeçilmez İlk araçtır. Türkiye yüksek miktarda su potansiyeline sahiptir. Fakat hala pek çok bölgemizde sulama iklimine bağlıdır. Güneydoğu Anadolu Projesinde

(GAP) olduğu gibi eğer yeterli sulama şartları İç Anadolu ve Doğu Anadolu bölgelerinde sağlanabilirse tarımsal verimlilik artacaktır.

Türkiye bir tarım ülkesidir. Fakat tarım modern usullere göre yapılamamaktadır. Uygun tohum, gübre, sulama, vitamin, ilaç gibi modern usullerden ziyade geleneksel yöntemlerinin kullanılması sebebiyle kaliteli ürün alınmamaktadır. Tarım arazilerimiz her geçen gün değişik nedenlerden ötürü küçülmekte yada başka amaçlar için kullanılmaktadır. Bunların başında konut, endüstri tesisi yapılması, erozyon, çoraklaşma, miras yoluyla küçülme sayılabilir. Toprak kaybımızın önüne geçmek acil çözüm bekleyen bir sorunumuzdur. Yasal düzenlemelerle, miras ve toprak rejimimiz güçlendirilmesi gereken bir durumdadır. Türkiye kalkınma planlarında bölgeler arası tutarlılığı da gözeterek entegre halde bir kalkınma hamlesi başlatmalıdır. Yatırım planlarında gelişmenin belli birkaç il ile sınırlandırılması uygulamasından vazgeçilmelidir. Bunun yerine her bölgenin birer gelişme modeli oluşturularak, ulusal düzeyde bir program bünyesinde birleştirilmelidir. Merkezden yönetimi oldukça güçlü şekilde uygulamaya çalışan hükümet yerel hizmet baskısına artık dayanmamaktadır. Bu yüzden yerel girişimlere ve yerel yönetimlere destek verilmelidir. Siyaset amaçlı yatırımların varlığı ile ülke her seçim döneminde yeni yeni mahalle, semt. ilçe ve illerle karşılaşmaktadır. Popülist politika uygulamaları ve hükümetlerin seçmen bölgelerine ayrıcalıklı tutumları belirli bölgelerin endüstri tesisleri ve kamu kurumları ile dolmasına yol açarken, diğer bölgeler hem ihtiyacı olan yatırımlardan, hem de bütçe kaynaklarından mahrum kalmaktadır. Bu tür seçmen yatırımları göçe ivme kazandırıcı bir nitelik taşımaktadır. İlkeli şekilde bir siyaset izlenmelidir.

Büyük şehirlerimizin sahip olduğu sıkıntılar incelendiğinde; genellikle sorunların benzer olduğu ve gelecekte pek çok soruna da benzer şekilde kaynaklık edeceği yorumu yapılabilir. Her gün sanayi mahalleleri ile çepeçevre sarılan kentlerimizin etrafında oluşan tablo, sefalet, artan suçluluk oranları, yetersiz kamu hizmeti, arazi yağması, sistemden dışlandığını hisseden insanlardır. Göçler sadece fiziki değil, sosyal sorunlara da yol açmaktadır. Artan işsizlik sebebiyle suçluluk oranlarının artışı, anomileşme, alt kültür oluşması, yabancılaşma, kültürde ve ahlaki değerlerde zafiyete yol açma bunlardan bazılarıdır. Aile yapımızın ve geleneksel Türk ailesinin

varlığını korumak geleceğimizi açısından önem arz etmektedir. Aile Türk milletinin geleceğinin sigortasıdır. Bu yüzden ailenin varlığını ortadan kaldıran etmenlerin önüne geçilmeli, yasal olarak güçlendirilmeli, medya gibi çok önemli bir aracında desteğini alarak ailenin önemi, mahiyeti, faydaları sürekli kamuoyunda vurgulanmalıdır.

Aile konusunda gelişmiş ülkelerin mevcut sıkıntılarını göz önüne alırsak Türkiye sanayileşme gayretleri uğruna milli ve manevi değerlerini yok etmemelidir. Milli ve manevi değerler sürekli güncel tutulmalıdır. İlk olarak ailenin birlikteliğini ortadan kaldıran boşanma hukuken zorlaştırılmalıdır. Ailenin kurulma işlemleri, aile içindeki miras rejimi, eşlerin hak ve sorumlulukları yasalarla sıkı çerçeve içine alınmalıdır. Şehirde yoğun kent işsizliğine, kırsal da ise atıl kaynakların varlığına ve üretim kaybına sebep olması bakımından göçlerin gelecekte en ciddi sorunumuz olacağını söylemek mümkündür. Bu konuda alınabilecek olası bir tedbirde, Başbakanlık bünyesinde göç işlerini düzenlemek ve göçmenlerini tekrar yurtlarına döndürecek politikaların tespit ve uygulamasını sağlamak üzere genel müdürlük şeklinde bir teşkilat yapısı oluşturulması olmalıdır. Büyük şehre göç ettiren nedenlerin ortadan kaldırmayı amaçlayan, göçmenleri yurtlarına tekrar çekmeyi hedefleyen böyle bir teşkilatın varlığı göçleri kontrol altına almayı sağlayacaktır.

Aile, kadın ve çocuk konusunda modern gelişmeleri takip edebilecek, gerekli fiziki şartları temin için çalışmalarda bulunacak, eğitim ve mesleki formasyon kazandıracak bir bakanlık kurulması da Türkiye için büyük bir gerek haline gelmiştir. Yeterli finansman yoluyla da desteklenecek bu bakanlık, kadınlarımızın bilinç düzeylerini yükseltmede, eğitmede ve mesleki formasyon kazandırma konusunda Önemli görevlen yerine getireceği muhakkaktır. (Bayraktar s. 15-329)

Kuramsal çerçeveye dayalı yapılan bu araştırmada Türkiye’de göç olgusu ile ilgili bir takım sonuçlara ulaşılmıştır. Elde edilen sonuçlar maddeler halinde belirtilmiştir.

1.Sosyo-ekonomik düzeyi düşük olan ailelerin geçindiremeyecek kadar çocuk sahibi olmaları hızlı nüfus artışına bağlı olarak göçe neden olmaktadır. Ayrıca ekonomik büyüme ve coğrafi açıdan dengeli sanayileşme, hızlı nüfus artışının gerisinde kaldığı

için işsizlik sorunu ortaya çıkmakta ve Türkiye’de sanayinin gelişmiş olduğu bölgelere göç hareketliliği yaşanmaktadır.

2.Tarımın büyük ölçüde makineleşmesi, toprak sahiplerinin insan gücüne olan ihtiyacını azaltmıştır. Ayrıca tarımda makineleşme, verimlilik açısından ve ekonomik açıdan toprak sahiplerinin tercih sebebi olmaktadır. Bu durum, toprak sahibi olmayan çiftçilerin kırsalda kendi mesleklerini kullanarak geçimlerini sağlayamayacak duruma gelmelerine neden olmaktadır. Buna bağlı olarak kırsalda iş bulamayan çiftçi iş bulma amacıyla yakın bir merkezi ile ya da farklı bölgelere göç etmek zorunda kalmıştır.

3.Sanayileşme, devletin yanlış politikalarından ve kaçınılmaz doğal nedenlerden dolayı özellikle belirli metropollerin bazı bölge ve şehirlere göre orantısız bir şekilde daha fazla gelişmesine neden olmuştur. Bu durum, sanayileşmenin neredeyse hiç olmadığı, iş olanaklarının kısıtlı olduğu az gelişmiş şehir ve bölgelerden sanayileşmenin yoğunlaştığı bölgelere göçü doğurmuştur. Örneğin; diğer bölgelere göre sanayileşmenin dengesiz bir şekilde daha fazla gelişmiş olduğu Marmara Bölgesi’nde yıllardır devam eden yoğun bir göç alma problemi olduğu göze çarpmaktadır.

4.Kırsal alanların çokluğu, dağınıklığı ve nüfus yoğunluğunun azlığı hizmet maliyetini arttırmakta ve devlet tarafından kırsaldaki vatandaşlar için sağlık, ulaşım, eğitim ve beslenme gibi hizmetlerin yeterli düzeyde sağlanamamasına neden olmaktadır. Bu araştırmanın sonuçlarına göre; özellikle kronik sağlık sorunları olan, eğitim-öğretim hizmetlerinin her kademesinden faydalanmak isteyen, bulunduğu köyde özellikle kış aylarında ulaşım sorunu yaşayan vatandaşların göç ettikleri saptanmıştır.

5.Evrensel kabul gören görgü kurallarından bir şekilde haberdar olan bireye yeni öğrendiği normlar mantıklı ve çekici gelince kırsaldan almış olduğu daha çok gelenek eksenli görgü kuralları itici gelmeye başlamaktadır. Bu durum benimsemeye eğilimli olduğu görgü kurallarının uygulandığı kentlere göç etme fikrini doğurmaktadır.

6.Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerindeki terör olayları insanların can ve mal güvenliğini tehdit etmektedir. Can ve mal güvenliği tehlike altında olan vatandaşlar

daha güvenli bölgelere göç etmektedirler. Bununla birlikte anarşik olaylar; sağlık, ulaşım ve eğitim gibi temel hizmetlerin aksamasına neden olmakta ve bu durum ilgili bölgelerdeki birey ve aileleri göçe sürüklemektedir. Özellikle kırsalda etkisini gösteren olaylar; kırsaldaki nüfusun aynı bölge sınırları içerisinde bulunan merkezi illere göç etmesine neden olduğu gibi farklı bölgelere de göç edilmesine neden olmaktadır. Bunların dışında, devletin güvenlik amaçlı ya da terör olaylarına neden olan grupların baskısı ile köyler boşaltılmıştır. Bu durum köylü vatandaşları zorunlu göçe sürüklemektedir.

Bir Göç Hikayesi

“ ...Mahşer gibi kalabalıklar, menzile giden yolu ararlar, bir helal lokma uğruna dolaşırsın şehir şehir, tespih çeker gibi, otuz üç olunca anlarsın yolun sonudur. Boğulur içinde ruhu insan, bir bakmışsın ki akranların gömülmüş toprağa, ararsın da bulasın bir samimi dost, anlarsın sahihsizliği, sahibini bulamazsan ebenced buraların. Arayıp dururuz daüssılayı, toprak dersin ne çare, sahibini aramaya devam edersin çaresizce, sormalısın kendine Ben Kimim? Nerden Gelip Nereye gidiyorum? Burada işim ne? Hey gidi fani Dünya. Çektiremezsin sen bana; çünkü sahibim sen değilsin. Anladım ki sende batıp gidenlerdensin.”

Metropol kent, hepimiz için binlerce macera, milyonlarca insan. Birçoğumuz mezralarından, köylerinden, kasabalarından, şehirlerinden ya da ülkelerinden kalkıp gelen; artık metropol Kentli olanlarız. Eğitim, iş yaşam derken milyonlarca kişinin yaşadığı kentlerde, koca bir kitabın sadece bir noktası hükmündeyiz. Farklılıklarımız sonucu oluşan hayatlarımız birbirine bir o kadar benzerken bir o kadar da ayrışıyor birçok farklı tonuyla. Hepimizin bir göç hikayesi olması hayatımızı yeterince zorlaştırırken; bir de yaşamamız sebebiyle deneyimlerimiz, anılarımız var. İstanbul, Ankara, Şangay, Stokolm ya da Viyana; oralarda olmak, her insana başka bir hayat sunuyor. Hangisinden bahsediyim paha biçilmez güzelliklerinden mi? İnsani değerleri unutturan kederlerinden mi? Anladığım şu ki bunca yerlerin başkaca sevdalıları da mevcut. Onlar ki yeni bir macera için, yeni bir hayat için yola çıkanlar. Ben de buraların bir parçası olanlardan Ebu Hasan.

Bingöl den Ebu Hasan, 1980 ler'den beri gurbeti ya da göçü yaşamaktayım. Birçok yatılı okuldan sonra üniversite ve iş hayatım boyunca onlarca işte çalıştım. Çalıştığım kimi yerlerde kültürel farklılıklar ve mesleki farklılıklar arasında hayatımı idame ettim. Ötekileştirme ya da başkasıyla dünyayı paylaşamamayı çok yaşadık, belki de farkına varmadan başkalarına aynı muameleyi biz yaptık. Yaşadığım her deneyimde farklıydı. Olumsuz şeyler için Asyalı olduğumuzu neden gösterebilir miyim, emin değilim. Şimdiye kadar bunu çözemedim, hâlâ uğraşıyorum. Bu durumu anlamak için çok

uğraştım, isterdim ki herkes kavgasız ötekileştirilmeden hususi dünyasını muhafaza ederek kendisi olarak yaşayabilsin, bununla alakalı çok şey okudum, yazıp çizdim, sonuçta bunu başarmanın çok zor olduğunu gördüm. Hayat neden güzeldir diye sorulduğunda olmasını istediğim hayatı anlatırım, kendim gibi. Hayat neden kötüdür diye sorulduğunda yaşamak zorunda kaldıklarımı anlatırım, öteki halimi anlatırım. Asya ya da Afrika ötekileştirmelerin çok olduğu zor Coğrafyalar. Dini ötekileştirme, etnik ya da kültürel farklılıklarınızı anlatamazsınız yanınızdakine, anlatırsınız ama beraber yaşama müzadesini alamazsınız en yakın arkadaşlarınızdan, onların dedikleri yapar ya da istediklerini yaşarsanız dahi yine de memnun edemezsiniz.

Günümüz de kardeşliğin, yani beraber yaşamının yegane kutsalı maddi menfaat olduğunu yaşayarak şahadet ediyoruz. Yoksa müslümanın müslümana kıydığı, aynı meshepten olanların sadece ikinci bir meshebe karşı bir olduğu, sırası gelince de kendisi ile aynı meshebe mensup olmasına rağmen Kur-an da emredilen en temel insani haklardan nasıl mahrum edildiğini yaşadığımız şu Asya zeminine bakanlar anlar, bütün bu olanları ne ile izah edebiliriz? Ulus devlet inşa sistemlerinin içinin muhtelif olumsuzluklarla dolu olduğunu görebilirsiniz. İşte göç ya da gurbet bunca külfetlidir.

Zaman olarak kısa, yaşam koşulları olarak alabildiğince zor geçen ömrümde üç ayrı kıtayı gezdim. Daha çok beraber yaşama sanatı, sosyal normların ve ahlaki değerlerin sorgulanması üzerine çalışıyorum. Bulduğum yerde her türlü kimlikten birilerini bulabilirsiniz, birçok ayrılmaya şahit olacak şekilde; dini, meshepsel, etnik, cinsel vb. Bu durumlar bize beraber yaşam koşullarını tekrar yapılandırılması konusunda önem arz ediyor. Batılıların genel bir düşüncesi var: Biz haklarımızı elde etik ve şimdi diğer toplumlara yardım etmeliyiz. Ben buna inanmıyorum, her toplum kendi insani değerleri içinde beraber yaşamayı öğrenmeli, efendi ve kölenin olmadığı bir toplum için.

Yaşadığım dünya göç ettiğim yerlerdir. Aslında şu anda dahi mutluluğu doğduğum yere dönmekle bulabilir diye düşünüyorum. Her gittiğim yerde güzel şeyler görmeye, dürüst çalışmaya ve bütün insanlarla daha güzel yaşamaya çabalarım. Geride kalan ailemiz ya da arkadaşlarımız sorduğunda

da 'kötü bir yaşam' demek zor gelir bana. Bütün muradım göç olmadan herkesin kendi doğup büyüdüğü yerde yaşama imkanını yakalaması, bu pek de mümkün görünmüyor. O zaman göç etmek zorunda kalanlara Allah gittikleri ve karşılaşacakları insanların kalplerine en-sar merhametini versin. Gördüklerim ve yaşadıklarım her göç edenin arkasında gelen kuşaklardan ilki gittiği yerde çalışır çabalar oradakilere kira öder çok çabalarsa bir parça arsa alır, ötekidir. İkinci nesil kazandığı bütün paralarını yine de gittiği yerdeki insanlara verir bir ev alır ya da bir ev yapar o da ötekidir. Üçüncü nesil göç edilen yerde yaşayan inşaların tıpa tıp aynı olur, aslında geriye hiçbir şey kalmaz, böylece göçün başlangıcı ve sonu olur. En nihayetinde de, göçün bir mecburiyet olduğunu anladım...

KAYNAKÇA

- ADAMAN, Fikret ve Ca.lar Keyder (12.04.2009), Türkiye’de Büyük Kentlerin Gecekondu ve Cokuntu Mahallelerinde Yasanan Yoksulluk ve SosyalD.slanma,(Cevrimici)http://ec.europa.eu/employment_social/spsi/docs/social_inclusion/2006/study_turkey_tr.pdf.A.ano.lu, H. Y.l.d.r.m (2001), Osmanl.ıfdan Cumhuriyetıfe Balkanlarıf.n MakusTalihi:Goc, .istanbul, Kum Saati Yay.nlar..
- AKGUR, Zeynep Gokce (1997), Türkiye’de K.rsal Kesimden Kente Goc ve Bolgeler
- ARAS. Dengesizlik (1970-1993), Ankara, T.C. Kultur Bakanl... Yay.nlar..
- AKKAYAN, Taylan (2003), Türkiye’de .c Gocler ve Sorunlar, Ankara, Ankara Universitesi Bas.mevi. Aksit, Belma T. (1998), ıgGoc Arast.rmalar.nda H.zl. De.erlendirme Metodolojisi,ıh Konferans: Türkiye’de .cgoc; 6-8 Haziran 1997, .istanbul, Tarih Vakf.Yay.nlar., Ocak, s. 67-77.
- ALTAN, Omer Z. (2004), Sosyal Politika Dersleri, Eskisehir, Anadolu Universitesi Yay.nlar., No: 1592.
- AKSOY, Zeynep. (2012). “Uluslararası Göç ve Kültürlerarası İletişim”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt 5, Sayı 20, s. 292-303.
- AKGÜR, Zeynep G. (1997). “Türkiye’de Kırsal Kesimden Kente Göç ve Bölgeler Arası Dengesizlik (1970-1993), Ankara: Kültür Bakanları Yayınları.
- AKŞİT, Bahattin. (1998) “İçgöçlerin Nelsnel ve Öznel Toplumsal Tarihi Üzerine Gözlemler: Köy Tarafından Bir Bakış” *Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı yayınları*, İstanbul, 1998, s.22-37.
- ALP, İnönü A. (2013). “Terörün Ekonomik Etkileri- The Economic Impact of Terrorism”, *Uluslararası Güvenlik ve Terörizm Dergisi*, Cilt: 4 (1). s.7
- ALTINKAYA, Ömer Faruk. Adana İli Örneğinde Gecekondulaşma, Göç ve Terörizm. Yüksek Lisans Tezi. *Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, 2009
- ANGAY, Habibe. Doğu ve Güney Doğu Anadolu İllerinden İzmir’e Göç Eden Ailelerin Çocuklarının Eğitim Sorunlarının İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. *Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, 2012

- ATAÖV, A., ve OSMAY, S. (2007). "Türkiye’de Kentsel Dönüşüme Yöntemsel Bir Yaklaşım" *Metu Jfa*, 2, 57.
- BAŞEL, Halis. (2011). "Türkiye’de Nüfus Hareketlerinin ve İç Göçün Nedenleri." *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, Sayı: 53. s. 515-542.
- BAYRAKTAR, İbrahim. (2014) ‘Yayınlanmamış Felsefe Ders Notları s.15-37
- BOZDAĞ, Emre, G. ve Murat Atan. (2009). "Avrupa’ya Göç Eden Türk İşçilerin İktisadi Etkinliğe Katkısı", *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 11,
- BOYLU, Ersin. Türkiye’de Hızlı Nüfus Artışı ve İstihdam Sorunları. Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. 2010.
- BÜLBÜL, Serpil., KÖSE, Ali. (2010). "Türkiye’de Bölgeler Arası İç Göç Hareketlerinin Çok Boyutlu Ölçekleme Yöntemi İle İncelenmesi", *İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi*, Cilt: 39, Sayı/No: 1, s. 76.
- CİVAN, O., ve GÖKALP, A. (2011). "Göçmen İşçi Kavramı ve Göçmen İşçilerin İş Sağlığı ve Güvenliği". *Çalışma ve Toplum*, 1(28), 233-263.
- ÇAĞLAR, Ayşe. S (2001). "Constraining metaphors and the transnationalisation of spaces in Berlin," *Journal of Ethnic and Migration Studies* Vol. 27, No. 4, pp. 601-613 (October)
- ÇAĞLAYAN, Savaş, (2006). "Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi(İLKE) Güz 2006 sayı 17 s.67-91
- ÇAKIR, Sabir, (2011). "Türkiye’de Göç, Kentleşme/Gecekondu Sorunu ve Üretilen Politikalar", *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Isparta, Sayı: 23, s. 209-222.
- ÇAKIR, Sabri. (2007). "Kentleşme ve Şehirleşme Sorunu". Isparta: Fakülte Kitabevi.
- ÇAKIR, Sabri, İnsan-Kültür ve Toplum Yazıları, Fakülte Kitabevi Yayınları, Isparta-2008
- ÇAKIR, Sabri "Giresun’da Kentleşme ve Kentsel Yerleşmelerin Kademelenmesi", *Fırat Üniversitesi Dergisi(Sosyal Bilimler)*, Cilt 5, Sayı 2, Elazığ-1991
- ÇAKIR, Sabri, Kentleşme ve Gecekondu Sorunu, Fakülte Kitabevi, Sosyoloji Dizisi: 11,

Isparta-2007

ÇELEBİOĞLU, Salih. “Markov Zincirlerinde Durum Tahmini ve İç Göçe Uygulaması”.
Doktora Tezi. *Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü*, 1988, s. 98.

ÇELİK, A.B (2006). “Batman İli Alan Araştırması Değerlendirmesi: Ülke İçinde Yerinden Edilmenin Sosyo-Ekonomik Sonuçları ve Geri Dönüş Önündeki Engeller”, İstanbul: TESEV Yay. s. 174.

ÇELİK, Fatih Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt 14, Sayı 2, 2005, s.167-184

ÇELİK, Fatih (1999), Ekonomik Yönleriyle İç Göç Olgusu (Teori ve Uygulama),
Erciyes Üniversitesi Sos. Bil.Ens. (Yayınlanmamış Y. Lisan Tezi), Kayseri.

ÇETİN, Erdal. Kitlemel Eylemlere Katılarak Kanunla İhtilafa DüŖen Çocuklar: Batman Örneği. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, 2013. s. 54.

DEMİR, G. (1997). “Göç Nedenleri ve Göçenlerin Beklentilerindeki Gerçekleşme Durumu: Bolu İli Kıbrıscık İlçesi Örneği”, *Toplum ve Göç Bildiriler Kitabı*, No: 2046, 85, DİE yayın, Ankara.

DEMİR, Cengiz. Türkiye’de Göç Olgusunun Suçluluk Üzerine Etkileri: Mersin İli Örneği. Yüksek Lisans Tezi. *Polis Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsü*, 2011

DEMİR, Ekrem. (2003). “Güneydoğu Anadolu Projesi’nin Ülke Ekonomisine Katkısı ve Bölge Yerleşim Alanlarına Etkisi”, *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt: 23, Sayı: 3. s. 198-205.

DEMİREL, B. Ali. (2004). “Doğu’da Göçün Temelleri”, *Pivolka*, Sayı: 14, Yıl:3, s. 7-12.

DOĞAN, Mesut. (2013). “Türkiye’de Sanayileşme Sürecine Genel Bir Bakış”. Marmara Coğrafya Dergisi, Sayı: 28, s. 211-231.

DOĞANAY, H. (1994). *Türkiye Beşeri Coğrafyası*. Ankara: Gazi Büro Kitabevi.

DURA, Cihan (1990), Bilgi Toplumu, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 190 s.

- EFE, Adem. 4. Atcoss Arap-Türk Sosyal Bilimler Kongresi 26-27 Ekim 2014 Petra Üniversitesi, AMMAN, yayınlanmamış bildiri
- EKMEKÇİLER, Serkan. Kırsal Göç Hareketlerinin Ekonomik ve Sosyal Etkileri: Diyarbakır İli Örneği. Doktora Tezi. *İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, 2011
- ERÇEVİK, Hande. “Türkiye’deki İç Göçlerin Nedenlerinin Log Lineer Analiz İle İncelenmesi”. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2013. s. 8.
- ES, Muharrem. (2004). “Kent Yönetimi, Kentleşme ve Göç: Sorunlar ve Çözüm Önerileri-I”. *Yerel Siyaset Dergisi*. s. 26-38.
- FICHTER, J. (Tarihsiz). Sosyoloji Nedir?, Çev. Nilgün Çelebi, Toplum Yay., Konya. Karaman, Kasım (2003). “Türkiye’de Şehirleşme Olgusu ve Gecekondulu Sorunu”. *Doğu Anadolu Bölgesi Araştırmaları*, Sayı: 4. s. 108-117.
- FİLİZ, Şükriye. “Internal Migration Patterns Of Turkey”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2008.
- GENÇLER, Ayhan. (2004). “Avrupa Birliği’nin Göç Politikası”, *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, Prof. Dr. Turan Yazgan’a Armağan Özel Sayısı, sayı: 49.
- GEYİK, Selda. Kırdan Kente Göç Sonrasında Kentlilik Bilinci : Mevlana Mahallesi Örneği. Yüksek Lisans Tezi. *Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, 2010
- GİŞİ, İrfan. Göksun İlçesinde Yaşanan Göç Hareketlerinin Sosyo-Ekonomik Analizi. Yüksek Lisans Tezi. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, 2007
- GÜLLÜPİNAR, Fuat, ‘Göç Olgusunun Ekonomi-Politiği ve Uluslararası Göç Kurumları Üzerine bir Değerlendirme s.53-85
- GÖNÜLLÜ, M. (1996). “Dış göç”.*Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, s:11
- GÜRBÜZ, Mehmet, (2007). “Yüreğir’e Göç Eden Nüfuun Sosyo-ekonomik Özellikleri ve Şehirleşme Sürecindeki Değişimi”, *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü Coğrafya Dergisi*, İstanbul, Sayı: 15, s. 1-12.

- GÜVEN, Sami. (1998). “Türkiye’de Sosyal Sorunlar ve Sosyal Politikalar”. 2. Baskı, Bursa: Ezgi Kitabevi Yayınları.
- İÇDUYGU, Ahmet, vd. (1998). “Türkiye’de İçgöç ve İçgöçün İşçi Hareketine Etkisi”, Türkiye’de İç Göç. İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı, s.205–44.
- KARACA, Orhan. (2004). “Türkiye de Bölgelerarası Gelir Farklılıkları: Yakınsama Var mı? (No. 2004/7)”. *Discussion Paper, Turkish Economic Association*.
- KARAKUŞ, Emine. Göç Olgusu ve Eğitime Olumsuz Etkileri: Sultanbeyli Örneği. Yüksek lisans Tezi. *Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, 2006.
- KARAMAN, Kasım. (2003). “Türkiye’de Şehirleşme Olgusu ve Gecekondu Sorunu”. Doğu Anadolu Bölgesi Araştırmaları, Sayı: 4. s. 108-117.
- KARTAL, Filiz. (2004) Changing Concepts and Practices of Citizenship: Experiences and Perceptions of Second Generation Turkish-Germans. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- KAYA, H., TATLI, H., AÇIK, Y., & DEVECİ, S. E. (2008). “Bingöl ili Uydükent sağlık ocağı bölgesindeki 15–49 yaş kadınların aile planlaması yöntemi kullanım düzeyinin belirlenmesi”. *Fırat Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 22(4), 185-191.
- KAZGAN, Gülten. (2011). “Doğu-Güneydoğu Anadolu'nun Ekonomik Yapısı Üzerine Bir Araştırma”. *İktisat Fakültesi Mecmuası*, 24(1-2), 120-144.
- KEF, Emine. Türkiye’de Yaşanan Göç Olgusunun Kentleşme Üzerindeki Yansımaları : Sosyo-Ekonomik Yaklaşım. Yüksek Lisans Tezi. *Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, 2010
- KESKİNKILIÇ, Ö. Murat, (2008). “Türkiye’de Kentleşme ve Organize Suç İlişkisi”, www.muratkeskinkilic.com/belge.doc. 24.06.2014.
- KIRMIZI, Nabi. Şanlıurfa’dan İstanbul’a Göç Nedeni İle Kültür Değişimi. Yüksek Lisans Tezi. *İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, 2007

- KOÇAK, Y. ve TERZİ, E. (2012). “Türkiye’de Göç Olgusu, Göç Edenlerin Kentlere Olan Etkileri ve Çözüm Önerileri”, Kafkas Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Cilt: 3, Sayı: 3, s. 163-184.
- KOYUNCU, Ahmet. 1980’den Sonra Kente Göç Edenlerin Tutunma Yolları: Konya Örneği. Doktora Tezi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, 2011
- KURT, Hacı. (2006). “Göç Eğilimleri ve Olası Etkileri”, *Yönetim Bilimleri Dergisi*. (4: 1). s. 136.
- MACİT, Ruken. 1980 Sonrası Güneydoğu ve Doğu Anadolu’dan Göç Edenlerin Kimliklerinin Yeniden İnşasında Eğitim Sürecinin Rolü: Adana Örneği. Yüksek Lisans Tezi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, 2012
- MURAT, Sedat., (2007). “Doğum Yerlerine Göre İstanbul Nüfusu ve İç Göçler”, *Sosyal Siyaset Konferansları*, Prof Dr. Hasan Başaran’a Armağan Özel Sayısı, İstanbul, s.93-94
- MUTLUER, M. (2003). “Uluslararası Göçler ve Türkiye”, İstanbul: Çantay Kitabevi.
- OLÇAR, Kemal. Türkiye’nin Yoğun Göç Alan Bölgelerinde Meydana Gelen Sorunların Güvenlik Bağlamında Analizi; İstanbul, Tuzla, Şifa Mahallesi Örneği. Doktora Tezi. *Harp Akademileri Stratejik Araştırmalar Enstitüsü* , 2013
- OKTİK, N. (1997), “Köyün Çekiciliği Kentin İticiliği”, Toplum ve Göç II. Ulusal Sosyoloji Kongresi, Sosyoloji Derneği, Ankara.
- ÖREN Kenan ve YÜKSEL Hasan. (2013). “Türkiye’de Konut Sorunu ve Temel Dinamikleri”. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı:18. s. 47-84.
- ÖRNEK, Servet. Göç ve Din. Yüksek Lisans Tezi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, 2011
- ÖZDEMİR, Murat. “Türkiye’de İçgöç Olgusu, Nedenleri ve Çorlu Örneği”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2008.

- ÖZGEN, Y. Fikret. “Türkiye’de Göç ve Kentleşmenin Suç ve Suçlulukla İlişkisi”. Yüksekisans Tezi. Beykent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. 2010.
- ÖZSABUNCUOĞLU, İsmail H. (1995). “Türkiye’de Kırsal Kalkınma ve Kentleşme Olgusu”. *Dokuz Eylül Üniversitesi İİBF Dergisi*, Sayı: 10, Cilt:1.
- ÖZYAKIŞIR, Deniz. (2013). “Göç: Kuram ve Bölgesel Bir Uygulama”. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- PAZARLIOĞLU, M. Vedat, (2007). “İzmir Örneğinde İç Göçün Eknometrik Analizi”, *Celal Bayar Üniversitesi Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, İzmir, Cilt: 14, Sayı:1. s. 121-135.
- PAZARLIOĞLU, M. Vedat. (2000). “1980-1990 Döneminde Türkiye’de İç Göç”, *Panel Veri Çalışması (Özel Çalışma)*.
- PETERSEN, W. (1996). “A General Typology of Migration”, *Theoris of Migration*, ed. Robin Cohen, Edward Elgar Publishing Limited, England. Aktaran: Yalçın, C. (2004). “Göç Sosyolojisi”. Ankara: Anı Yayınları.
- SAĞLAM, Serdar. (2006). “Türkiye’de İç Göç Olgusu ve Kentleşme”, *Türkiyat Araştırmaları*, Hacettepe Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Sayı: 5 , s.34.
- SARAÇOĞLU, Şirin ve ROE Terry L. (2004). “Rural-Urban Migration and Economic Growth in Developing Countries”, *Meeting Papers for the Society for Economic Dynamics*, 241, s.35.
- SAYDAM, Abdullah (1997). “Kırım ve Kafkas Göçleri (1856-1876)”, *Türk Tarih Kurumu Yayınları*, Ankara, Dizi: 16, Sayı 75, s. 3.,
- SAYIN, Ö. (2001), “Gezegimizin Küreselleşmesi”, *Sosyoloji Dergisi*, Sayı:8–9, Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İzmir.
- SEVER, H. ve SEVER, M. (2013). “Avrupa Birliği ve Türkiye Ekseninde Yasadışı Göç ve İltica Paradoksu: Domino Etkisi Sonrası Yaşananlar”. *Polis Bilimleri Dergisi*, 15 (2), s. 85-108.

- ŞATIROĞLU, İrge. Zorunlu Göç ve Yeniden Yerleşimin Toplumsal Çevre Üzerinde Etkisi : Tahtalı Barajı Örneği. Doktora Tezi. *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, 2012
- ŞENTÜRK, Ünal. Göç ve Kentleşme: Malatya Örneği. Yüksek Lisans Tezi. *İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, 1999
- TAŞÇI, Faruk, ‘‘Bir Sosyal Politika Sorunu Olarak Göç Kamu İş;c:10, S:4/2009 s.170-198 TDK,2014. ’’http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.53aadeaaf1ddb0.58247586, 01.06.2014.
- TATLIDİL, E. (1993), ‘‘Türkiye’de Kentleşme ve İşgücünün Değişen Nitelikleri’’, Sosyoloji Dergisi, Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayını, İzmir.
- TELLIER, Saide. Göç, Kültürel Farklılık ve Kentleşme Sürecinde Bolvadin İlçesi Ağlönü Beldesi Örneği ve Din. Yüksek Lisans Tezi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*,2006
- TEZCAN, Tolga. (2011). ‘‘Gebze: Küçük Türkiye’nin Göç Serüveni’’. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- TOPBAŞ, Ferhat. ‘‘İç Göçün Belirleyicileri Üzerine Ekonometrik Bir Model Çalışması: 2000 Türkiye Örneği’’. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2007. s. 5-8.
- TÜİK, 2007,2008,2009,2010,2011,2012 ve 2013 göç verileri
- TÜRKDOĞAN, Orhan. (2011). ‘‘Kimlik-Göç-Sosyal Şiddet ve Türkiye Gerçeği’’. *Sosyoloji Konferansları*, (36), 1-14.
- TÜRKELİ, Handan. Fırat’ın Dili Olsa, Zorunlu Göç ve Yeniden Yerleşim Sürecinde Mekân-Kültür Etkileşimi: Halfeti Örneği. Yüksek Lisans Tezi. *Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, 2012
- TÜRKKAHRAMAN, Mimar, TUTAR, Hüseyin. (2009). ‘‘Sosyal Değişme, Bütünleşme ve Çözülme Bağlamında Toplumda Farklı Kültür ve Anlayışların Yeri ve Önemi’’. *Alanya İşletme Fakültesi Dergisi*, Sayı:1, Cilt:1. s.1-16.

- TÜRKYILMAZ, Ahmet. (1998). “Doğu ve Güneydoğu’dan Terör Nedeniyle Göç Eden Ailelerin Sorunları” Ankara: Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları.
- TÜTENGİL, C. Orhan. (2011). “Köyden Şehre Göçün sebepleri ve Neticeleri”. *Sosyoloji Konferansları*, (2), 88-99.
- UZUN, Ayşe M. (2003). “Yoksulluk Olgusu ve Dünya Bankası”. *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, Cilt: 4, Sayı: 2, s. 155-173.
- ÜNER, Sunday. (1972). “Nüfusbilim Sözlüğü”, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayınları. s. 72. Aktaran: Özyakışır, Deniz. (2013). “Göç: Kuram ve Bölgesel Bir Uygulama”. Ankara: Nobel Yayıncılık. s. 8.
- www.illeridaresi.gov.tr/iller/illericerik.aspx?icerik=174, alıntı tarihi: 20.07.2014
- YAZICI, Erdinç. (2002). “Yirminci Yüzyılda Gelenekten Moderniteye Türk Sosyo-Kültürel Yapısında Gözlenen Değişmeler”. *Gazi Üniversitesi İ.İ.B.F. Özel Sayısı*, s. 223-245.
- YILMAZ, Can. Göç ve Kent : 1989’dan Günümüze Göç Eden İnsanların Kent Adaptasyonu Diyarbakır Örneği. Yüksek Lisans Tezi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, 2011.
- YILMAZ, Göktaş Özlem. (2005). “Türkiye Ekonomisinde Büyüme ile İşsizlik Oranları Arasındaki Nedensellik İlişkisi”. *İstanbul Üniversitesi, İktisat Fakültesi, Ekonometri ve İstatistik Dergisi*, Sayı: 2, s. 63-76.
- YÜCEŞAHİN, M. M., & ÖZGÜR, E. M. (2006). “Türkiye’nin Güneydoğusu’nda Nüfusun Zorunlu Yerinden Oluşu: Süreçler ve Mekansal Örüntü”. *Coğrafi Bilimler Dergisi*, 4(2), 15-35.
- YÜRÜDÜR, Eren. (2008). “Koyulhisar İlçesi’nde (Sivas) Göç Hareketleri/Migrations in Koyulhisar (Sivas)”. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 13(20). s. 19-34.